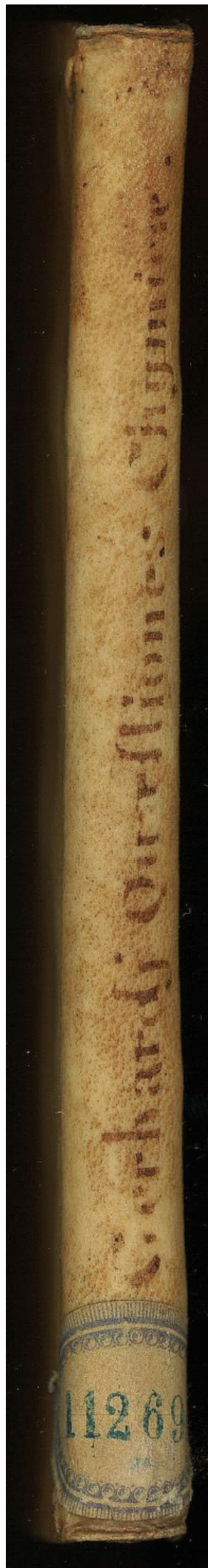
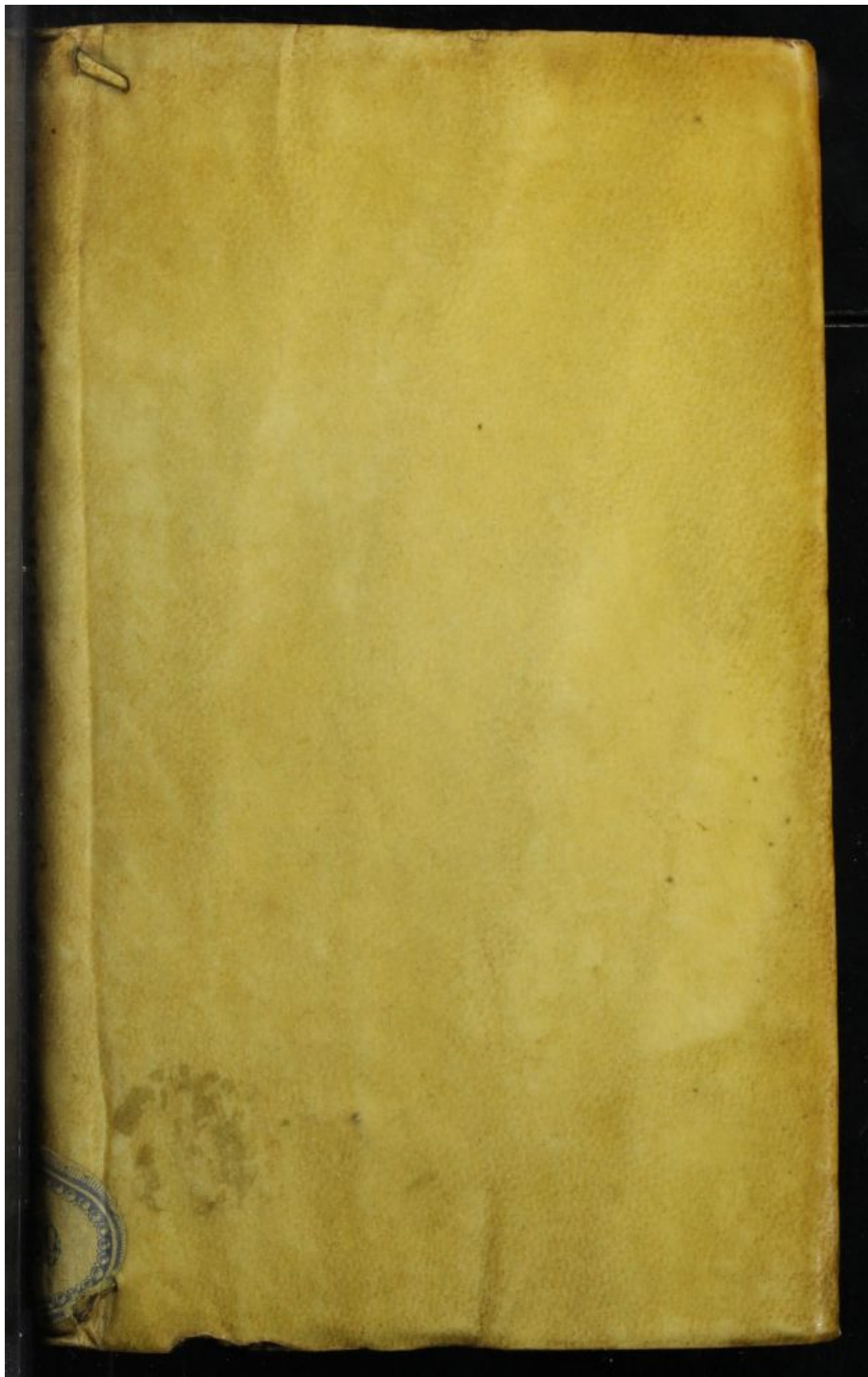

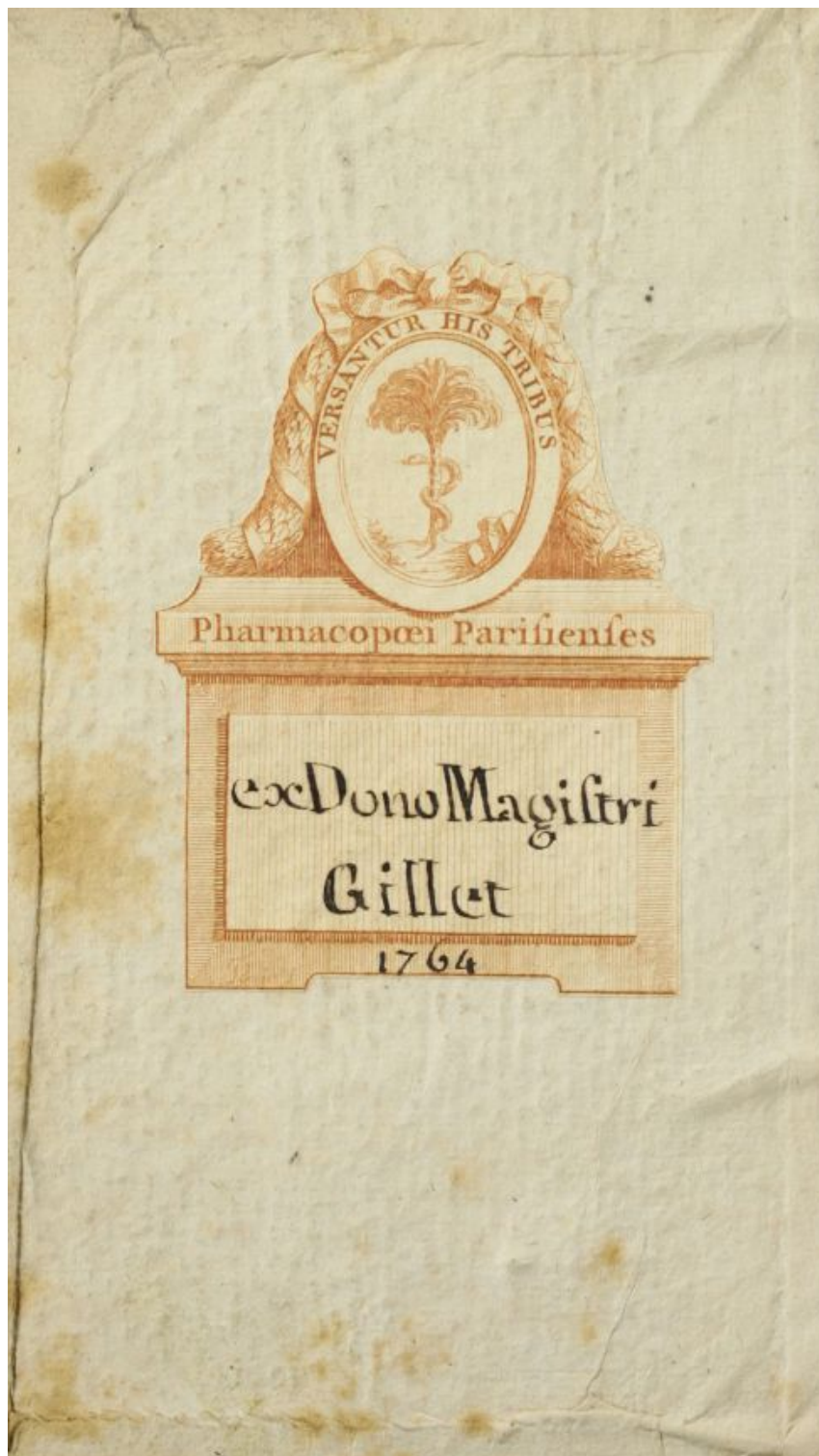
Gerhard, Johann Conrad. **Extractum chymicarum quaestionum, sive Responsionis ad theoriam lapidis philosophici editam in academia regiomontana à quodam ibidem antichymista. Ubi veritas artis chymicae etiam contra principia negantem asseritur, & multædifficiles & jucundæ quæstiones discutiuntur : auctore Johanne Cunrado Gerhardo. M. D. Illustrium comitum de Hoenloe & civitatis oringanæ physico.**

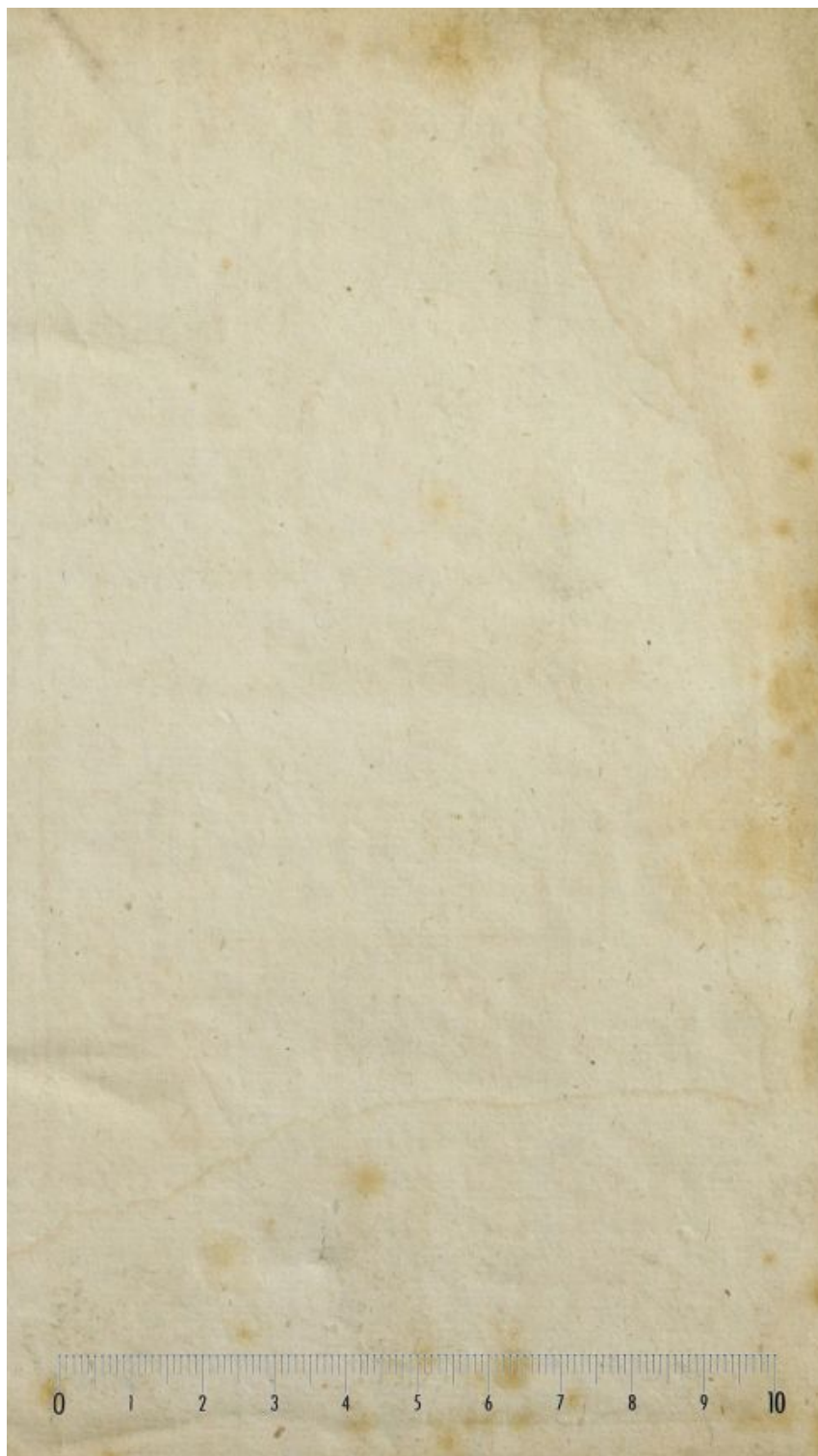
Argentorati, impensis heredum Lazari Zetzneri anno M. DC. XVI., 1616.

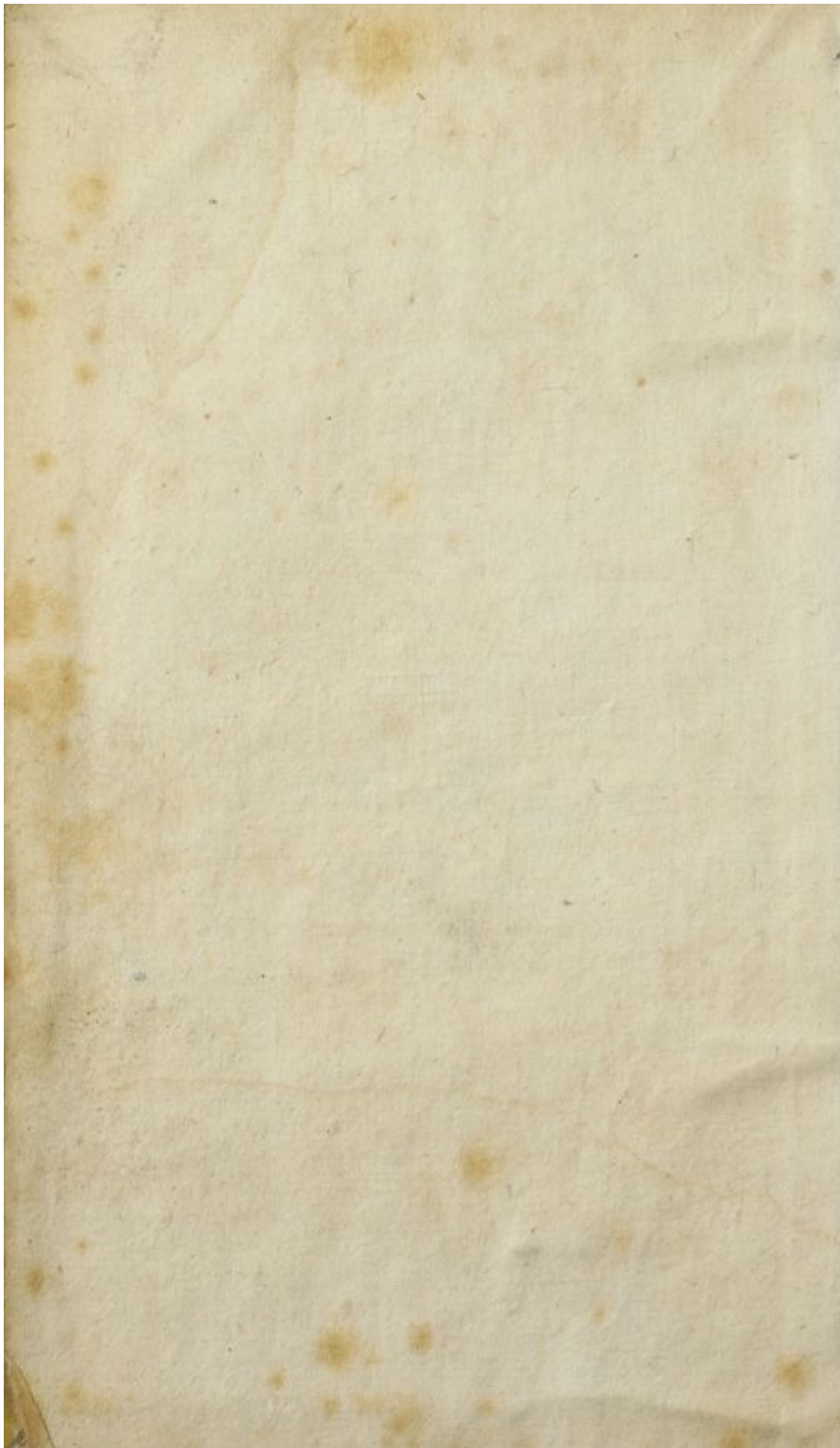
Cote : BIU Santé Pharmacie RES 11269

11260
EXTRACTVM

CHYMICARVM

QVAESTIONVM, SIVE
RESPONSIONIS AD THEORI-

am lapidis philosophici editam in aca-
demia Regiomontana à quodam
ibidem antichymista.

VBI VERITAS ARTIS

CHYMICAE ETIAM CONTRA

*principia negantem asseritur, & multae dif-
ficiles & iucundae quaestiones
discutiuntur:*

AUCTORE

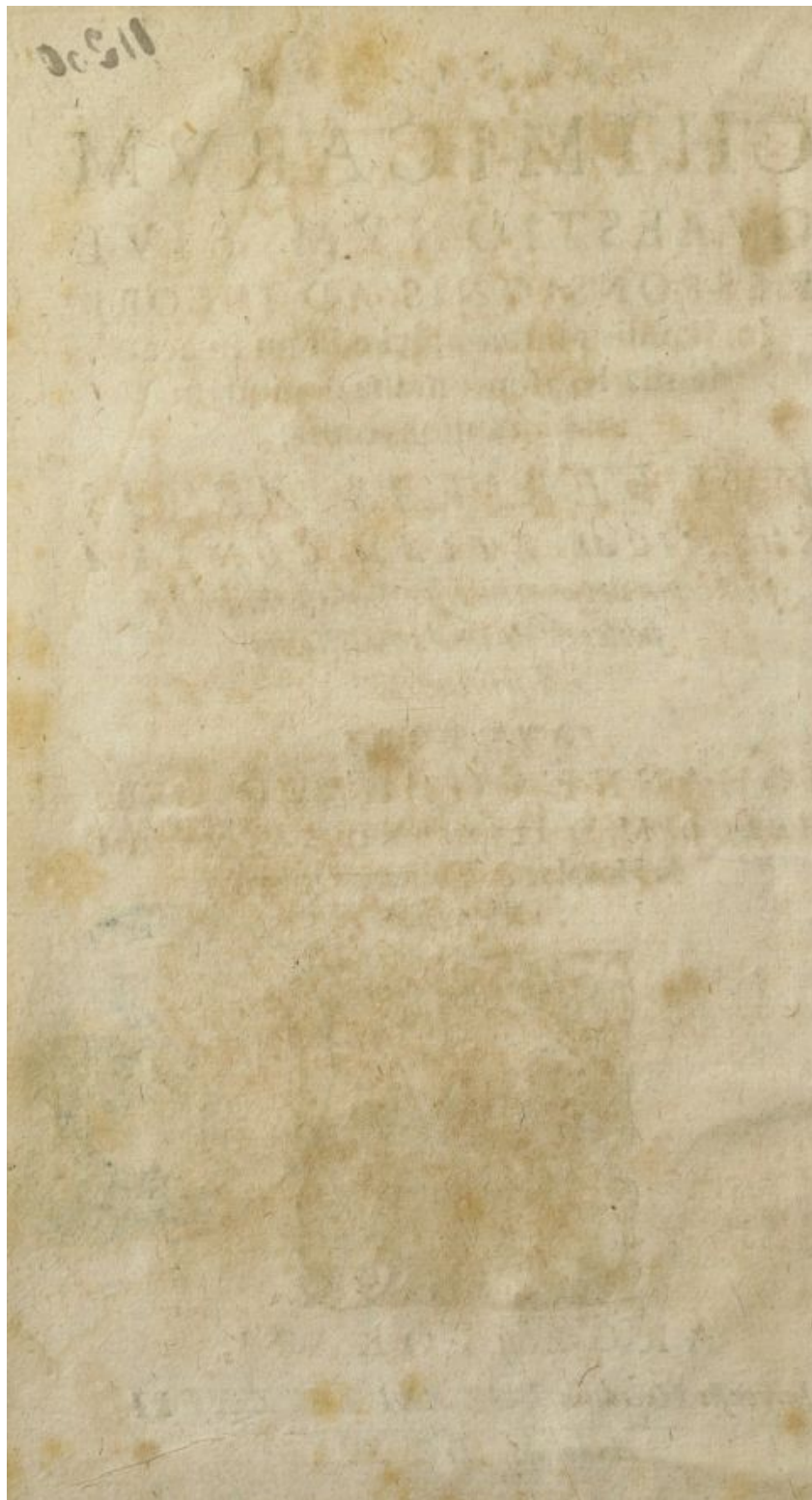
JOHANNE CUNRADO GER-
HARDO. M. D. ILLUSTRIVM COMITVM
de Hoenloe & Civitatis Oringa-
nae Physico.

ARGENTORATI,

Impensis Heredum LAZARI ZETZNERI

Anno M. DC. XVI.

ILLVSTRISSIMO
PRINCIPI DOMINO, DO-
MINO JOHANNI FRIDERICO Duci
Wurtembergico & Teccio, Comiti Mompel-
gardi Domino Heidenheimio &c.
Domino suo clementissimo.

Um Hannibal (ut refert Cicer. 2. de
oratore) Pœnorum quondam impe-
rator, Carthagine a suis expulsus E-
phesum ad Antiocham regem, tum
temporis potentissimum venisset exul:
pro eo, quod ejus nomen erat magna apud omnes
gloria, invitatus dicitur a suis hospitibus, ut Phor-
mionem philosophum audiret, quem ipse non invi-
tus audiens copioso sermone aliquot horis differen-
tem de imperatoris officio, deq; omni re militari:
cunctis huius facundiam admirantibus, Hanni-
bal interrogatus, quidnam de hoc philosopho senti-
ret? Barbaro quidem sed tamen libero respondit ser-
mone, multos se deliros senes vidisse, sed qui magis,
quam Phormio deliraret, vidisse neminem. Nec
injuria. Quid enim arrogantius vel loquacius fie-
ri potuit, quam Hannibali, qui tot annos de impe-
rio cū populo Romano omnium gentium victore certas-
set, Gracū hominē, quinunquā hostē, nunquā castra
vidisset, nunquā deniq; vel minimam ulius pu-
plici muneris particulam attigisset, præcepta de re
mili-

D E D I C A T I O.

*militari dare. Ita non dubito, Illustrissime princeps,
 Domine Clementissime, quin Johannes Papius me-
 dicus aulicus & professor Regiomontanus (cuius no-
 men, quoniam in medicorum numero tantam besti-
 am sophisticam reperiri pudet, semel expressum,
 porro non tam sponte, quam deprecatione cuiusdam
 amici, ejusdem professionis silentio & sub antichy-
 mista vocabulo involvo) theoriâ suâ lapidis philo-
 sophici, quam in calumniam & infamiam chymie,
 chymistarumq; sine exceptione personarum, bono-
 rumq; artificum à malis discretione (impostorum
 enim defensionem ut declarabitur argumento de-
 cimo nono, non suscipio) conscriptam, sub illustri-
 simi nominis tui patrocinio cum impudenti, arro-
 ganti & in bonos viros ignominiosa prefatione non
 ita pridem in lucem edidit C. V. multo magis deli-
 rare visus fuerit, vehementiusq; displicuerit, quam
 olim Hannibali Phormio ille, cujus in re militari,
 etsi empiria deerat doctrina tamen major, & ora-
 tio modestior erat, quam antichymista nostri de re
 metallica, chymicaq; disceptatio. Ille enim græcus
 tam copiosè, ornateq; de officio ducis belloq; gerendo
 dicere non potuisset, nisi longè prius ex historicis bel-
 licarumq; rerum scriptoribus doctrinam conceptâ
 & quasi systema quoddam ejusmodi theorematum
 generaliumq; præceptorum observatum collectum-
 que in promptu habuisset, etsi usu rerum carebat,
 cujus causa ab Hannibale deridebatur. Alter verò
 iste Phormio earum rerum de quibus disputat, non
 tam usu destitutus est, quam omni prorsus doctrina.
 Ex omni enim ejus sermone indubitatissimè nobis
 constat, sicut in tota refutatione postea ostendetur,*

D E D I C A T I O.

illum nullum unquam in metalla pedem posuisse, nullos puteos aut cuniculos subijisse, neminem metallariorum super his interrogasse vel audisse, nullum verum artificem chymicæ, id est, philosophum in universâ vitâ suâ vidisse, nulli projectioni adfuisse, nullum arte factum aurum, siue verum, siue falsum attigisse, vidisse, probasse, vel etiam probare didicisse; imò ne metallicorum quidem scriptorum vel doctumastarum aut philosophorum de his rebus libros vel pertransennam saltem inspexisse, quippe qui per totam disputationem, ne minimum quidem testimonium auctorum in suffragium opinionis suæ adduxerit, imò ne ullius vel metallici vel chymici scriptoris meminerit, nisi solius Gebri thesi 72. ex quo tamen ne quinque quidem verba de conditionibus tincturæ integrè, incorruptèq; citare noverit, ut demonstrabitur in argumento decimo quarto. Artis verò distillatorie & rerum distillatarum adeò rudis est, ut thesi 60. contra omnium modicorum & pharmacariorum experientiam singulari novoq; paradoxo ausit negare, oleum cinamomi esse oleum. Nihilominus pro eâ, quâ est sophisticâ fronte & mente C. V. ceterisq; illustrissimis chymicæ patronis, qui & in diversis metallifodinis operas fossioresq; sustentantes de metallorum ortu, incremento, perfectione, alijsq; subterraneis eventis quotidie relationes certas accipiunt, & in dubitata chymicæ projectionis documenta, vel ipsi oculis viderunt, vel ex gentilitiâ traditione in κειμήλιο Φυλάκτοis suis adhuc asservata, cœli naturæ miracula, sanctè custodiunt, multoq; verius omnia explorata habent, tamen

):(3 men

D E D I C A T I O.

esse inanis iste in pulvito speculator nō erubuit, co-
 rari contra metallicorum fossorum, scriptorumq;
 catholicum perpetuumq; testimonium ab ipsis sen-
 sibus ortum, contra philosophorum doctissimorum
 consensum, rationes & experimenta, tam metallo-
 rum generationem, quam artis chymica veritatem
 nullam esse insulissimis paralogismis, ut mox in re-
 futatione patebit, persuadere. Quin ausus est ad fi-
 dem sibi faciendam enormi vanitate & jaclantia
 prefari in hac verba: se in cognoscendis strophis istis
 sophistarum multos annos impendisse, donec per sin-
 gularem (scilicet) Dei gratiam adhuc fundamen-
 ta descenderit, quibus nixus petit tandem, ut C. V.
 ad chymistas, quos indiscriminatim pestem nomi-
 minat, profligandos omnes vires suas convertat, re-
 liquisq; principibus & Rebusp autor sit similiter
 facienda. At quæ temeritas viri? Credi sibi vult in
 ea scientia, cujus nec principium quidem novit, nec
 minimam partem usus habet. Fundamenta hæc,
 quibus superbe & iniquè in chymiam debacchatur
 artificesq; temerè damnat, postea particulatim ex-
 aminabuntur, sed nugamenta esse vel hinc apparet.
 At se multos jam annos in cognoscendis istis sphi-
 starum strophis impendisse. Credimus hoc. At non
 in chymistarum, sed in suis ipsius sophisticis & anti-
 chymistarum nugis tantum temporis inani conatu
 & fructu contrivit. Quomodo enim in chymico-
 rum philosophorum strophis aliquid nisum sit, quo-
 rum libros nullos habet, nec legit, nec citavit ullibi?
 nec si habet, si legit, citare potuit, quia non intelli-
 git, ut perspicitur ex thesi sua 37? Ars nostra nullum
patitur

D E D I C A T I O.

patitur damnum à suis paucis delirus, quæ ipse se-
cum suaviter domi somniavit & postea refu-
tavit. Tunc verò pateretur, si anti-
chymista unum saltē classicum hujus scientia scri-
ptorem totidem annos in manus sumisset &
ex solidis philosophiæ fundamentis refutasset, quod
tamen ad calendas Græcas fiet. Si nescit, quem
eligere oporteat, propono ei Petri Boni
Lombardei Ferrariensis medici margaritam. Judi-
cat enim Hieronymus Rubens ejus rationes hæte-
nus inconcussas videri. Quas cum solertissimus
quisq; intactas reliquerit, aut si attigit, cum dede-
core relinquere coactus sit, procul dubio desperan-
dum & antichymista erit. Neq; novi ego ullum eo-
rum, qui hætenus alchymiam oppugnarunt, quin
contra solidissimè semper fuerit refutatus, & qui
ad hunc lapidem quasi offensionis caput non illise-
rit, nihil inde nisi ludibrium apud literatos & peri-
tos rerum pro mercede reportanda, sicut & anti-
chymista ista noster abundantior meretur mer-
cedem, quanto impudentia & calumniandi libidi-
ne longius ceteris progressus est: ubi non solum ejus
inscitia & temeritas, sed etiam iniustitia & mali-
gnitas innotescit petentis sine plena veritatis, ordi-
nariæq; causæ cognitione à magistratu artificibus
talibus aqua & igni interdicens. At contra pe-
tunt accusati benignè audiri, intereaq; furiosum
suum accusatorem vinculis retineri, donec coram
delecta literatorum judicum corona causam dixe-
rint. Adum enim esset de omnibus artibus & omni
planè philosophia, si ignorantium & imperitorum
):(4 juas

D E D I C A T I O.

judicio standum foret. Qua de causa præclare princeps dignum facit C. V. quod non statim ad cuiusvis imperiti iudicium flectatur, sed quemadmodum Hannibal Phormionem illum belli rudem de ducis officio & omni re militari loquacem iudicem non tulit, sed scitissimo dictorio irrisit, ita ipsa hunc alterum Phormionem in arte chymica omnis usus & rationis expertem, multoq; ignorantiorẽ a iudicio harum rerum hætenus repulerit. Quoniam, ut Petrus Ferrariensis scribit, ignorantes tantum propterea artem alchymia dicunt falsam, quod obtrudunt se non vocatos, nec electos ad iudicandum de eo, de quo iudicandi potentia non habent. Nam unusquisq; benè iudicat de jis, quæ novit & didicit, & eorum est bonus iudex. ethic. Nicom. cap. 3. Ergo per oppositum, nemo benè iudicat de jis, quæ ignorat, & non didicit, neq; eorum penitus est bonus iudex, præsertim cum iudicium operabilium in operibus causetur. Hinc Hippocrates de elegantia: καλὸν ἐν τῷ διδασκέντῳ ἐργασλόν: præclara est, quæ ex opere quod quis didicit proficiscitur oratio: Hoc ipsum est, quod olim Petrus Monavius medicus Casareus Thomæ Erasmi medico Palatino contra hanc artem disputanti objecit lib. i. epist. medicin. Cratonis, quomodo potes inquis, refellere hæc artem, quod non exercueris? Non versatus es ἐν τῇ ἐργασίῳ τῆς χυμικῆς, quæ arcana multa prodit. Eadem super re præclare monet Chrysostomus in epist. ad Hebræos homilia secunda, cur non magis inquis, contemnam illos, qui nesciunt admirari, quæ digna sunt. Nam & pictor si ab omnibus irrideatur atq;

D E D I C A T I O.

atq; reprehendatur dum eos in doctos perspicit, illo-
rum verba penitus non attendit, sed solo testimonio
suo contentus est. Proinde indignum esse facinus con-
cludit contra sycophantas tales dissert. 39. Maxi-
mus Tyrus Platonius philosophus, hac ratione, si
reliquas artes omnes à vulgi tribunali sua vindicet
scientia, nec gubernator, cum in suo versatur mu-
nere, navemq; ex opinione dirigit propria, imperi-
torum cuiq; cogatur rationem reddere; nec a quo
ferat animo medicus, si ea, quæ præscribit, quæq; aut
prodesse morbo, aut ad vitium rationem conferre ex-
istimat, scrutetur studiosq; inquirat ager: nec figuli
deniq; & cottiarii aut si quis etiã in ignobiliore arte
versetur, alium iudicem noverit, quam ipsam ar-
tem ejusve artificem: & chymia sola quæ superior
est, his omnibus, alienum atq; ignarum suarum re-
rum iudicem ferat? Præsertim cum, quo alieniorem
& absurdiorẽ in hac scientia mira centum annos
sol non asperxit: quippe qui. 1. non solum artis, sed &
naturæ principia in metallis negat, ut videre est in
argumento secundo. 2. Qui asserere ausit nulla me-
talla generari vel crescere amplius, sed omnia omni-
nò creata in primo die creationis, ut perspicitur in
argumento primo. 3. Omne aurum quod non sit cre-
atum in primo die creationis vel esse sophisticum,
vel à Satana suppositum, cujus absurditas demon-
stratur in decimo octavo argumento. 4. Auro non
esse communem cum metallis materiam, quod in
decimo quarto argumẽto refellitur. 5. Es ex ferro
factum per aquas vitriolatas non esse verum as, sed
ferrum possum, quod deliramentum in argumento

): (5 deci-

D E D I C A T I O.

decimo quinto refutatur. Et id genus alia plura
paradoxa partim, partim pseudographemata, ex
quibus velut ex unguibus leonem noscere datur,
quam aptum habeamus virum ad iudicandum de
huiusmodi rebus. Hec sunt quae breviter ad praefa-
tionem eius pro alchymiae defensione respondere vo-
lui. Ceterum, princeps illustrissime Domine Cle-
mentissime ferè abhinc biennium est, postquam a-
mici quidam mei, artis chymicae studiosi theoriâ
hanc, vel verius minime theoriâ lapidis philoso-
phici mihi transmiserunt, nescio qua spe vel fiducia
rogantes, ut quid de ea sentiam, eis exponerem, ad-
jecto hoc, se non dubitare, quin, si laborem refutan-
di susciperem, multis bonis viris artisq; & filiis &
patronis nec non C. V. operam si n. facturum non in-
gratam. Quid sit? Tametsi per totum id tempus,
quo in hoc studio versor (versor autem iam ultra
viginti annos non quidem *ἡγεμονίας* *ἐννεα*, sed
medicinæ potissimum) nunquam animum subji-
tis observationibus aliquid in lucem edere: tamen
victus eorum precib. recepi me refutationem scri-
pturum, disputatione hac tum temporis obiter per-
cursâ tantum, nec dum plenè attentèq; perlectâ.
Postea verò ut eam à capite ad calcem attentius le-
gi & animadverti in ea nihil aliud nisi virulentam
quandam maledicentiam, meraq; sophismata &
nova opinionum portenta contineri, fateor, pœni-
tere cœpit, cogit autem, qua opportunitate justè ex-
cusationis (præsertim multis interim occupationi-
bus operam interrumpentibus) me ab hoc onere
suscepto rursus exsolverem. Quapropter de die in
diem

DEDICATIO.

diem tergi versatus rem produxi, nō quod adeo difficilis mihi labor foret, quem videbam plus iedū quam difficultatis habiturum, sed quod tam enormia sophismata & furiosa convitia lenitate verborum permulceri nequirent; philosopho autem pariter Christiano homine indignum censerem se cum sophistis cōviciantibus, quasi ferram reciprocando ejusmodi maledicentia pice commaculare. Postea vero re altius mecum deliberata in mentem venit, posse eadem etiam excluso cum conviciis antichymiste nomine, nudisq; argumentis, si qua digna essent, in medium propositis, sed alio orationis genere confutari, paulatim questione una post alteram examinata conscripsi tres libros chymicarum quaestionum, primum de generatione metallorum, alterū de transmutatione, tertium de medicina universali, qui ultimus me ob difficultatem argumenti & eos qui sese huic medicinae haecenus opposuerunt, hucusq; remoratus est. Postquam verò interea crebrioribus literis de promisso compellatus intellexissem de mea fide dubitari, & eosdē illos amicos meos sparso de hac re rumore, aliis magne autoritatis viris pro me spondisse minimē dubitandum, quin quod semel in me recepissem, bona fide sim prestiturus: fuit hoc mihi instar clausi cantus ad cōvasandum tumultuariē pauca quaedā ex iis, quae serius emittere copiosiori tractatu constituerā, non libris & capitibus, ut cōceptū erat, distincta, sed argumentorū numero, in quib. ipsa verba auctoris in fidē rei (ne forte essent, qui tantam absurditatē hominis non crederent) proponere cum cōviciis volui, & meā cuiq; argumento cōfutationē subnectere. Quam rē citra

D E D I C A T I O.

acerbitatē verborū & justas reprehensiones, pro eo,
ut caput hoc indiget acri lixivio, persequi, ut pridē
in altero opere volebā non potui, atq; in hoc potius
amicis, quam mihi mēt ipsi satisfeci. Sed qualiacun-
que sunt, ea C.V. clementer judicanda humilimē of-
fero certa spe fretus me prae antichymista patronum
habiturū p. um ac sapientē, qui sua autoritate hu-
jus nobilissima scientia studiosos non solum à convi-
ciis ignorantū & sycophantarum sit protecturus, sed
etiā eorum studia & conatus pro virib. adjuturus
& promoturus. Quid enim? Nisi, inquam, hæc ars
nutricios habeat principes & magnates patronos,
timendum erit, ne vel omnino ab artificibus prope-
diē deferatur, vel calumniis invidorū & ignorantū
opprimatur. Nam privati homines, nisi fuerint è
locupletissimorū numero, tantis sumptibus, quantos
ars desiderare videtur à principio ad finem usq; im-
pares sunt, sicut haud dissimulat Geber, aperte te-
statu eam pauperib. inimicam esse. Et Arnoldus
lib. 2. Rosar. cap. 5. in studio ejus tria requiri docet,
subtile ingenium, operam manuum, & arbitrium
seu liberam potestatem, quod quidem requirat di-
vitiar, sapientiar & libror. Et idem in libro vitæ
cap. 2. ait: non esse possibile cuilibet homini hæc ex-
periri, propterea quod tria cōtradicūt, scilicet sum-
ptus, potestas & fama vulgi. Nisi ergo à principibus
& magnatib. huic arti auxiliares porrigantur ma-
nus, vix ac ne vix quidem invenientur, qui huic
studio operā sint daturi. Et licet invenientur unus
& alter fortassis, qui indefesso studio theoriæ cōsum-
mationē sint affecuti, quotusquisq; tamē est, quē in
hoc opere prosequendo non remorentur postea vel

D E D I C A T I O.

sumtus, vel functionis occupatio, vel inprimis etiam fama vulgi? Ego quidem in ejusdem scientia castris sub C.V. patre illustris memoriae olim militavi, qui cum meam industriam exploratam haberet, mihi sponte in hoc studio currenti promotione & gratia sua non minimum calcar addebat, ita ut neque sumtus neque potestas deesse videretur. Nihilominus etsi indubitato sciebam ad neminem alium praterquam ad medicum hujus scientiae tractationem propriè pertinere: tamen ut ingenuè fatear, nescio quo timore inter alia nonnulla fatalia, quae me ab hoc proposito retraxerunt, nihil magis absterrebat, quàm fama vulgi. Quae etiam causa fuit, cur occasionem nactus, loco mutato me ad solius usitatae professusque medicinae munia receperim. Tum n. proprio malo expertus sum artem hanc non patise coram vulgo & publicè tractari, sed quicquid ejus est in silentio & spe transigendum, id quod suo exemplo Trevisanus & Zacharius atque ceteri omnes philosophi scriptis declarant: Alioqui non dubito, quin si non ad summum scopum, tamen ad medicinam, qua contentus fore in meo munere dudum pertingere potuissem. Quod cum ex impedimentis meis hactenus principium senserim, ne & alius bonis viris & amicis meis, idem eveniat tanto maiori conatu sycophantiae antichymistae istius aure popularis captatoris obviam eundem censui, quanto magis ille fama vulgi nixus philosophis & inprimis amicis atque sympatriotis meis apud principes & magnates invidia concitare, infamiam cōflare & exiliū etiā intetare conatus est disputatione sua, quā si solū intra limites scholae exercenda ju-

ven-

D E D I C A T I O.

uentutis gratiā discussisset, fortassis nō esset, cur iū
resuocensceretur, sed quia (more, non autē pari fatio
mathematici illius ē balneo profluentis cum suo
Euphrate) de pulpito fatiosus in curiam procurrit, o-
mnes bonos artifices mendacis traducit, aqua &
igni prohibendos clamat, laboratoria perumpit &
succendere omnia atq; demoliri nititur, pro merito
inhibendus & tractandus est, ut innocentes & boni
viri ab ejus furore defendantur. Sanē domestici
quotquot sumus omnes & singuli parvi & magni
hac lege & officio obligamur, ut si qua parte domui
pateri & ab infatantib. immisus est ignis, pedibus
manibusq; celeres ad extinguendum incendium a-
quā cōportemus. Hic incensarius patrio laborato-
rio igni subditi ruinā machinatur, ejusq; incolis a-
micis meis & sympatricis nihil aliud n̄ si exiliū in-
fiatis buccis minabundus spirat: pro paternis focis
quib. olim usus fueram, aqua comportanda, pro a-
micis opem implorantib. viriliter depugnandam.
Quamvis enim pro eo, ut res mee ferunt, diutius
& longius ab iisdem absim, nondum tamen amorē,
quem quisque patrie & amicis debet, omnino de-
posui, sed compellatus de officio, si quod in hac re
prestare valeam, præclarum illud Platonis religio-
sè mihi colendum censui, monentis: nos non solum
nobis natos, sed partem sibi patriam vindicare,
partem amicos. Quinquam interim videor mihi
audire non tam manifestas præfantis antihymi-
ste, quam nescio quas clandestinas voces quorundā
sciorum, tam ex idiotarum quā ex eorum gre-
ge, qui literati esse volunt, ibidem obmurmuran-
tium.

D E D I C A T I O.

dum: nunquid tu conaris hanc artem principum
 auribus ingerere & persuadere, cuius contrarium po-
 tius facere deberes, si patriam amas, ad parcendum
 sumptibus non necessarijs. Quibus respondeo Sicus
 nihil pulchrius cognitione veritatis, ita nihil tur-
 pius ignorantia. An tu, o sciole, confes nihil conferre
 ad ornamenta regum & principum, cum in alijs ple-
 risq; rebus, tum in hac parte philosophia constantem
 & exactam habere scientiam, nihilq; dubitare. Ego
 veritatem etiam aureis coronis preferendam cen-
 seo, quam pro ingenii tenuitate non aliter ac natu-
 ra rei & ipsa necessitas flagitat, adversus sophistam &
 calumniatorem assero, & philosophi more demon-
 stro, cui si quis assentitur, veritati invicta (quam vim
 divinitus sortita est) palmam, nec mihi culpam tri-
 bue. Quamvis nec in hoc negotio dissimulari que-
 at, metallariam & alchymiam pari gradu in rega-
 libus incedere, num & tu in metallifodinas nihil
 impendendum regibus & principibus sana mente co-
 sulas? Quos sumptus dicas non necessarios, non satis
 assequor, cum eadem ars fructu non careat, sed ex
 se circa res naturales honestam oblectationem, &
 optima medicamenta exhibeat. Et si sumptus non
 necessarios rationibus in unum collatis, computa-
 veris, invenies profecto posse hos aliorum multorum
 respectu magis necessarios dici, imo etiam ita par-
 simoniam rationabilem institui, ut hi sumptus mi-
 nime sentiantur. Quare explodenda est tota anti-
 chymiste prefatio cum obmurmurationibus istis igno-
 rantium & sciorum, & potius veritati insistendum
 & cogitandumq; quod Geber de eiusmodi imperito-
 rum

D E D I C A T I O.

*in immaturo & imbecilli iudicio scripsit lib. 1. sum-
 me perf. c. 10. Loquuntur inquit, de hac re, sicut
 puer, qui à principio natiuitatis suae usq; ad senectū
 tē in domo cōcluditur, non putans mundi latitudi-
 nē extendi ultra suae domus spaciū vel ultra quā o-
 culo possit in domo cōspicere. Hac illustrissime prin-
 cept Domine Clementissime pro veritate artis chy-
 mica contra novum eius hostē & calumniatorē ne-
 cessario prolixius praefandaerant, ut eō dilucidius
 pateret, quomodo corā tribunali illustrissimorū im-
 perii principū, coram quo praefatione suā temeraria
 chymicos capitaliter accusavit, os impudens viri, in
 quo nihil solidae eruditionis per totā disputationem
 elucet, obtundi possit, & simul C. V. ex hoc conflictu
 veritatis fundamentis perspectis autor sit potius a-
 liis principib; & rebus p. bonos chymie artifices sua
 gratia fovendi & protegendi, quā expellendi. Quam
 operā meā si C. V. placere intellexero, nihil mihi o-
 portuit contingere poterit & id ipsum calcar erit ad
 plenius opus, de quo hoc extractum esse supra dixi,
 unā cum aliis sub C. V. illustrissimo nomine & patro-
 cinio in lucem emittendū. Itaq; C. V. humiliter oro
 ut praesens opusculū vultu sereno suscipere, meq; cli-
 entē sua gratia & favore complecti clementissime
 dignetur. Deus Opt. Max. C. V. cū illustrissima fa-
 milia totaq; domo Wirtembergica florentem diu in-
 columem atq; superstitem conservet ac tueatur Cat.
 Maij Anno 1616. Oringa.*

C. V

Subiectissimus

Johannes Cunradus Gerhard. D.

EXTRACTVM CHYMI-
CARVM QVÆSTIONVM SI-

VE RESPONSIONIS AD THEORIAM LA-
pidis Philosophici in Academia Regiomonta-
na editam à quodam ibidem Anti-
chymista.

I. Argumentum in forma dilemmatis.
thes. 10.

 LCHYMIA non est ars vera, quoniam
si esset ars aliqua vera aurificij, ea aut
generationi naturę analogă esse debet,
aut creationi, id est, aut naturam imi-
tabitur in generatione auri, aut divinam creatio-
nem *thes. 10.* Sed neutram imitari potest. Ergo
Alchymia non est ars vera.

Responsio.

Quamvis dilemma nihil necessariò concludat,
cum tertium quiddam in arte hac detur, quo ne-
que naturam in generatione metallorum, neque
Deum in creationis opificio omninò imitamur,
sed utrumque ex parte tantum & ut possumus: ta-
men audiemus quomodo assumptionem proba-
turus sit antichymista.

A

Pro-

Prosylogismus ad primam partem assumptionis probandam.

ARS naturam non potest in generatione auri imitari, quia nulla metalla amplius à natura generantur, sed ea omnia in primo statim creationis die simul sunt creata cum terra *thes. 5.* Quomodo ergò ars naturam imitabitur? Antecedens rursus probat *thesi 6.* Quicquid à natura generatur, eius generationis vim seu potentiam natura statim in principio creationis per expressum verbum benedictionis accepit. Sed ex Mose certò constat terræ huiusmodi vim generandi à Deo inditam non esse, cum nullius talis mandati meminerit, quo terræ metallorum generatio impeteretur, quemadmodum verbum mandati atque benedictionis accepit de generatione stirpium atque animalium una cum aquis. Ergò metalla à natura non generantur.

Responsio.

Tota minoris probatio falsa est impingens manifestè in regulam κατ' αὐτὸν, qua prohibetur transcendendi genus atque physica physicis, & non heterogeneis principiis, literisque divinis male detortis demonstrari jubentur. Mosi enim intentio nunquam fuit, omnia, quæ Deus in creatione instituerat singillatim narrando percensere, sed quantum ad fidem nostram satis erat. Quoniam hinc sequeretur, i. nec elementorum quoque ex se invicem esse à Deo institutam generationem, quo-

quoniam nec huius Moses meminit: 2. pariter nec metallorum factam esse creationem, quia metallorum creatio non minus à Mose reticetur, quam generatio; contra quam *thesi* 5. asserit antichymista. 3. manifestum crimen falsi in scripturam committitur, quando dicit ex Mose certò constare huiusmodi vim generandi metalla terræ inditam non esse. Siquidem Moses mox 2. capit. *Genes.* mentionem facit generationis auri, ubi expressis verbis scribit, aurum nasci, inquiens: *Fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradysum, qui inde dividitur in quatuor capita; nomen uni Phison, qui circumit omnem terram Evilah, ubi nascitur aurum.* 4. rationi & ipsis physicis principiis è diametro adversatur; corpora metallica non generari. Siquidem in sublunari regione darentur corpora quædam naturalia; ex elementis composita, quæ non essent mutationi; quæ præcipuè in generatione & corruptione consistit, obnoxia: id quod est contra proprium πᾶσι τοῦ σώματος φυσικοῦ corporis naturalis. Deinde scribit Aristoteles *1. 2. de celo, capit. 12.* τὸ γεννῆ-
 τὸν καὶ φθαρτὸν ἀπολαμβάνει ἀλλήλοις. Metalla autem sunt φθαρτά omnia per se à natura (præter aurum; quod per accidens tantum corrumpitur non à natura per se.) Videmus enim corrumpi metalla in igne & extra ignem, ut ferrum ferugine, æs æruginē, &c. Ergo metalla sunt generabilia. 5. repugnat sensui & manifestæ experientiæ. Aurum Corbachianum in Westphalia crescit & recrecit

A z

recrecit

recrefcit in cumulis fingulis quadriennijs. Sic ar-
 gentum in cumulis plumbi cinerei, ubi prius nul-
 lum inerat argentum, certo tempore maturatur
 & perficitur. Item vena plumbi in Sclavonia qua-
 dragesimo anno tranfit in argentum: Squamæ æ-
 ris in arena ficca anno trigesimo in aurum. Fer-
 rum in Lygijs ad Sogam oppidum decennio rena-
 tum denuo foditur; non aliter ac Ilvæ ferrū, quæ
 eft Italiæ infula in mari Tyrreno. In Mifnia limus
 ruber paluftris quinquennio, in Suecia fimilis li-
 mus uno anno foli expofitus in bonū ferrum abit.
 Idem in cumulis ex lapide fifili ufu venit circa æ-
 rifodinas Mansfeldiæ, ubi æs fimiliter maturatur
 & renafcitur. Fefularum mons in Hetruria lapi-
 des plumbarios habet, qui fi excidantur, brevi tem-
 poris fpatio novis inflaurantur incrementis, ut
 tradit Boccatius Certaldus, qui id compertiffimū
 effe fcribit. Plinius lib 34. cap 17. prodidit: mirum
 in his folis plumbi metallis, quod derelicta ferti-
 lius revivifcunt. Sed nos videmus id non in folis
 plumbi, fed in omnibus metallis ufu venire. Pro-
 prium vero folius plumbi eft extramineram fem-
 per augeti, ut Galenus lib. 9. de facultatibus medi-
 cament. fcriptum reliquit his verbis: *Omniū quæ
 novimus unicum plumbum tum mola tum ponde-
 re augetur, fi condatur in adibus fubterraneis æ-
 rem habentibus turbidum.* Tum etiam plumbea
 ftatuarum vincula, quibus earum pedes annectun-
 tur, fæpè numero creviffe vifum eft, & quædam
 adeo intumuiſſe, ut ex lapidibus dependerent cry-
 ftalli modo verrucæ. Hoc quod Galenus recitat,
 adeo

adeo verum est, ut etiam metallici scriptores attestentur plumbea tecta ædium magnificarum multo graviora multis post annis inveniri ab iis qui pondus notarint, atque adeo quidem, ut ea perpè propter nimiam gravitatem æneis permutare necesse sit. Sufficienti igitur inductione patet metalla adhuc semper à natura gigni, & turpissimum esse metallicæ scientiæ pseudographema, opinari, omnia metalla in totum in principio esse creata. Sed esto metalla non generari: ars alchymia tamē non subverteretur: quia non conatur alchymia generare metalla, sed tantum transmutare unum in aliud, sive illud à Deo creatum sive à natura generatum ante fuerit. Sicut rusticus Schemnizensis accipit ferrum & ponit in Zepusij fontem donec illud transmutetur in mineram æris parum curans utrum ferrum & fons ille vitriolatus creata fuerint an generata: & plantator inserit arte sua surculum stipiti, arborem in meliorem & quamlibet speciem transplantaturus nihil recogitans quocūq; surculus & stipes ortu ad manus pervenerint.

*Prolepsis ad prius membrum dilemmatis
sive primi argumenti. thes. 38. 39.*

Sed aurum à natura generari probare conantur ex eo: cum ad fodinas interdum in cumulis lapidum olim congestis reperiatur aurum, interea à stellarum radiis elaboratum: alias enim rejectum non fuisset, si perfectum tum fuisset. Respondeo, 1. illos ipsos lapides non olim id auri in se continuisse: 2. Item mirum non est in copiosis

A 3

atque

6 *EXTRACTVM CHYMICA.*

atque fructuosis fodinis ea reijci, quæ vis operæ pretium sunt, idemque longis post temporibus ab egentibus colligi, ut tanquam ex Spicilegio iidem inde rem faciant. 3. probent stellis vim inesse aurificam: Si radij lucis cœlestis non aurificant sub terra (quod ex eo constat, quod eorum vis per tanta saxa penetrare non possit) nec super terram aurificabunt.

Responsio.

In cumulis mineralibus crudis & excoctis metallo vacuis propè fodinas suas renasci certo temporis spacio non tam aurum, quam alia metalla, ut argentum, æs, plumbum, ferrum, &c supra per evidentem experientiam ostensum est. Ablegamus igitur absurdum istum antichymistam ad metalla Westphaliæ, Ungariæ, Misniæ, Palatinatus superioris, Silesiæ, Sueciæ & Italiæ, donec sapiat & didicerit, quod adhuc turpiter ignorat. Vel legat (qui hætenus ad suas inanes & multas post fornacem speculationes lapidis nullum, ut animadverto, metallicum scriptorem legit aut vidit) saltem Cæsalpinum, qui *libr. 3. capit. 6. de metallis* refert; terram erutam (inanem metalli quam vocant den Rumber) dum vena effoditur, totam procedente tempore in venam converti. Neque id solum in metallis contingit, sed in mineralibus quoque. Sulfuris vena quadriennio se reparat, ut scribit Fallopius *lib. de thermis, cap 5.* Terra detracto halinitro in cumulum redacta post 5. aut 6. annos copiosius fœnus reddit, ut tradit Cardanus

danus *libr. 5. de subtilit.* neque Scaliger inficiatur. In Ormeno monte Indiæ sal natus lapidinarum modo cæditur renascens Cæsalp. *l. b. 1. de mer. cap. 16.* Quis ergo nunc dubitet de generatione vel regeneratione auri, quæ in hoc non est diversa ab aliorum metallorum vel mineralium ortu: & sicut nihil ferri inest cumulis Ilvæ, fit autem ferrum suo tempore, ita nec auri quicquam cumulis Corbachianis quando excocti fuerint, donec rursus progressu temporis imprægnentur. Quando igitur quærit, unde probemus illos lapides in cumulis non olim id auri in se continuisse, respondetur ei; non aliunde nisi examine periguum. In hoc enim fit exploratio exactissima per juratos probatores ad grana usque minima, ut ne unum quidem in scoriis relinquatur post separationem à recrementis, quæ vocant den sônder. Sed antichymista respondendo seipsum refutat. Si enim in copiosis atque fructuosis fodinis talia quædam operæ pretium non reddentia reiiciuntur, quid est quod pauperes fossiores non mox à rejectione illa spicilegium faciunt? cur tot annos differunt illam collectionem? sicut ipse antichymista dicit longis post temporibus ab illis demum colligi, ut iidem inde rem faciant. Stulti essent (si antichymistæ verba vera sunt) quod non potius rem facerent è re præsentis, quam quod tot annos expectant demum in cumulis auri repullulationem. Quod tertio petit à nobis probari, stellis vim inesse aurificam, respondeo facilimè id probari, primò ex

8 *EXTRACTVM CHYMICA.*

Aristotelicis rationibus, qui *lib. 2. de ortu & interitu cap. 10.* docet, cœli motum qui est propter rationem astrorum esse causam generationis omnium rerum. Si omnium rerum sanè etiam metallorum. Similiter i. *meteor. cap. 1. & 4.* omnium mixtorum duas causas ponit materiam scilicet & efficientem, quorum illud cœlum, hæc elementa sunt. Metalla autem *libr. 3. meteor. cap. ult.* accensentur mixtis. Secundo experientia, dum certo tempore tales cumuli expositi radiis solis & astrorum rursus metallis suis imprægnantur, ut supra modo dictum, cuius rei adhuc multo evidentissimum exemplum est, quod Avicenna refertare ferroq; pluuisse, & Scaliger de subtilit. ex. 323. tribus circiter annis antequam provincia Taurinorum a rege Galliarum recepta esset pluuisse ferro multis in locis, cuius frustum apud se sit. Concretio hæc metalli in nubibus generata ante nubes non fuit, aut si fuit, quærit ibidem Scaliger, ex qua fodina ferrum illud sublatum fuerit in nubes. Astra sunt causa nubium. Ergo etiam eorum, quæ generantur cum & in nubibus, ut sunt ferrum, lapides & alia. Quando igitur antichymista negat radios astrorum aurificare sub terra ob impossibilitatem penetrationis per tanta saxa, & hinc infert, nec supra terram aurificare, id in ipsum retorquetur hoc modo: Si astra supra terram ferrificant, etiam infra terram ferrificare queunt. Atqui nunc demonstratum est astra in nubibus ferrificare, idemq; in superficie terræ in cumulis fieri. Ergo astra etiam infra terram ferrificant, & per consequens si ferrificare, etiam aurificare

care possunt. Nam verius proceditur ab iis, quæ fiunt coram oculis supra terram, quàm quæ in tenebris fiunt infra terram ad concludendam hanc thesin. Demonstrationis enim processus legitimus est à manifestis ad obscuriora, nec è contra. Quod autem negat vim radiorum per tanta saxa penetrare posse, præter id quod calor solis per antiperistasin, ut videmus in hyeme, ad intima terræ penetrare potest, ut Cæsalpinus probat; audiat Scaligerum rectius de hac re differentem. Quæritur (*inquit comm in lib. 1. de plantis*) quantum solis vis subire terram valeat. Nam neque lumen eò delabitur, quod alioqui vehiculum peripatetici statuunt cœlestium affectionum, neque in telluris parte intima sentitur calor ullus à sole. Et mox infra: In metallis omnia sine solis admissu generantur. Intelligo nunc & lumen & calorẽ, quorum utrũq; cum peripateticis siderum instrumentum appellant. Cum tamen aliter ab acutioribus disputetur: nihil enim rerum in intimis terræ sinibus gereretur. Verum quemadmodum ultra pellucida corpora transmittitur lux, unde nomen est eis comparatum: ita per non translucida vis illa sese insinuat, ac penetrat, quæ luce ipsa multò est efficacior. Tollit simul cum dubitatione probandi curam quotidianum magnetis exemplum, ad cuius motum sub mensa movetur ferrum pensile. Nec propterea delentur eorum placita, qui sine subiecta materia formam negant posse agere. Vis enim cœlestis illa per lumen delata huc afficit terræ superficiem: ea affecta proximam sibi partem mu-

A S rat

ratæquè, dum ad certa loca destinetur. Sicut ab eodem lapide ferrum non attractum agitatur. Hic Scaliger exemplo magnetis penetrationem radiorum per tanta saxa possibilem appositè declarat, quem subtilitatis doctorem, si antichymista prius legisset, quam hanc suam phantasticam theoriam thesibus evulgasset, suam stupiditatem & ruditatem in rebus physicis non ita omnibus prodidisset. Non enim dubium est, quin si singula compassi poneretur in ipso centro terræ, & tota terra esset saxea, nihilo secius moveretur ad arcton stellam illam suam, unde vim mobilem & motivam sortita est. Palam itaq; est saxorum objectu vires astrorum influentium in terra nequaquam infringi. Unde facile intelligi potest illud quod ex Ptolemæo adducit Albertus *lib. 3. de mineral. tract. 1. capit. 10.* locus generat locatum per proprietates cœli, quæ influunt ei per radios stellarum; In nullo enim loco elementi inveniuntur radii omnium stellarum, nisi in terra, eò quod ipsa est insensibile centrum totius cœlestis sphaeræ. Maxima autem est virtus radiorum in loco, ubi uniuntur omnes, & ideo terra mirabilium & multarum rerum est productiva.

Prosyllogismus ad secundam partem assumptionis probandam.

Thes. II. Aurifices itaque creationem se imitari posse autumant huiusmodi coniecturâ: Quemadmodum Deus elementa primum creavit: deinde ex elementorû exquisitissima mixtione cor-

ne corpora elementaria composita: ita prius metalla in sua principia prima resolvi, deinde componi debere. Sed hoc fieri nequit: 1. cum natura in generatione nullam resolutionē moliat in principia, sed attrahat & id quod attractum est, disponat. 2. Quis revelavit *thes.* 12. novisistis creatoribus imperscrutabilem illā soli q; divinæ sapiētiæ reservatā rationem principiorum metallicorum, cuiusmodi illa sint, ex quibus creatio divina facta est, item resolutionem in principia, principiorum mixtionem proportionalem. Nam licet *thes.* 63. metalla possent arte resolvi, in sua principia, quænam vis atque facultas illa tandem iterum tam scitè miscebit, tamque arctè uniet, ut in creatione à Deo factum est. Item *thes.* 7. quærit, ubinam locorum animadversus sit huiusmodi calor actualis metallorum concoctioni sufficiens cuiusmodi in fornacibus suis requirunt aurifices?

Responsio.

Calumnia, qua Antichymista artifices ex phantasiæ suæ pravitate ad invidiam illis apud idiotas & sui similes artis ignaros conciliandam creatores vocat, liquidissimè apparebit si consideremus, quid creator sit propriè & creare, item qualis generatio naturæ sit quam artifex imitetur. Scribit Lombardus *libr.* 2. *sentent. dist.* 1. Creator est qui de nihilo aliquid facit, & creare propriè est de nihilo aliquid facere. Facere verò non modo de nihilo aliquid operari, sed etiam de materia. Unde & homo & angelus dicitur aliquid facere, sed non creare, vocaturq; factor seu artifex, sed nō creator.

Hoc

Hoc enim nomen soli Deo propriè congruit, qui & de nihilo quædam & de aliquo aliqua facit. Ipse ergo est creator & opifex & factor, sed creationis nomen sibi propriè retinuit, reliqua duo etiam creaturis communicavit. Cum Lombardus hic dicit, qui & de nihilo quædam, & de aliquo aliqua facit, notanda est distinctio creationis in totalem & partialem. Illa ut Scaliger definit. de subtil. ex. 6. est constitutio substantiæ e nihilo, nec materia nec forma præexistente; qualis erat creatio mundi in principio. Hæc verò quando aliquid ex remota materia præter supraque ordinem naturæ fit; nihil in existente de forma, qualis creatio erat, quæ cæteris sex diebus facta est, & qualis adhuc fit per miracula, quomodo ex aqua vinum fecit Salvator, & Deus ex lapidibus panes vel homines suscitare posset, & quomodo Johannes Evangelista, ut in vita eius legitur, ex lapidibus gemmas, & ex virgis aurum fecit. Generatio naturalis etiam duobus modis fit, & ex materia remota & ex propinqua: quarum illam æquivocam, hanc univocam dicimus. Illa potest congruere cum creatione secundi modi, sed in hoc differt, quod in creatione aliquid fit subito, solo verbo, vel aliis mediis non naturalibus: talis rei generatio non fit nisi multo tempore, a causis naturalibus & intervenientibus multis alternationibus. Creationem simpliciter, non solum nullus artifex, sed ne natura quidem imitatur, secundum axioma illud Philosophorum: ex nihilo nihil fit: creationem quæ ex parte est, natura quidem imitatur, sed longè aliis modis & mediis;

diis; artifex autem imitari nequaquam valet, qui non potest facere ex quolibet quodlibet, ut docet Rosarium, sed determinatum ex determinato, id est, ut alius dicit, non potest materia remota primas dare formas. Quando igitur dicitur Chymia naturam imitari quartus tantum modus, qui fit ex propinquis principiis, exclusis tribus priorib. creationis & generationis modis intelligitur. Igitur calumniose & mēdaciter antichymista artifices nominat creatores, cum ij aurum vel tincturam suā; neque ex nihilo, neque ex remota sive quacunque materia, neque ex primis principiis vel elementis facere conentur, sed teste Paracelso ex metallis in metallis, cum metallis & per metalla. Quando autem Philosophi præcipiūt metalla in principia sua resolvere, antichymista verò interpretatur, quasi præcipiant ea non in sua propinqua, sed in principia & elementa illa communia mundi & remota, ex quibus Deus vel natura primitus ipsa composuit, resolvere, & deinde rursus componere, turpent ignorationē suam elenchi prodit, seq; ipsum & alios fallit fallacia à dicto secundum quid ad dictum simpliciter. Nam etsi subjectum nostrum tam agens, quam patiens resolvimus diverso modo in sua principia seu materiam primam, tamen utriusque resolutione non pervenimus ita remote ad elementa usque mundi, ex quibus initio aurū divina creatione vel naturali generatione fuit compositum. Id quod testantur Bernhardus Comes, Dionysius Zacharius, Petrus Ferrariensis, Agidius de Vadis, & Richardus in correctorio anti-

14. *EXTRACTVM CHYMICA*

antichymistarum. Si enim ita resolveremus, amitteretur tam genus metalli, quam species, & nihil efficeremus, quoniam non est in potestate nostra tali elementorum compositioni remotæ formas infundere, sicut Deus vel natura infundit. Quare Antichymista postea *thes.* 12. absurdissimè rursus extra scopum quærit, quis revelaverit novis istis creatoribus imperscrutabilem illam solique sapientiæ divinæ reservatam rationem principiorum metallicorum & cuiusmodi illa sint, ex quibus creatio divina facta est, item eorum mixtionem proportionalem. Nam nunquam volumus, neque etiam possumus, inquit Geber, vel Dei creationem vel naturæ generationem in primis principiis sequi, nec in proportionem miscibilium elementorum, nec in modo mixtionis ipsorum ad invicem, nec in æquatione caloris inspissantis, cum hæc omnia sint nobis impossibilia & penitus ignota. Ideoque dicente Gebro, in hoc Antichymista cum cæteris errat, quod naturam in omnibus proprietatum actionibus imitari desiderant, sed aliud ad hoc nobis principium, aliumque generationis modum assumimus, in quibus naturam sequi possumus. Theoria itaque principiorum nobis necessaria est, quibus transmutemus species, non quibus generemus genus, quoniam intentio nostra non est metalla de novo componendo generare, sed à natura composita jam & generata solummodo transmutare. Et huius diversitatis supra exemplum dedimus in ærifice & plantatore, qui uterque non generat res de novo, sed tantum generata transmutat sine co-
gitatione

cognitione principiorum primæ generationis: Quod autem contra resolutionem metallorum in sua principia addit metalla non esse resolvenda in sua principia, quia natura in generatione nullam resolutionem talem in principia molitur, sed tantum attrahat & id quod attractum est, disponat, secum ipse digladiatur. 1. quia sui oblitus partes quas supra dilemmate separavit de generatione & creatione nunc rursus confundit. 2. Quia *thesi* 42. in generatione naturali & substantiarum transmutatione requirit prioris formæ abolitionem & novæ introductionem, ubi certè prioris formæ, quod erat compositi alterum principium seu pars substantialis, fit resolutio & separatio, novæque introductio. 3. Antichymistæ falsa thesis ab ipso Salvatore refellitur *Johan. 12. vers. 24.* dicente: *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet.* Quod significat, nisi granum prius putrefactum in terra, id est, in sua principia perditâ priori formâ resolutum fuerit, non fieri naturali generatione eius multiplicationem. Corpore grani resoluta per putrefactionem spiritus liberatus à corporeis vinculis in centro grani colligitur generativus, qui postea extrudit germen ad novam generationem, tum demum fit attractio nutrimenti & dispositio. Sic etiâ in nostro opere fit, ubi per putrefactionem lapis in sua principia resolvitur, inde germè illud satis cætralis progeneratur, quod postea suo nutrimento paulatim fovendū & augmētādū est. Substātiæ generatio prior est accretione & alteratiōe cæterisq; motib.

Absur-

Absurdè igitur opinatur in generationib. omnium rerum initio statim nihil aliud fieri, quàm attractionem & alimenti dispositionem. Ita resoluta quoq; jam est principalis syllogismi phantasia antichymistæ de lapide philosophico in sua principia, id est, in *ἐδέωκτη*, quæ fuit ante nihil. Quod verò scire cupit *thesi 63.* quænam vis & facultas metalla soluta tam scitè iterum mixtura; tamquæ arctè unitura sit, ut prius; Respondeo, natura, quæ Dei dicitur potestas à Scaligero, & plasticam istam facultatem atque *λόγος* formativos in rerum creatione accepit à Spiritu illo, de quo Marsilius Ficinus *cap. 9. artis Chymica* scribit: *Nonne Spiritus Domini, qui est amor igneus, cum ferebatur super aquas, indidit eisdem ignem quendam viorem, cum nihil sine calore generari possit? Hic est ligamentum elementorum, virtusq; commiscendi, quæ in qualibet re mundi sublunaris elementorum mixtiones efficit.* Hæc Marsilius. Sed quia ignis per se agit indeterminatè, ut docet Aristot. 2. *de anima, cap. 4.* non id accipiendum est de igni simpliciter elementari, quod is per se misceat. unitque; sed de eo, qui respondet cælesti, & est vehiculum suæ formæ, ille est ut Alexander *in epistola* dicit, qui totum dirigit opus, & compler, & est anima corpori coniuncta, quæ unit & gignit. Rectè enim de elementari quærit Scaliger *comment. in 2. de plant. inquires: Si ignis unit elementa tria, tanquam partes in plantis, quid erit, quod unitat ipsum ignem tribus illis? & respondet, forma, quæ est potior natura. 2. physic. cap. 1.* Nam ideo Aristoteles *lib. 2.*

lib. 2. de ort. & inter. succenset veteribus, qui amo-
 ra formae eius officio ac naturae substituisent ignē :
 ἐξαίρετες τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ τὴν μορφήν. At uero, in-
 quit, τὸ θερμὸν πέφυκε, διακρίνειν, τὸ ψυχρὸν συνι-
 σῆναι. Nam generatio & concretio est ex alienige-
 nis, quae dicimus τῶν ἀλλοφύλων: non autem è con-
 generibus, quae ὁμόφυλα vocant. Ergo cum i. nis
 opera nequeant ἀλλοφύλα συνορίζεσθαι (διακρίνει
 γὰρ ἀλλοφύλα) per ignem non fiet coitio, & unio
 ad generationem in Aristotelis officina. Hæc Scali-
 ger. Dicimus igitur mixtionem & unionem so-
 lutorum metallorum fieri à naturâ propriâ rei, si-
 ve formâ per ignem, seu calorem internum adjunctâ
 nostro igne artificiali externo: quâ in re ut formâ
 seu speciem conservemus sedulo monent philoso-
 phi, cavendum ab intensione ignis ante terminum,
 ne arcanum fumiget, ne acetum in fumum verta-
 tur, ne Rex & uxor sui nimio fugentur igne, ne
 materia vitrificetur, & cum formâ omnis opera-
 tio, mixtio, unio, multiplicatio & tinctura pereat.
 Itaq; non minus artifex, qui naturæ miscenti uni-
 ent, quæ extrinsecus administrat. (Zosimus: ὁ πᾶς
 σύνδεσμός ἀνευ μεθόδου γίνεται: tota conjunctio si-
 ne methodo non fit) cognitum habere debet pon-
 dus miscendorum, mensuram temporis, quantita-
 tem vasis & modos ignis, ut sciat quid natura fe-
 rat, quid respuat: id quod præcipuum est secretum
 artis huius, nec derisorii, nec antichymistæ alicui
 dura cervicis revelandum. Sic enim, auctore Gra-
 tiano in suo tractatu de elixire, quod natura con-
 juxit, ars separat, & quod ars conjungit, natura se-

B

pa

parat, q̄ aut̄ ars separat, sola natura cōiungit, & q̄ naturaliter distat, ars cōiungit imitādo naturā, nō subito, & hoc est artis huius secretum. Itaq; in hoc opere, ut Lombardus docet, hæc duo distinctè cōsideranda sunt, scilicet natura agens, & ars ministrans. Si consideremus ex parte naturæ agentis, dicimus quod totum opus est naturale, quia natura est illa, quæ decoquendo appetit, retinet, digerit & expellit, & permiscet, & corrumpit, & generat, & informat præcepto Dei benedicti & gloriosi suo tempore lapidē antedictū, & hoc lapide natura informat metalla per ipsorū commixtionem. Si aut̄ consideramus ex parte ministrationis: tunc opus hoc est artificiale, non quia ars generet, & corrumpat, & informet, sed solū ministret naturæ operanti totū hoc. Natura. n. sola non efficax est in talib. per se, nisi ars sibi ministret. Propterea eo modo quo ars ministrat naturæ, eo modo operatur natura, si benè, benè, si aut̄ malè, malè. Totā igitur operatio ratione generationis & mixtionis est naturalis. Ratione autem ministrationis est artificialis, sicut patet in decoctione ciborum.

II. Argumentum contra compositionem & resolutionem metallorum in sua principia.

SI nulla principia dantur metallorum metallis communia, tunc neque datur resolutio in eadem, & nova ex ijs compositio.

Sed prius verum. Ergo & posterius.

Minorem probat 1. quia Chymici cōmune sulfur & hydrargyrū cōmunia metallorū principia pro-

probant ex eo, quoniam cum omnib. metallis cō-
iuncta reperiuntur. Ex quo similiter concludit: er-
gō metallorum quoq; principia sunt terrę lapides
calcanthum pyrites, metallum metalli, sulfur hy-
drargyri & vicilim. 2. Quia sulfur nec ratione
pinguedinis suę, nec igneę naturę suę dat metal-
lorū coagulū, formam aut materiā, sed tantum re-
solvit, ac tollit: hydrargyrum verō ob uniformi-
tatem suam non potest esse distinctorum metal-
lorū materia: cum non habeat partes dissimiles, ex
quibus hoc vel illud metallum paratur. *1hes. 13.*

Responsio.

Primo paralogismus est ex quatuor terminis.
Nam aliud est coniunctum sive unū esse substan-
tia, ut est compositū ex sua materia & forma, vel
mixtum ex elementis: aliud unum per accidens, ut
est acervus tritici vel hordei, cementum cū calce
& arena. Dicunt Chymici cum omnibus metallis
coniuncta reperiiri sulfur & hydrargyrum unione
seu mixtione substantiali per minima non apposi-
tione partium qualicunq; accidentali, ut antichy-
mista falso affingit. Accidentalem heterogeneo-
rum in metallis coniunctionem si non separat o-
culus, separat ignis: post cuius examen substantia-
lia principia cum metallo manent heterogeneis
semitis. Unde coniugium solis & lunę *l. b. 3.* lapi-
des & terra sunt locus generationis metallorum,
sed non sunt materia conveniens ad commixtio-
nem eorum. Idcō ab ipsis separatur metallum, ut
ab incongruo & heterogeneo. Ignis enim hetero-
genea separat, & homogenea congregat.

B 2 Secun-

Secundo quod ait sulfur nec ratione pinguedinis suæ, nec ratione naturæ igneæ dare metallorum coagulum formam & materiam, respondeo ex Geb. *libr. 3. sum. perf. cap. 7.* per distinctionem, nempe duplicem esse in metallicis corporibus sulfureitatem: unam quidem substantialem in profundo argenti vivi conclusam in principio commixtionis: alteram verò supervenientem seu accidentalem. Ignorat autem antichymista metallis tale duplex inesse sulfur intrinsecum & extrinsecum: hoc comburere & resolvere per accidens: illud verò minimè. Sulfur enim auri neque resolvit aurum neque tollit, quantocunque tempore teneatur in igne. Concedo itaque sulfur extraneum non esse auri coagulum vel formam: falso tamen negat sulfur esse coagulum vel formam cæterorum metallorum imperfectorum: quorum ob id ipsum, quod sulfure extrinseco in speciem metalli coagulata sunt, eis proprium est igne resolvi ac consumi velocius vel tardius secundum sulfuris extrinseci maiorem vel minorem quantitatem in ipsis existentem, ut docet Geber *libr. 3. sum. perf. cap. 4.*

Tertio quod addit de hydrargyro quasi ob uniformitatem suam non possit esse distinctorum metallorum materia tantum abest à vero, ut potius invertenda sit ratio, & dicendum, quin ob ipsam uniformitatem, & nullam aliam ob causam hydrargyrum esse materiam septem distinctorum metallorum, haud secus ac materia prima ob homogeneam naturam subiectum est 4. elementorum

forum & omnium ex eis compositorum. A formis enim incipit distinctio, non à materia, à qua potius est convenientia & uniformitas teste Petro Ferrariensi *cap. 17. & 23* & ut Scaliger inquit *lib. 4. de caus. plant. cap. 20.* materia non variat formā, sed à forma variatur materia. Hæc tritissima noster multennis fundamenti speculator ignorat. Cætera plenius *lib. 1. cap. 3. de generat. metallorum* persequar, ubi manifestissimis rationibus & experimentis probabitur, metalla composita esse ex mercurio & sulfure, itemque sale, &c.

III. Argumentum contra resolutionem metallorum in sua principia & compositionem.

PRincipia materiam & formam separatim producere & postea componere utrumq; ad substantiam constituendam solius Dei opus est, *thes. 15. 41.* Quemadmodum igitur non datur materia expers formæ, ita nec forma materiæ, & per consequens auri forma ab eiusdem materia est inseparabilis, nec unquam absq; illa seorsim existet. *thes. 18. 43. 54.* Item licet rubedo auri seu tinctura, quæ formam auri dicunt, extrahatur à corpore suo albo per liquores, tamen non plus tinget, quam antea tingeat, & sapientes isti homines operam & oleum perdentes, summam suam stultitiam produnt.

Respondeo.

Nugas agit antichymista, quas à sui similibus stultis hausit, non à sapientibus. Nullus enim un-

B 3 quam

quam philosophus docuit formam auri isto modo ab albo suo corpore separare, & alii corpori rursus immittere. Hæc enim translatio magica, qualis fertur mellium, vel metempsychosis quasi Pythagorica, non modò cū lucro non est, sed etiā cum damno. Lapis noster fit primò niger, deinde albus, postea citrinus, & ultimò rubeus. Tinctura autem hæc Sophistarum seu rubedo manet unius coloris in principio medio & fine. Ergò lapis noster & tinctura vera longè aliud est. Nec movent nos inanes antichymistæ speculationes de materia & forma, quod neutra per se existere possit. Nihil enim nos impugnant, qui ipsi statuimus neq; ideas separatim existere, nec materiam primam illam Aristotelis absque forma aliqua reperiri, nec nobis possibile esse materiam à forma, & vicissim, separare, nisi ἐπινοία. Afferimus autem contrā, in maiori & minori mundo formalia & materialia principia seorsim existere, sicut cælum & elementa, mas & foemina discreta sunt, quorum alterum in generatione formam confert, alterum materiam, ut apud Aristotelem notum est. Sic etiam in artibus talia activa & passiva principia separatim reperiuntur, ut aqua lapidifica, & lignum ad corticem faciendam, aqua ærofa ad æs ex ferro producendum, surculus ad aliam arborem ex stirpe faciendam. Similiter in Alchymia philosophi potestate naturæ & artis parant, sibi formale quoddam principium auri vel argenti non separatim, instar ideæ Platonice, sed cum astro suo, id est, cum subtri-

subtilissimo suo & cœlesti subiecto veluti proprio vehiculo concretum, quod super materiale principium suum ut proprium suum passivum, id est, mercurium & imperfecta metalla proiectum in igne & unitum convertit ea in suam naturam secundum astri sive formalis principii activitatem.

IV. *Argumentum in periphras.*
thes. 14.

ET si omnia ista plana essent, id est, etsi metalla generarentur, constarentque ex dictis principijs, & possent resolvi in eadem, iterumque ex ijs componi, tincturæ tamen auri nullam unquam inesse posse constantiam: quia quicquid ars componat, dissolvere etiam possit.

Responsio.

Paralogismus est quatuor terminorum. Hoc enim de arte axioma locum habet in formis artificialibus solum, & operibus mechanicis. Tinctura verò philosophica ab arte sola nequaquam fit, sed in compositione eius ars & natura simul mutuas tradunt operas. Componit ars foris, natura intus, illa adjuvando, hæc principaliter in cunctis agendo, ita ut forma generetur nō artificialis, sed naturalis. Manifestè igitur in elencho apparent quatuor termini. Dande semetipsum contradictione & turpi fallacia accidentis implicat. Nam cum *thesi* 51. constantiam & fixitatem auri definiat, quod sit ἀφθαρσία, id est, immunitas à cor-

B 4

ruptio

ruptione, quæ fit à natura, aut per putredinem aut per ignem, non obstante, quod aurum etiam corrumpi possit per accidens ab arte, ut ibidem ponit; idem velint nolit de tinctura auri pronunciaré compellitur, quod nempe in illa nihilominus sit constantia & immunitas à corruptione per se & respectu naturæ, etsi per accidens ab arte ei corruptio contingere possit, cum eadem sit ratio auri & tincturæ, & talem etiam proprietatem tincturæ ipse antichymista requirat *thesi 55.* quam & Geber de investigatione perfectionis cap. 12. ponit, inquiens: *Nos querimus substantiam unam facere ex pluribus tamen aggregatam, coadunatam, fixam, quam super ignem positam, ignis non exprimat.* Et Hermes: *Si lapis noster staret in igne usque ad novissimum diem nunquam consumeretur.* Et Alfidius: *nec ignis ei dominatur nec aliud, nec sulfura vastant ipsam.* Quæ ergo vertigo sophisticandi dicere hac *14. thesi*, tincturæ auri nullam inesse constantiam, & *thesi 55.* asserere oppositum, nempe tincturam auri debere esse immunem ab omni corruptione, quæ fit per ignem aut putredinem? Item *thesi 19.* aurum omnino esse *ἀδιάλυτον* atque indissolubile, & *thesi 51.* aurum corrumpi posse per accidens, quasi vox omnino non excludat omnem *διάλυσιν*, etiam eam, quæ per accidens est. Adeo antichymista sibi nullibi constat, ut hinc patescat, non tincturæ philosophicæ, sed suis thesibus nullam inesse constantiam. Aurum igitur & tincturam auri licet ars dissol-

vere

vere non ignoret nostra, nihil tamen constantiae eorum derogatur, sed ambo in omnibus elementis, praecipue vero in igni caeterisque examinibus auri legitimis perpetuam fixitatem & constantiam servant. Quam corruptionem vero peraccidens, id est, per artem mediantibus aquis mineralibus & igne *thesi* 51. proponit, eam antichymistae donamus. Conveniunt enim labra lactucis. Ea quippe sophistica est, nec naturalis dissolutio, sed verius perditio auri, nec quoque in censu examinum auri legitimorum continetur.

V. *Argumentum à metallorum perfectione.*

A *thesi* 20. usque ad 30. mirè vario schemate induitur in hoc argumento antichymista, nunc conviciatur, nunc execratur, nunc exclamat, nunc divinam ultionem minatur, & ubique sacra profanis, falsa veris miscet, raptus hinc inde impetu phantasiae & multennis suae speculationis superbis rebus infania, sed nos omnibus breviter in ordinem reductis principale argumentum hoc syllogismo includimus:

Quicquid valdè bonum est, etiam perfectè bonum, omnibusque numeris absolutum est, ut ejus bonitati nihil omino accedere possit *thesi* 24.

Sed Deus de metallis & aliis rebus creatis in principio pronunciavit, quod erant valdè bona.

B 5 Ergo

Ergò metalla sunt perfecta, omnibusq; numeris absoluta, ut eorum bonitati nihil omninò accedere possit. Et per consequens blasphemia est dicere, cætera metalla imperfecta, aurum solum perfectum. *thes.* 20.

Responsio.

Quoties tandem contra regulam καὶ τὸ αὐτὸ ex alienis principiis imò ex dictis sacra scriptura pessimè adhibitis & detortis cum hoc absurdo theologastro agendum est? Ipsius potius blasphemia, impietas & dementia in majore palam fit: quæ si vera esset, ut antichymista interpretatur, nulla facta fuisset nec fieri potuisset creatio. Quis enim perfectè bonus, omnibusq; numeris absolutus, ita ut ejus bonitati nihil accedere possit, nisi solus Deus *Matth.* 19. v. 17. Nisi substantiæ secundum perfectionem & imperfectionem essent in creatione distinctæ, mundus non esset in partibus, & speciebus suis ab uno ad unum ordinatus, sed omnia essent unum, & ipse Deus. Nec verum esset, quod *Sapientia* II. de Deo prædicat: omnia in mensura, numero & pondere disposuisti. In majore itaq; propositione committit antichymista crimen falsi in scripturam interpretatione sua fallaci detorquens dictum secundum quid ad dictum simpliciter. Nō enim quando dixit Deus de jis quæ creaverat, quod erant valde bona, etiam mox summè bona dixit, quorum bonitati nihil possit omninò accedere. Cum perfectio & bonitas non sit uniusmodi, sed alia in creatore, alia in creaturis, scilicet summa, media

media & infima. Ut Augustinus in enchirid. o testatur dicens: à summè, aequaliter & immutabiliter bona trinitate creata sunt omnia, nec summè nec aequaliter, nec immutabiliter bona. s. d. tamen bona etiā singula, simul verò universa valae bona, quia ex omnibus consistit universitatis admirabilis pulcritudo, in qua etiam illud quod malum seu imperfectum dicitur bonum ordinatum, & loco suo positum eminentius commendat bona, ut magis placeant, & laudabiliora sint, dum comparantur malis. Hoc etiam philosophi intellexerunt. Nam Aristoteles 1. de cœlo scribit: primum ens non ab omnibus secundum eandem mensuram participari, sed ab his quidem perfectius, ab illis verò imperfectius. Quod explicās Cæsalp li. 2. perip. q. 2 scribit: si aequaliter primum ens ab omnibus reciperetur, omnia simul unum essent, nulla enim esset differentia, per quam differrent. Quod si entia sunt plura & ab uno omnia, per diversam ejus participationem oriri necesse est. Idcirco factum est, ut ordine quodam disposita sint corpora universi, quaterus perfectius & imperfectius datum est illi esse. Hinc Scaliger de subtil. ex. 6 d. 5 inquit: in hac mirabili rerum vel structura vel digestionē summus opifex statuit gradus scil. substantiarum. Et lib. 3. de caus. plant. cap. 1. Sa. èntia per gradus quosdam inter se affinia sunt à prima materia usq. ad intelligentiam primam. Et iterum ibidem lib. 4. cap. 4. Quicquid est in suo genere perfectum est, quod si superiori generi cōparetur, imperfectum judicabitur, etiā homo. Nihil .n. perfectum simpliciter præter Deum.

Qua-

Quapropter perfectum & imperfectum est commune πῶς & entis, cuius multiplicitem propterea Arist. in *metaph.* 4. cap. 16. distinxit, & locum habet in summis & mediis generibus, speciebus & individuis, in substantiis & accidentibus, in animalibus, plantis & mineralibus. Forma est potior nobiliorque natura, quam materia 2. *phys.* cap. 1. Cælum perfectior substantia quàm elementa. In lementis ignis & aër magis sunt forma & ῥᾶτε quàm terrar. *de ort. & int.* cap. 3. in mixtis nihil vulgatius divisione illa in imperfectè & perfectè mixta. Animalium perfecta sunt, quæ omnes sensus habent, imperfecta quæ pauciores, ut genera mollia, crustata, testata, insecta 4. *de histor. animal.* cap. 8. Item perfecta quæ simile animal immediatè generant, imperfecta quæ vermem aut ovum. 2. *de gen. animal.* cap. 1. In plantis videmus (inquit Scaliger in 2. *de plant.* p. 114.) eandem naturæ scenam, ut quædam sint perfectæ, nonnullæ careant stipite, ramis deficientur aliæ, fructus aliquæ non ferant, aliis flos desit &c. Sicut autem singulis generibus certa in est perfectionis & imperfectionis ratio, ita in metallis, qua perfecta & imperfecta dicuntur præcipua est à generatione & mixtione. Experientia enim testatur in mineris à fossoribus observata metallorum imperfectorum transitum continuè fieri versus aurum, & argentum, ut Petrus Ferrariensis cap. 20. & Dionys. Zachar. *tractatus sui parte.* 2. docent. Hoc enim modo omne quod est in motu ad formam ad quam ultimò ordinatur, debet dici imperfectum, sicut definit Aristot.

Plot. 4. metaph. cap. 16. & 24. τέλει ἐστὶν ἡ μορφή: τέλειον δὲ τὸ ἔχον τέλει: *finis est forma, perfectum vero quod habet formam.* Hanc ultimam formam sequitur perfecta mixtio, unde Geber scribit *libr. 1. summa perfect. cap. 8.* metallorum perfectionem circa mixtionis modum versari. Quam perfectionem & alii philosophi similiter statuunt, ut Scheg. de occult. med. facult. cap. 3. inquit: in substantiarum generabilium perfectione imprimis consideratur perseverantia & diuturnitas durationis ratione craseos, ita ut hæc perfectissima judicetur, quæ propter αὐτὰς διαίαν diutissime subsistat & perduret. Ejusmodi in metallis sunt aurum & argentum. Hujus perfectionis judex non est antichymistæ phantasia multennis, sed ignis & cætera artis criteria, de quibus apud Gebrum *lib. ultimo summa perfectionis* & apud docimastas videre est. Hæc omnia oculis ita manifesta sunt, ut si quis hunc perfectionis & imperfectionis ordinem in creaturis, & præsertim in metallis insipientur, is clarissimum solem in meridie patentibus oculis se videre neget, & merito ad Anticyranum illud antichymistæ concilium relegandus sit, donec sufficientibus elleborosis purgatus sapiat. Itaque antichymistæ theoria potius blasphemæ, impia & demens est, dum metallis tribuit divinam perfectionem, quorum bonitati nihil omnino accedere possit, transmutans ipse species physicas in metaphysicas phantastica religiositate, quæ pariter à sacris literis refutatur. Nam si aurum aliis metallis melius atque perfectius dicere verat pietas ut ait *thesi 28.* cur ornatum
templi

templi Hierosolymitani Deus præcepisset fieri ex auro potius quam ex aliis metallis? Blasphemi fuissent Magi, qui ab oriente Christo nato Puero aurum potius apportarunt muneri, quam stannum, plumbum, cuprum, ferrum. Blasphemus esset Petrus cum sanctis aliquot prophetis, qui fidem sanctorum auro & argento per ignem probato æquipararunt, non ferro, aut plumbo, propter perfectionem. Quid multis? Consensus omnium gentium & populorum, principum & regum, primum inter metalla auro decernit, quod aliunde non est nisi à perfectione.

Quod nisi esset non perfectiora essent æterna caducis, cælestia elementaribus: nec valeret logicum illud principium 3. *topic.* quod diuturnius, id melius & eligibilius. Sublunaria quanto cælestibus & æternis similia tantò perfectiora. Similitudo hæc induratione & incorruptibilitate & puritate substantiæ consistit. Unde Hermes in *secretis cap. 7.* scribit: O filii philosophorum corpora sunt septem; quorum primum est aurum, eorum perfectissimum, rex & caput, quod nec terra corrumpit, nec aqua alterat, nec res devastantes devastant, quia eius complexio est temperata & natura directæ in caliditate, frigiditate, humiditate & siccitate, nec superfluum quicquam in eo est. Ideo philosophi ipsum prætulerunt,

VI. Argumentum adversus divisionem metallorum in imperfecta & perfecta thes. 22.

SI natura in generatione metallorum semper intentata est in aurum tanquam in perfectius (per impedimenta autem suum scopum non semper assequitur) tunc consequitur illud absurdum, naturam sæpius à suo scopo aberrare (cum major sit reliquorum metallorum quam auri copia) quod contradicit principio physico naturam ut plurimum suum adipisci scopum.

Responsio.

Fallit consequens. Quia unius rei possunt esse multifines & scopus non unus. In generationibus quibusdam animalium & vegetabilium alia est forma media, alia ultima, utriusque tamen idem scopus est, nempe utilitas hominis. Sumus enim & nos quodammodo finis, ut alibi ex philosopho audivimus. Itaque in rerum generatione videmus naturam duplici procedere via ad perfectionem, mediatè vel immediatè ut alibi diximus. Sicut autem animal aliquando sibi simile generat, aliquando non statim simile, sed quiddam mediæ formæ, ut ovum aut vermem & planta aliàs è radice similem plantam profert, aliàs prius semen aut fructum: ita natura mineralis, ut Petrus Ferrariensis docet *cap. 20. in generatione auri alibi ex propriis principis aurum immediate producit, alibi prius imperfecta*. Nunc in vegetabilibus interroga agricolam & videbis minimam partem tritici pervenire ad frugem, id est, ad suam ultimam plantæ formam, maxima parte seminis intercepta ad cibum. In animali gene-
re in

reinterroga ancillam vel uxorem tuam & dicent tibi, gallinas suas plura parere ova, quam excludant pullos. Nihilominus tamen natura à scopo non aberrat, etſi in ovis, ob interceptionem ad uſus humanos, in aſſecutione formæ ultimæ, quæ eſt pul- lus, quam tamen natura ſemper & primò intendit, ut plurimum fruſtretur. Noviſti enim multò plu- ra comedi ſolere ova, quam pullos. Deliras etiam ſi ſcopum ultimum non aſſequi & aberrare à ſco- po, in opere naturæ, idem putas. Quia tunc natu- ra à ſcopo aberrare dicitur, quando gallina neque ovum generat, neque pullum, ſed aut ſterilis eſt, aut pro ovo vivace ſubventaneum vel aliud mon- ſtri producit. Sic etiam creator diſpoſuit generati- onem metallorum ut eorum uſus non ſolum ſit in- forma ultima, ſed etiã in forma mediã ad quacũq; perduxit illa minera. Et quemadmodum ſemen vel ovum intercipitur ad uſum hominis, quò mi- nus pertingant ad formam ultimam, ita etiam res ſe habet in metallis, quæ imperfecta effodiuntur. Nam ſi metalla imperfecta (inquit Vincentius in *ſpecib. lib. 1. de alchymia*) remanerent in mineris ſuis, præpararet ea natura per gradativam mutati- onem, donec pervenirent ad ſpeciem auri vel ar- genti. Ex quibus nunc manifeſtum eſt naturam ne- que in medio termino generationis, in quo ſubſi- ſtit ex accidenti, neque in ultimo, ſcopo ſuo fru- ſtrari. Et quamvis plures inveniantur fodinæ alio- rum metallorum quàm auri, nihilominus natura ſcopo ſuo non fruſtratur, ſed ſuo tempore potire- tur, niſi intervenirent aut impedirent homines.

De

De progressu æris vel argenti in aurum magni fit, stanni & plumbi in argentum alibi dictum est. Hoc tamen non de omnibus mineris intelligendum est. Sicut enim non omnis fert omnia tellus: ita quoque non in quavis vena metallorum hic transitus datur ob plura alia incidentia impedimenta ab ineptitudine materiæ nimium heterogeneæ & impuræ, à situ loci & imprimis ab influxu cæterorum planetarum prædominantium, cuius causa dicit Artesius in *clave sapientiæ majoris cap. 1. nisi essent diversæ actiones & influentiæ corporum celestium in ipsa inferiora, omnia corpora mineralia essent aurum.* Præterea concessio hoc quod vult antichymista, nempe naturæ intentionem supremam non esse aurum, sed speciem cuiuscunque metalli, nihil tamen hinc alchymix derogatur, cum transmutationem etiam in natura possibilem videamus non præcisè secundum viam hanc linearum; sed tam retrorsum quam prorsum in se invicem commutare metalla, ut ferrum in cuprum & recrementum cupri in ferrum. Et Albertus *lib. 3. de reb. min. tract. 3. cap. 6.* generationem metallorum ad se invicem etiam circularem esse demonstrat ex Hermite & aliis antiquis philosophis. Et dictum illud: *qui non albificat; non rubificat*, etiam hoc modo accipitur: nemo potest argentum in aurum vertere, nisi sciverit etiam aurum in argentum reciprocè transmutare; Nam non solum propter hunc progressum naturæ seu formæ, sed multò magis ob propinquitatem vel symbolum communis materiæ fit transmutatio in metallis, sicut in elementis, de quæ alibi plura.

SI natura semper in perfectionem intenta est, multò magis creatio. Hinc ergò. consequetur Deum ante lapsum nullum creasse metallum præter aurum, tanquam perfectissimum, sed post lapsum demum in pœnam hominis maximam auri partem in cætera metalla transformasse, aut eadem de novo creasse, quod est absurdum.

Responsio.

Maior multiplici falsitate laborat. 1. Nulla est legitima terminorum connexio. Natura enim & creator, item generatio & creatio in rer se referuntur : non autem natura & creatio. 2. Nulla est consequentia necessaria à generatione ad creationem, cum ut Deus & natura, ita generatio & creatio in multis differant. Creationis modi sunt infiniti : generationis in natura determinati. Quapropter licet finiti ad infinitum non est proportio, ita à generatione naturali ad creationem non est necessaria argumentatio. Exempli gratia: Si quis diceret, natura in generatione requirit certum temporis spaciū ad rerum suarum perfectionem : ergò multò magis creatio: cum tamen creatio non in tempore, sed ἐν τῷ νῦν fiat, vel naturalis generatio fit ex aliquo. Ergò creatio non fit ex nihilo. Absurdum. 3. Valdè tædiosum est respondere ad antichymistæ sophismata, in quibus tanti hiatus, & nihil nisi dissolutæ scopæ sunt. De industria non apertis

pertis aut integris syllogismis agit, sed enthymematis, quibus non solum altera propositio, sed interdum integri prosyllogismi defunt, in quibus fallacia occulatur, sicut hic fit: Sederuamus prosyllogismum: Si natura semper in perfectionem intenta est: tunc solum aurum generat, quia solum aurum est metallorum perfectio. Sed prius est. Ergo posterius. Hic maioris ratio fallit errore consequentis. Aurum enim non est omnis metallorum perfectio, vel forma, sed perfectio, vel forma tantum ultima. Fallacia hæc simili paralogismo declaratur. Possemus enim pariter concludere, nec Deum per verba, crescite & multiplicamini (nam iuvat semper antichymistam ex Gene si disputare) ovum gallinæ creasse, hoc modo, si natura semper in perfectionem intenta est, tunc gallina solum pullum generat, quia solus pullus est generationis perfectio. Prius est. Ergo posterius. Et per consequens ante lapsum gallinæ nulla peperere ova, sed post lapsum demum in cibum hominis sunt creata. Et antea formatos pullos pariebant, eosque lacte nutriebant, sicut vesperiliones. Dignus profecto sermo convivii Saturnaliū, qualis incidit etiam apud Macrobiū, *libr. 7. cap. 16.* Ovūne prius fuerit an Gallina? Sed o absurde, fallis errore consequentis, putans nullam esse perfectionem, nisi ultimæ formæ, cum tamen ex supra dictis constet, esse etiam alias perfectiones metallorum (quatenus quiescunt in media forma, atque ita permanent in sua specie, sicut ovum & triticum) ad usus humanos. Tot enim

(inquit Scal. in com. de plant.) sunt rerum perfectiones, quot hominum utilitates: & li. 4. de caus. plant. c. 4. Theophrastus ait duplicem esse perfectionem ex duplici fine, alteram ad nostrum usum referri, alteram ad generationem. Ignis & aer sunt formaliora, teste Aristotele, nihilominus terra & aqua sunt creata etsi minus perfecta. In propriis auri mineris natura primò intendit aurū, & id solū: sed in mineris cæteris nō primò intendit aurū, sed imperfectorū aliquid. Itaq; nec naturæ intentio omnis est primò auri generatio, nisi in propria minera, in cæteris n. mineris est naturæ intentio primò imperfecta generare. In mineris itaq; imperfectorum metallorum, si intentionem ad ultimam formam refert, intentionem cum executione confundit. Finis etsi primum est intentione, tamen ultimum est in executione seu effectu. Generationes rerum, quas natura intendit non fiunt subito, sed certo tempore, non ubiq;, sed definito loco, non confusè, sed certo ordine & modo transcundo per sua media: nec natura facit saltus. Esto naturæ intentio solum aurum, ex dictis tamen causis nō statim intentionem sequitur effectus. Itaq; retorquetur argumentum in antichymistam: Sicut enim non omne, in cuius perfectionem natura intenta est, statim ultima forma immediatè perficitur: ita creator in creatione non omne principium metalli nec omnem venam mox aurum esse voluit, sed suo modo & tempore. De duplici modo generationis auri supra diximus. Nihil etiam eorum sequitur quæ ante lapsum de creatione deliria somniat
anti-

antichymista. Cum Deus omnes species tam mineralium, quam vegetabilium & animalium creaverit ante lapsum, & lapsuro etiam de omnibus ad vitam necessariis abunde providerit. Homo in integritate tam non indiguisset auro, quam ferro, expers quippe egestatis & laboris, quorum illius illud subsidium, hoc hujus instrumentum præcipuum est: nisi fortè auri usus fuisset ad vitæ elixir.

VIII. *Argumentum adversus divisionem metallorum thes. 68. 69. 70.*

DEUS admirabili sapientia creavit diversa metalla ad varios hominū usus atq; necessarios. Annon hanc Dei sapientiam eludunt aurifices, dum naturæ ipsiq; Deo unam auri intentionem in productione metallorum præscribunt. Et *thes. 69.* Deus aut non voluit aut non potuit omnia metalla in aurum convertere in creatione. Posterius cogitare est Sathanicum. Ergò non voluit. Cur autem non voluit? Quia placuit ad diversos usus humanos diversa metalla creare.

Responsio.

Midæ votum & suum proprium somnium refutat antichymista. Quis enim unquam scripsit aut dixit Deo & naturæ unam auri intentionem in productione metallorum fuisse? Contrarium potius asserunt, ut videre est manifestissimè ex verbis Petri Ferrariensis, quæ ex *margarit. cap. 12.* in testimonium apponere volui. *Oportet*, inquit,

necessario dicere. quod imperfecta metalla ex intentione naturæ, & non à casu, id est, propter causas solū impediētes & corrūpētes fiāt. Propter cōplemētū. n. universi naturæ sapiens providit in generatione ipsorum arti & constituit ea sicut medium ad transitum auri. Quoniam diversa opera facit ars ex metallis imperfectis, quæ non potest facere ex auro. Unde dicere possumus, quod sicut secundum rationem naturalem tota terra deberet esse cooperta aquis, sed natura respiciens ad complementum universi, & commoditatem humanæ naturæ, & cæterorum animalium spirantium & vegetabilium coacta fuit dimittere partes quasdam discoopertas: ita cum omne metallum ex parte naturæ intendentis deberet esse aurum, natura coacta propter humanæ naturæ commoditatem cætera generavit metalla. Natura enim nihil facit frustra. 2. phys. cap. 2. Et similiter dicimus, quod sicut natura generat testiculos in animalibus non propter necessitatem, sed propter melius, ut dicitur 15. de animalibus: sic quasi dicere possumus, quod natura generavit metalla imperfecta, non propter necessitatem, sed propter melius, cum omne quod facit natura, faciat propter alterum istorum. Hæc Lombardus. Suprà etiam ex Artesio audivimus propter influentias diversorum planetarum, qui sunt domini generationum & corruptionum in inferioribus, diversa existere metalla: Si autem sol esset solus, solum quoque aurum generaretur. Qua de re alibi accuratius disputatur contra eos qui negant corpora cœlestia esse causam efficientem

tem

tem metallorum. Imò impossibile est à chymicis
 asseri, naturam intentam esse debere ad solum au-
 rum generandum, quoniam sic artem propriam
 destruerent, dicente ru. sus Petro Ferrariensi *in sua*
margarita : Si nullum metallorum reperiretur,
 nisi solum aurum, tunc ars alchymiae vana esset,
 quia cum ars non possit generare aurum ex suis
 principiis, sicut natura, sed solum quæ imperfecta
 sunt, perficiat, sublati imperfectis annihilaretur,
 nec haberet materiam super qua lapidem suum
 projiceret. Ad verificationem artis suæ (id est,
 quod sit naturalis sive quod imitetur naturam)
 non opus est, ut alchymistæ probent in omnibus
 mineris naturam intentam esse ad generationem
 auri : nam id verum non est intentione primaria,
 sed satis est si ostendant possibilitatem naturæ,
 quod nimirum in una vel altera minera factus sit
 transitus ab imperfectis ad aurum vel argentum,
 id quod supra non uno exemplo palam fecimus :
 quoniam quod in una minera fit à natura, idem in
 cæteris mineris pariter à natura & extra mineras
 ab arte fieri possibile est, sicuti alibi demonstra-
 tum est. Cum nugis igitur suis antichymista ridi-
 culè depugnat, non cum chymicis, inani opera co-
 nans probare Deum in creatione debuisse ex illo-
 rum decretis omnia metalla in aurum convertere,
 quod tamen nemo chymicorum unquam asseru-
 it, sicut nec intentio eorum unquam fuit omnia
 metalla, ut ὅλως ὅλα in aurum convertere, sed τῶν

ὅλων μέρη: id est specierum individua seu partem, non species totas. Quis enim posset aut optaret totam speciem plumbi, id est omne plumbum, quod in toto mundo existit, vel alia imperfecta metalla in totum destruere, & in unam speciem auri convertere? Absurdum. Sic enim ipse artifex destrueret propriam artem, dum posteris præriperet subiectum aurificandi. Sed quemadmodum Aristoteles docet metabolen elementorum in se invicem fieri non καθόλου, sed κατὰ μέρος: ita & metallorum transmutatio non fit secundum totam speciem, sed duntaxat secundum partem aliquam speciei, id est individua.

IX. Argumentum thes. 28. contra metallorum divisionem.

SI blasphemum est in creatorem dicere ullum individuum (excepto homine) esse melius atque perfectius altero (nam ratione creationis, nec elephas ove, nec cedrus corylo perfectior est) certe de metallis quoque idem dicere vetat pietas.

Responsio.

Antichymista totus est ex absurdis compositus, sicut sua argumenta; quod palam fiet, si rem de tracta larva sophistica brevius syllogismo integro contrahamus modo.

Nullum individuum est melius atque perfectius altero.

Quare? Quia ratione creationis neque elephas ovis, neque cedrus corylo perfectior est.

*Sed metalla sunt individua : sic enim minor,
quæ deest, suppletur.*

Ergo nullum metallum melius est, atque perfectius altero.

Plura sunt vitia & falsitates, quàm propositiones. 1. Minor est manifestè falsa, quia metalla species sunt, non individua. 2. Maior absurda est, repugnans rationi & communi sensui. Quid enim manifestius & magis obvium, quàm in eadem specie unum individuum melius altero esse? Omnes deliberationes nostræ versantur in delectu meliorum circa individua. Quis empturus equum, canem, bovem, agrum non eligat melius? Considerentur loci comparationis, tertio topicorum Aristotelis, & inveniemus antichymistam hominem non hominem, sed bestiam rationis expertem. Creavit Deus caduca & æterna, quis autem dicet æterna ratione creationis non esse meliora atque perfectiora caducis. Maioris itaque ratio seu declaratio non minus falsa est dupliciter. 1. Quod Antichymista non manet in terminis, nec suam maiorem exemplis individuorum comprobat, sed specierum: cum tamen alia sit perfectio individuorum, alia specierum, illa à materia, hæc à forma. 2. Deinde exempla specierum quæ adducit, sunt impertinentia. Perfectæ enim animantes ac plantæ consimilibus speciebus perfectiores non sunt, sed imperfectis, de quibus supra, ut elephas, muscâ, talpâ (& aliis eiusdem generis, quæ non omnes sensus habent, aut simile non generat) perfectior est, non ove simpliciter, cedrus fungo

Q 5 per

perfectior est, non corylo. Perfectum aut imperfectum relata sunt, quid autem est rerum creatarum, quod non cum alio in genere, specie, individuo conferri possit? Diximus supra ex Scaligero. Quicquid est in suo genere, perfectum esse, comparatum vero superiori generi imperfectum cense-ri. Eadē distinctione in metallis utimur. Quodlibet enim metallum in sua specie perfectum esse concedimus, ut habet *thesis* 24. & 25. Constat enim sua speciei forma, at comparatum in genere suo ad aurum, imperfectum judicatur. Quam distinctionem cum antichymista penitus ignorat, se ipsum & omnia confundit, & temerarius contra philosophos disputat, non aliter, ac si sua Miner-vam doceat. Reciperet profecto dignam sua stultitia mercedem, si suus princeps tali Regiomontano professori pro labore & opera professionis didactum, vel ægroti ipsius consilio usi solstrum nummis arithmeticeis, id est, æreis pro aureis vel argenteis numerarent, ne cum Chymicis hac in parte blasphemii essent in creatorem, si statuerint aurum & argentum ære nobilius esse atque perfectius. Tunc demum videbimus quid eum super hac re dicere jubeat vetetvè pietas, utrum æs pro auro & argento hac pietate sua accepturus sit, sic, ut accipere tenetur ex *thesis* 28. nisi velit ipse blasphemiam in creatorem perpetrare spreto ære præ auro.

X. Ar-

X. Argumentum thes. 29. adversus metallo-
rum perfectionem & imperfec-
tionem.

SI Metalla in creatione perfecta sunt, suasque ac-
ceperunt materias & formas, tunc impietas at-
que dementia est dictæ perfectioni aliquid adde-
re velle.

Sed prius est.

Quænam ergo impietas atque dementia est di-
ctæ perfectioni aliquid addere velle, moliri no-
vam creationem metallorum imperfectorum,
novam auri: materiam ite & formam præstantio-
rem introducere, destructa materia & forma au-
ri à Deo creati.

Similiter huic conclusioni declamat *thesi 20.*
quæ blasphemia ipsum aurum etiam purissimum
à Deo creatum ab arte posse exaltari perfectiusque
fieri. Et *thesi 21.* Ecce Satanam humana specie ap-
parentem & loquentem ipsissimum, hem scelus
divinam creationem imperfectionis arguere! ar-
ti maiorem perfectionem, quàm Dei sapientiæ
atque omnipotentiam tribuere! Viden illum auri
mercurium factitium (fictitium puto) in Dei sa-
pientiam atque omnipotentiam blasphemum in-
numeris modis aurum ab ipso met Deo optimo
maximo creatum, superantem? Et *thesi 27.* Quid
tu Chrysopæ Deum oppugnas species novas cre-
ando, species à Deo conditas confundendo ac trās-
formando? cur in ipsum thronum te collocas?
Num istam tuam audacem impietatem inultam
ipse feret?

Re-

Responsio.

Quale argumentum, talia verba, id est, absurda, nugatoria, temeraria. In maiore antichymista blasphemus in Deum, absurdus in naturam, & demens in artes. Dicere enim rebus naturalibus semel perfectè creatis nullam perfectionis accessionem fieri posse multò maximè est providentiæ, sapientiæ & omnipotentiae divinæ contrarium, quoniam 1. sic Deus ex lapidibus, qui pariter materiam & formam suam in creatione ex opinione antichymistæ acceperunt, non posset filios Abrahamæ suscitare, aut ex aqua vinum facere, contra quam sacra testatur scriptura. 2. Scientiarum subjecta confundit, ex metallis, quæ sunt species physicæ faciēs metaphysicas, ἐκ θεωρέσεως ἔστιν ἁπλῶς ὄντα, ex caducis æterna, quæ tamen toto genere distant. Solæ enim substantiæ simplices ea perfectione unt, ut nihil dissimile sui aut dispar in semetipsis habeant, nihilque additionis aut detractionis patiantur. Corporis verò naturalis species, quarum in numero sunt metalla, propter materiam cum qua sunt concretæ hanc perfectionem non habent, sed conjunctæ sunt cū δυνάμει ἀντιφάσεως atque privatione talis perfectionis, propter necessitatem generationis. Est itaque hoc nihil aliud quàm in natura negare motum generationis & corruptionis, &c. & incidere in absurdam opinionem Melissi. 8. phys. c. 3. dicentis, omnia quiescere, nihil moveri. Hanc ἀπῳσίαν τῆς διανοίας, ut ibidem Aristoteles vocat, relinquamus antichymistæ,

stæ, nos contra novimus corporum naturalium proprium $\omega\acute{\alpha}\theta\circ$ esse, mutari, generari, corrumpi posse, &c. & supra demonstravimus metalla esse γενητὰ, quia φθαρτὰ. Et quid notius, quàm omnem generationem esse cum imperfectione, sicut & corruptionem, in quibus fit prioris formæ abolitio & novæ additio : Nec omnes omninò formæ sunt perfectæ, sed tantum ultimæ in ordine. Ovum accepit à natura animalis suam ovi materiam & formam, similiter semen plantæ perfectum est in sua seminis forma, in qua media forma utrumque quiescit, nihilominus tamen accedente extrinsecus hominis opera promoveri possunt ad aliam ultimam & perfectiorem formam, quæ est pulli vel plantæ. Sic & imperfecta metalla, quæ ovo & semini correspondent in suo genere, in generationis progressu ad auri formam ab arte promoventur. Nonne quodlibet elementum in creatione accepit suam materiam & formam perfectam? Attamen coram oculis tuis tam natura, quàm arte ex qua fit aër mediante calore, ubi perfectò additur materiæ aquæ nova forma aëris, & quidem perfectior, ut Aristoteles asserit *i. de ortu & inter. cap. 3.* Nisi ô absurde antichymista in ventriculo & hepate, cæterisque partibus corporis tui alchymistam, id est, transmutatorem gestares, qui pisciculorum, avicularumque & cæterorum esculentorum formas destrueret, aliamque novam alimentis adderet, crede mihi dudum fame interiisses. Num & is species à Deo conditas confundendo ac transformando Deum in te oppugnat,

gnat, & in thronum eius sese collocans impietatem hanc audacem inultam non feret? At hæc tui alchymistæ transmutatio multò confusior ex pluribus & diversis est & remotior, quàm nostra, quæ tantum sit speciebus unius tantum generis proximi & commune habentibus symbolum.

3. Maior quoad artes cum falsitate insaniam etiam implicat. Dona Dei bifariam nobis conferuntur, quædam perfectè & immediatè sine ulla nostra opera, ut anima, vita, intellectus, voluntas, & externa illa, sol, lux, dies, nox, aër, &c. quædam verò imperfectè, & non nisi mediante humano ministerio, ut sunt alimenta, vestimenta, medicamenta, & alia vitæ necessaria, quæ creator homini reliquit perficienda ad suos usus. Hinc Cicero 2. *Offic.* inquit: *Quæ ad vitam tuendam pertinent, partim sunt inanima, ut aurum, argentum, ut alia quæ gignuntur è terra, ut alia eiusdem generis: partim animalia, &c.* sed ea ipsa, quæ inanima diximus, pleraque sunt hominum operis effecta: quæ nec haberemus nisi manus & ars accessisset. Pleraque itaque omnia quæ Deus ad hominis vitam tuendam creavit, perfectionem ab arte accipiunt, quoad usus nostros vel substantialem vel accidentalem. Sumus enim & nos teste Aristot. 2. *phys. cap. 2.* quodammodò finis & rerum creatarum perfectio, & in multis, inquit idem in mechanicarum principio, natura ei, quod nobis usui esse potest, contrarium facit: Natura enim eundem semper habet modum & simpliciter: utile autem multifariam commutatur, tot ergò secundum Aristotelem

telem sunt perfectiones rerum creatarum, quor
 commutationes ad utilitatem hominis. Exemplis
 agamus. Creavit Deus triticum in sua specie, nec
 simul creavit panem, sed lapso dixit: in sudore vul-
 tus, id est, opera artis, comedes panem tuum. Crea-
 vit similiter triticum perfecta specie, quæ tamen
 integra non servatur, sed in lolium degenerat, nisi
 adjuvetur agricultura. Creavit vitem, sed nisi arte
 colatur, mox deficit in labruscam. Creavit plantas
 ceteras, audi tamen, quid Scaliger cum Theophra-
 sto lib. 3. de caus. plant. cap. 1. scribat, quasdam plan-
 tas à natura sua nancisci perfectionem, quasdam
 foris querere ab homine, quia non habent intus. Et
 ibidem lib. 1. cap. 18. arte fieri, ut natura summum
 illum perfectionis apicem in plantis adipiscatur.
 Itaque natura perfectionem à cultu, qui arte con-
 stat esse petendam. Hæc Scaliger. Fruticationes
 è radicibus vel truncis arborum sunt steriles & in-
 utiles, nisi opera plantatoris perficiantur ad fru-
 ctificandum. Dignus es planissimè, cui vino inter-
 dicatur: Illud enim non biberes, nisi naturæ ac-
 cederet perfectio ab arte. Lino, cannabi & velle-
 re te tegeres, nisi vestem ab arte acciperes. In sum-
 ma, si vera esset theoria tua lapidea, ô absurde an-
 tichymista, nec agricola, nec molitor, nec pistor,
 nec coquus, nec vinitor, nec textor, nec sartor, nec
 futor, nec pharmacopæus, nec tu medice sine blas-
 phemia opera artis exerceres quoniã in omnib. his
 naturæ creatæ fit perfectionis quædã ab arte acces-
 sio. Omnis quidem ars est subjecti sui, quod à natura
 imperfectum suppeditatur, quædam perfectio
 vel simpliciter vel ad usum nostrum: quod adeò

manifestum est, ut quædam artes duntaxat definiantur additione deficientium & ablatione superfluum in re naturali. Perfectum non est cui per artem aliquid addendum vel demendum est. Nonne medicinam Hippocrates in *libr. de flat.* definit adiectione necessariorum & detractioe inutilium : Similis opera agriculturæ est circa plantas, quarum naturam emendat demendo superflua & addendo necessaria, quam analogiam utriusque artis videns Scaliger *comm. in 3. de caus. plant. cap. 2.* pronunciavit agriculturam medicinam plantarum & medicinam agriculturam hominum. Eadem ratio est alchymicæ, quam similiter Geber in *libr. invest. g. perfect. cap. 2.* definit esse in metallis superflua demere & absentia supplere, & sic notam eis immittere perfectionem. Quæ verba quamvis à Gebro de medio opere dicta sint, tamen id verius præstat per operis maioris medicinam, cuius proiectione super imperfecta superfluum illud extraneum sulfur à mercuriali substantia removetur, & quod in ea crudum est sulfuris huius non urentis coctione perficitur. Distinguedæ sunt artes, & earum perfectiones quæ sunt dissimiles. Quædam enim naturam imitando eam non modo non superant, sed ne æquant quidem, ut sunt statuaria, pictoria, & cæteræ quæ solo motu artis perficiunt subiecta sua formam tantum accidentali & externam : quædam verò naturam imitando eam haud parum superant, ut sunt, quæ modo nominavi, agricultura, medicina, & alchymia, quæ non solo externo artis, sed & naturæ motu in-

tu interno ad efficienda sua opera utuntur. Eadem est sententia Aristotelis, qui in principio primi Rhetoricorum scribit, dum aliquid fit arte & natura, longè melius fit arte, scilicet complicata cum natura, quàm natura tantum. Et in principio mechanicarum: ars naturæ juncta valet superare ea, quibus per naturam vincimur, ut patet in gravissimorum ponderum artificiosa elevatione. Sed quid diutius lumen soli inferimus? cum res hæc, de qua cum insano isto antichymista disputo, lippis & tonforibus nota sit. Species metallorū transmutamus & perficimur ea arte, quam Deus suos docuit. Num blasphemia est artem exercere, quā ipse docuit, ut alibi demonstrabitur? Interim interroga super his plantatorem, qui pariter species transplantat, num cydoniam in pyrum, aut pyrū in pomum cum blasphemia creatoris vertat? Et sine dubio tibi precabitur sanam mentem. Fallax igitur est elenchus oppositorum, cum creatio & artificium nō sint opposita, sed subordinata. Idem enim Creator, qui propter hominem (inquit Scaliger *com. in lib. 1. cap. 18. de caus. plant.*) plantas (& cætera) fabricatus est, homini dedit rationem, dedit manum, unde & à tempore locoque plantis & à plantis sibi suppeterent expeditæ commoditates. In rebus inanimis natura habet tantum principium τὸ κινεῖσθαι, & indiget manu hominis ut principio se movente & activa cum passivis ad generationem & perfectionem ritè conjurgente. Sicut igitur triticum non multiplicatur sine agricultura, nec arbor sterilis fructificat sine insitione:

D ita

ita nec metalla generant sibi similia sine alchymia,
 Quamvis enim lapis noster, inquit Arnoldus &
 Liliū jam in se tincturam naturaliter contineat,
 quoniam in corpore terræ perfectè creatus est, ta-
 men per se motum non habet, ut fiat elixir com-
 pletum, nisi moveatur arte & operatione. Et ideo
 artes diversæ à diversis philosophis sunt inventæ,
 ut compleatur per artificium, quod à natura est
 relictum incompletum & imperfectum. Si qua-
 ritur quomodo lapis creatus in ventre terræ ab ar-
 te exaltari multoque perfectior reddi possit, sciē-
 dum est, non quæri perfectiorem aliquam speciē,
 quàm est auri (quod jam ad supremum gradum
 perfectionis metallicæ pervenisse, ideoq; in nobi-
 lius metallum mutari non posse concedo) sed per-
 fectionem virtutis generativæ, seu multiplicationē
 per individua, quæ vis in hoc subjecto delitescens
 in actum arte elicitur. Quemadmodum nec agri-
 cola desiderat speciem perfectiorem tritico, sed
 tantum eiusdem in individuīs multiplicationem.
 Hanc potentiam naturæ similiter in metallis pos-
 se in actum elici & perfici confirmat Marsilius Fi-
 cinus libr. 3. de vita cælitus comparanda cap. 3. his
 verbis: *Si queris cur metalla non generent, quæ in-
 ter elementa & animantia media sunt, causa est,
 quod spiritus in eis crassiori materia continetur,
 qui spiritū secernatur, secretusq; servetur, tanquam
 seminaria virtus poterit sibi simile generare, si mo-
 dō materiæ cuidam adhibeatur generis eiusdem.*
 Hæc Marsilius. Hic spiritus generativus propor-
 tionere respondens elemento stellarum (ut philoso-
 phus

phus libr. 2. cap. 3. de gener. animal. loquitur) in lapide nostro certa methodo artis caloreque proportionali excitatur, & ita multiplicatur, ut tandem fiat elixir & tinctura millies millesies fortior, quàm sunt ipsa corpora naturalia naturali calore decocta, ut scribit Rog. Baccho in speculo capit. 3. Deinde etiam aurum quod hinc fit, perfectius & melius est naturali, ut omnes artifices testantur & ipsa experientia. Hinc Comes Mirandulanus lib. 2. de auro cap. 7. scribit: *Ars non solum naturam dicitur imitari, sed planè perficere, ut nō absolum hinc videri queat, quod à multis asseritur jam factum, & me vidisse non abnuo, idest, fieri per artem posse naturæ adjumento aurum nativo perfectius, certè coloratius, & Alberti persuasit autoritas, & ostendit experientia apud multos, etiam à philosopho Psello prodita literis, qui docuit arte fieri perfectius aurum micis, ramentis, frustulisque Pactoli. Et Paracelsus de natura rerū lib. 9. Nostrum aurum & argentum, quod tinctura nostra fit, melius & nobilius est ad præparationem omnium medicinalium arcanorum, quàm illud quod natura ipsa in mineris generavit & à venis separavit. Textus philosophiæ: Aurum & argentum per nostram medicinam generatum excedit omnē solem & lunā naturalem in omnib. proprietatib. tam medicinalib. quàm alijs. Comes Trevisanus in epistola: Opere artis philosophica citius & breviori tempore generatur aurum perfectius, nobilius, & grad. bus sublimius, quàm opere naturæ. Directorium alchymix: nihil obstat, quod au-*

52 *EXTRACTVM CHYMICA-*
rum alchymie sit auro minerali preciosius, quia ta-
lis mineralis preciositas est perfectionis accidenta-
lis, quæ speciem non diversificat. Lombardus etiam
cap. 2. ait, Aurum artis esse melius, purius & perfe-
ctius naturali addita ratione: quia alchymicum
est ab omni sulfure & superfluitate mundatum
minerali autem quodcunque illud sit, habet sulfu-
ris alicuius adherentis commixtionem. Similen-
ter rationem Paracelsus reddit lib. 9. de natura
rerum inquiring: Nostra tinctura astraliter perfe-
cta & preparata singulare perfectionis suæ indicium
edit simile fulgurationi minerali, quæ sit in monti-
bus. Nam si pauca eius portio in metallum liqua-
tum projecta fuerit & amborum in igne coniuncta
fiat, naturalem præbet fulgurationem, perinde ut
aurum vel argentum purum in cineritio circa pu-
rificationis finem fulgurat. Hæc Paracelsus. No-
strum igitur argentum & aurum jam per medic-
nam fulminatum est, & purgatum ab omni sulfu-
reitate extranea: naturale autem nunquam tan-
purum est, quin cineritio, aut alia purgatione indigeat.
Id attestatur singulari historia & experimen-
to auri à plumbo facti Basileæ Dienhemius de me-
dicina universali cap. 24. dicens: post projectionem
factam effuso tigillo non amplius plumbum, sed
aurum purissimum reperimus, & quod post exam-
ina aurifabrorum multis parasangis aurum Ung-
ricum & Arabicum superaret, cuius particula
rei memoriam Zuvingero donata fuit & adhuc
extat. Quis ergo jam non videat, quàm vehemen-
ter elleboro indigeat antichymista, qui dum m-
tal

callis ab arte perfectionem accedere sine blasphemia creatoris posse negat, se & totum humanum genus omni beneficio artium, quas tamen Deus æquè, ac ipsas res creatas homini concessit, stultissimè privare contendit. Et si blasphemia esset aurum creatum vel natum perfectius arte facere, nec quoque liceret aurum vel argentum impurum è minera per cineritium, cementum, antimonium, quartationem, &c. perfectius vel purius reddere, quod est absurdum, & suæ etiam *thes. 9.* contradictorium. Inepta scommata & cæteræ τῆς ἀρρώστιας διανοητικῆς φλυαρίαι, quas adversus artem huic sophismati admiscuit, insanix maioris argumentum sunt, quæ tanti facimus, quanti insanorum aut melancholicorum convicia faciunt medici, quoniam post demonstratam jam veritatem futilitate sua per se ipsa ruunt, & contrarium potius ex superioribus patet, nempe assertionem hanc antichymistæ esse in artes, quæ sunt dona Dei, blasphemiam, impiam, stultam, & providentiæ, sapientiæ, omnipotentix atq; misericordiæ Dei ex diametro oppositam, contra quam ipse *thesibus 20. 21. 29. & 73.* alchymix temerè affingere ausus est.

XI. Argumentum thes. 42. à modo generationis seu vere transmutationis.

SI metallorum essentialis fieri posset transmutation, naturæ operationi conformis fieret, ita ut uno actu ac simul & forma substantialis prior aboleretur & nova introduceretur: ut fit in alimentum transmutatione in corpus alendum.

D 3 At

At neque ignis neque quicquam eorum, quæ in operationibus aurificationis adhibentur, formam auri in se continent: Aliàs quodlibet metallum esset ipsummet aurum.

Ergo metallorum non fit vera transmutatio.

Responsio.

Minor est falsa ex insufficienti enumeratione partium vel specierum. Etsi enim neque ignis neque imperfecta metalla, neq; aliæ species quas Sophistæ admiscunt (per alba albificantes, & per citrina citrinantes, manente eadem specie metalli prioris in materia, qui procul dubio deceptores sunt, & verum aurum & argentum non faciunt, ut loquitur Albert. *lib. 3. de mineralib. tract. 1. cap. 9.*) formam auri continent: elixir tamen philosophorum eam continet, quo sulfur extraneum, quod erat causa prioris formæ imperfectorum in momento quasi separatur & introducitur nova forma auri per sulfur intrinsecum non urens. Hinc Petrus Ferrariensis in *introductione*: Ex iisdem principiis mineralibus corporum metallicorum sicut natura generat aurum sive compositum, ita ars ex iisdem generat formam auri, quod est elixir, quod quidem si proiectum fuerit super imperfecta metalla ceu materiam, fit per conflationem eorum commixtione compositum, quod est aurum. Et quod ignis coctione sua non possit imperfecta perficere in aurum, ultro fatentur philosophi. Scribit enim rursus magister bonus his verbis:

bis : *Nolumus ponere metalla imperfecta in igne ignitionis aut liquefactionis, & sic servare, quousq³ auferantur, & perficiantur in aurum, quia fatuum est hoc dicere & imaginari & impossibile : sed ipsis liquefactis ad ignem immediatè imponimus lapidem secundum iusta pondera ipsa perficientem.* Porro in ratione minoris, cum inquit : *aliàs quodlibet metallum esset ipsummet aurum, imperitè & sophisticè loquitur, potentiam ab actu non distinguens.* Nam quodlibet metallum etsi non actu, potentia tamen aurū est, quod ex eo liquet, quod imperfecta metalla à natura in mineris quibusdā paulatim perficiuntur in aurum, & singula etiam effossa granum aliquod in se continent incorruptibile auri vel argenti. Itaque non naturæ, sed nostri respectu negatur eis potentia ad aurum. Quoniam, si sine elixire nostro vellemus ea per se in igne coquere, & perficere in aurum, tam expensis, quàm vita deficeremur, priusquam opus compleremus ; imò non est datum nobis tantum vitæ spacium, ut vel argenti decoctione sola in aurum mutatio expectari possit, sicut omnes philosophi testantur.

XI I. Argumentum thes. 43.

Mercurius non potest figi, nec auro sua fixitas auferri propter uniformitatem ; pariter nec cætera metalla figi, nec in mercurium reduci possunt, & quamvis videantur aliquo modo ab ignis & aquæ fortis vehementia resolvi, tamen nihil aliud fit, quam quod friabilitati accedit, quantum eorum tenacitati decedit : unde reducuntur rursus.

D 4 Ergò

Ergo omnis metallorum transmutatio est deceptio sophistica.

Responsio.

SI verba revocentur ad syllogisticam formam, statim patebit duplex fallacia una secundum non causam ut causam, altera consequentis. Syllogismus sit pro antichymista :

Corpus uniforme non est mutabile infixum vel volatile.

Sed mercurius & aurum sunt corpora uniformia.

Ergo mercurius non est convertibilis in fixam, nec aurum in volatilem sive mercurialem substantiam.

Maiores simpliciter est falsa: quia alioqui tantum organica corpora & non similia essent mutabilia corpora naturalia. Uniforme enim & simile idem sunt. Ignis est corpus uniforme, & tamen mutari potest in terram, quod est corpus fixum. Et terra similiter est corpus uniforme, si non in superficie, tamen in centro, nihilominus statuitur à physicis mutabilis in alia elementa volatilia.

Deinde non sequitur: Metalla igne & aqua forti resoluta, ut antichymista scit, reduci possunt, vel mercurius igne solo non figitur. Ergo nullo modo metalla resolvi possunt in mercurium, quin reducantur & mercurius nullo modo figi. Fallit consequens. Quia præter hos, quos antichymista hic posuit, longe alii & diversi sunt modi, quos ipse nescit & soli philosophi sciunt metalla resolvendi in

mercurium & mercurium figendi. Et antichymista perperam more plebeculae, difficile & impossibile, ut terminos vicinos non discernere novit. Aurum difficulter solvitur in mercurium & mercurius difficulter figitur. Non sequitur, ergo omnino non solvi aut figi potest: quia impossibilitas pendet ab imperitia, non ab arte.

XIII. *Argumentum thes. 44.*

I Stud & hæc ratio invicta comprobatur. Si enim quicquid est actu humidum, & quicquid actu siccum, potestate verò humidum vel fluidum, à Deo creatum est impedimento remoto in pristinam suam naturam redit, tunc forma nulli humido huiusmodi detrahi potest.

At prius confirmat experientia. Verum itaque & posterius.

Et per consequens nec auro forma propria detrahi & detracta rursus alii communicari potest.

Responsio.

Audimus sanè sophistices elenchū, sed non invictum, imò meram petitionem principii, ubi superius argumentum repetitur tantum & notius per obscurius probatur, ad quod etiam intelligendum Oedypo conjectore fermè opus foret. Resumamus & exemplo manifesto simul stultitiam & fallaciam declaremus argumentatoris & argumenti. Aqua est actu humida, & glacies actu sicca, potestate verò humida vel fluida à Deo creata, quæ
D 5 gla-

58 *EXTRACTUM CHYMI-*
 glacies frigore remoto per calorem in pristinam
 suam naturam actu humidam redit. Non propte-
 rea tamen aquæ vel glaciei sua humiditas nun-
 quam detrahi potest, aliàs aqua nunquam conver-
 teretur in aeris, terræ vel ignis elementum, quod
 est absurdum. Itaque contrarium confirmatur ex-
 perientia. Sed resumamus aliter secundum ipsi-
 us phantasiam. Voluit dicere : Si metallorum in
 mercurium per aquas fortes vel regias resolutio
 fieri nequit, quin rursus possint (impedimento du-
 ctibilitatis, quod est à mineralibus spiritibus, re-
 moto) in pristinam suam naturam seu formam
 seu corpus reduci : tunc nulli metallorum forma
 detrahi potest. At prius est verum. Ergo & poste-
 rius : & per consequens nec auro sua forma detra-
 hi & postea aliis communicari potest. Sed fallit
 seipsum ignoratione elenchi, sicut & supra fallacia
 consequentis. Et si enim totus syllogismus conce-
 datur : conclusio tamen aut consequens arti nihil
 repugnat, quoniam opus universale non consistit
 in tali metallorum vel auri in mercurium reducti-
 one, nec in formæ ab albo suo corpore separatio-
 ne, ejusque in alia rursus corpora intromissione.
 Hæc tua & sophistarum est opinio & labor inuti-
 lis, non philosophorum. Multum de eadem forma
 declamatur *thesibus*. 18. 56. 57 58. 59. 60. 62. ma-
 gna vanitate, eò fortassis ut antichymista aliquid
 ignorantibus videatur novisse in chymicis, cujus
 tamen universam in philosophicis & chymicis sci-
 entiam cassa nuce non emerim. Sed hæc alibi refu-
 tata sunt. Deinde si philosophi circa talia sophi-
 stica

stica & infructuosa particularia labores & sumptus impendere vellent, ipsos scientia non lateret hæc consequendi, sed antichymistam & alios artis imperitos. Itaq; etiam fallacia est consequentis, quia hæc formæ auri extractio necessest verus, nec omnis modus tincturam faciendi: sicut nec antichymista, est omnes homines, nec ejus scientia aut experientia est universalis omnium hominum vel artificum scientia experientiæve. Ad eundem elenchum referenda sunt, quæ *thesi*. 56. scribuntur: Rubedo auri extracta non est tinctura. Ergò nullo alio modo tinctura fit. Quia tinctura nostra hoc modo nequaquam extrahitur: sed primum fit nigra, postea alba, ultimò rubra. Antichymistæ autem rubedo est ejusdem coloris in principio, medio & fine: sicut contra sua frons est sine rubedine in hujus disputationis principio, medio & fine.

XIV. *Argumentum thes.* 47. 48. 53.

SI aurum non potest fieri ex ullo alio metallo, multò minus ex rebus aliis toto genere diversis.

Atqui aurum non potest fieri ex ullo imperfectorum: quia imperfecta non habent materiam cum auro communem: nec ex ipso auro: quia in auro non est tinctura.

Ergò aurum omnino non potest arte fieri & proinde ars nihil est.

Respon-

Responsio.

Maiores conceditur. Pari ratione dici potest: Si homo ex homine non generatur, multo minus ex asino generabitur vel arbore, vel lapide. Quis hoc negat? Nam simile à simili procreatur naturaliter. Minor verò falsissima est. Quapropter audiemus quomodo duo membra eius distinctis argumentis probare velit.

Primi membri minoris probatio, quod nempe imperfecta non habeant materiam cum auro communem.

Aurum est ἄφθαρτον: reliqua metalla φθαρτά: Illud ponderosum; hæc minus ponderosa. Illud cordiale: hæc venenata.

Quomodo ergò φθαρτὸν potest esse materia τῶ ἀφθάρτου leve, gravis, venenum, medicinæ?

Responsio.

Negatur consequens. Nam diversæ proprietates, quæ insunt compositis rebus naturalibus à forma, non arguunt materiam diversam, sed tantum diversam formam. Incorruptibilitas, pondus, virtus cordi salubris insunt auro à sua forma per se: quemadmodum & imperfectis metallis insunt corruptio, ponderositas minor, & venenati halitus à sulfure extraneo corrumpente, quo informantur imperfecta metalla ad certam speciem.

Si

Si istae proprietates diversae ostenderet materiam metallorum diversam, etiam terrae gravitas & ignis levitas, item illius frigiditas & huius caliditas pariter probarent diversam materiam elementorum, & non solum diversam formam: quod tamen est absurdum ut omnes vident. Sicut igitur una & eadem materia prima commune subiectum est contrariarum formarum, actionum, perpeffionum & qualitatum in clementis: ita & substantia sive materia mercurialis est susceptiva septem formarum metallicarum à se invicem differentium proprietatibus activis & passivis. Antichymista in tota sua disputatione hac theoriae suae annosae deliria solis ferè enthymematis cōcludit, qui mos est rhetorum & sophistarum ad fucum facilius veritati obducendum, contra quam philosophi factitant, qui sua plerunque integris & apertis syllogismis demonstrant. Sed adversus hos dolos sophistarum optima medicina est si eorum dissolutae scopae in legitimam & simplicissimam syllogismi formam velut ad incudem veritatis revocentur. Quod & in hoc enthymemate faciendum est hoc modo:

Aurum est α' φθαγρον,

Cetera metalla non sunt talia, sed φθαγρα.

Ergo cetera metalla non sunt aurum sive quod idem est, cetera metalla non habent formam auri, sive eis deest forma auri.

Quid verò antichymista infert? Longè aliud & plus, quàm vi praemissarum concludi potest: nempe, ceteris metallis non inesse materiam auri. Perinde est ac si dicerem:

Ignis

Ignis levis est & calidus

Terra contrà: gravis & frigida.

Ergò terræ & ignis non est communis materia.

Plus est in conclusione positum, quàm in præmissis. Nam non illud sequitur, sed hoc tantum: ergò terra non est ignis.

Quod verò consequenti immiscet dictum Aristotelis, rogans, Quomodo φθαρτὸν materia sit τῷ ἀφθάρτῳ iterum confugiamus ad integram formam syllogismi hypothetici prout materia fert hoc modo.

Si aurum est ἀφθαρτόν, cetera metalla φθαρτά, tunc ceteris metallis non inest materia auri, sive quod idem est, cetera metalla non habent communem cum auro materiam.

Connexionem probat dicto Aristotelis dicentis φθαρτὸν καὶ ἀφθαρτόν toto genere sive materia differre.

Sed aurum est ἀφθαρτόν, cetera metalla φθαρτά.

Ergò ceteris metallis non inest materia auri.

Hic apparet paralogismus ex quatuor terminis. Nam φθαρτὸν καὶ ἀφθαρτόν, id est corruptibile & incorruptibile (ut Schegkiius annotat in lib. de caloris vica. 3.) dupliciter dicitur. Quædam enim sunt ἀπλῶς ἀφθάρτα, quæ simpliciter corruptibilibus opponuntur, ut cælestes substantiæ mortalibus & caducis substantiis, quæ toto genere physico inter se discrepant, ut Aristot. lib. 9. metaphys. cap. 10. testatur. Alia sunt secundum quid ἀφθάρτα, quæ & ipsa secundum quid sunt φθαρτά: ut si quis

quis aurum respectu ignis esse ἀφθαρτον attamen respectu alterius φθαρτον seu corruptibile esse dixerit. Hæc Schegkiius. Eadem est Aristotelis mens. Nam homonymiam hanc ipse explicans *libr. 1. de cælo cap. 11. scribit*: λέγεται δὲ ἀφθαρτον ὃ μὴ ῥαδίως φθιρόμενον, id est dicitur incorruptibile etiam id, quod non facile corrumpitur. Αφθαρτον itaque in maiore propositione pro incorruptibili secundum quid: in ratione ejus, sive in adducto Aristotelis dicto pro simpliciter in corruptibili, qualia sunt cœlestia & æterna, accipitur. Aurum enim non est ἀπλῶς ἀφθαρτον. Destrui potest, sed difficile, inquit Geber *libr. 1. sum. perf. cap. 8.* Et ipse mox antichymista *thēsi. 51.* semetipsum refutat fatendo, aurum per accidens corrumpi posse. Quod quidem fieri non posset, si esset ἀπλῶς ἀφθαρτον, sicut cœlestia & æterna, quæ contrario carent. Homo autem in natura reperit arte contrarium auri & inimicum & destructorem, cujus artis utilitas non pervenit ad hominem duræ cervicis. Ex qua distinctione perspicuum est, quàm pueriles parturiverit tot annos ambiguitatis elenchos noster antichymista, & quod non meliore fato nunc Aristotelem, quàm supra in primis thesibus Mosen contra chymicos produxerit, si non in bonum, tamen in magnum argumentum stuporis ingenii sui, atque adeò omnis in theologia & philosophia ἀπαιδευσίας. Ad hæc si ponderositas est indicium diversæ materiæ, etiam mercurius aliam habebit à metallis materiā, in quo omnia metalla supernatant, præter

ter

ter aurum, quod in eo solum submergitur, ut Geber etiam tradit *lib. i. summa perfect. cap. 15*. Sed hoc est absurdum, & tam omnium philosophorum decretis alienum, quàm manifestissimæ experientię contrarium. Sicut enim omnia metalla ex eo constare, traduntur, ita arte in illud iterum resolvi possunt ad oculum, quod si antichymista ignorat, decet ipsum hoc discere, ut sapiat tandem. Præterea nec omnia imperfecta metalla venenum habent, sed quodque suas virtutes: sicut enim aurum cordiale, ita argentum cerebrale est, & ferrum lienare atque hepaticum, idque à formis possident, non à materia per se. Pudeat antichymistam, si modò adhuc frontis aliquid aut mentis habet, negare, omnium metallorum esse materiam communem, recogitatem, quod sibi omnium philosophorum atque literatorum hominum consensum obstitentem habeat, qui consensus instar maximi argumenti ducitur. Quis es tu antichymista, qui horum omnium auctoritatem vellicas, tibi que uni magno opinionis errore plus arrogas scientię, quam istis omnibus tribuis, contra quam te Galenus docet in *libro de usu partium*, inquiens, ignorationem uni potiustribuendam, quàm aliis omnibus. Si auri & cæterorum non est communis materia, aut aurum solum erit metallum & cætera non erunt metalla, aut cætera erunt & aurum non erit. Metalla enim dicta sunt propter commune genus communemque proximam materiam. Elige utrum vis, absurdum non effugies: imò nec contradictionem propriā. Metalla enina
per

per totam disputationem sub communi genere & nomine comprehendisti. Nisi esset communis metallorum materia, non tam facile miscerentur. Quæ enim genere vel proxima materia differunt, non miscentur, ut videre est in aqua & oleo. Facile igitur miscentur tantum homogenea, id est quæ sunt ejusdem naturæ & materiæ. Unde Avicenna in mineralibus ait; ideo misceri argentum vivum cum corporibus (id est metallis) quia sit de substantia eorum. Communia πάντη ostendunt communem materiam. Omnium commune est esse densæ, fortis tenacisque substantiæ & ponderosæ, duci sub malleo in laminas, extendi in fila, liquari in igne, congelascere in frigido, uniri cum mercurio, solvi in aquis stygiis, idque tam auri est, quam ætheriorum metallorum. Præterea generatur aurum cum imperfectis in eadem massa & vena: Item in quibusdam venis imperfecta metalla tandem in aurum transeunt: Similiter ex imperfectis projectionem medicinæ arte fit aurum: quod ipsum sensu est evidens, si non omnibus, attamen artificibus. Quæ transmutatio nunquam fieret, aut fieri posset nisi metallorum omnium esset communis materia. Ὅσα γὰρ ἔχει σύμβολον πρὸς ἀλλήλα, ταχέια τῶν ἡμετέρας μεταβάσεις: inquit Aristot. lib. 2. de ortu & int. cap. 4. Argentum quidem & argentum vivum majus symbolum habent cum auro, ratione puritatis materiæ, sed tamen nihilominus omnium materia est communis & propinqua. Propinquitatem autem major

E

vel

vel minor in particularibus tantum observatur: in universali enim unius perfectionis sunt omnia, ut inquit Geber. *lib. 1. sum. perf. cap. 22.* Sophisma alterum quo vult probare imperfectis metallis non inesse formam auri *thes. 52.* vertiginosi capitis proles est, quæ nec manus nec pedes habet, & tam intricata & hiantia omnia sunt, ut crediderim nec ipsum quidem scire authorem, ubi medius terminus sit, & has dissolutas scopas nec ab Aristotele in bonam argumenti formam colligi posse. Scutica itaque dignus est antichymista non refutatione, præsertim cum nemo neget abesse imperfectis metallis formam auri, alioqui imperfecta non essent.

Secundi membri minoris probatio.

Si in auro non est tinctura, tunc ex eo non potest fieri aurum vel tinctura.

Sed in auro non est tinctura: primo, quia auri forma est propria auri materiæ, nec alii materiæ communicabilis. *thesi. 53. 54.* deinde: quia in auro non sunt conditiones tincturæ, quæ sunt quinque. 1. materiam tingendam aptam facere ad auri formam recipiendam. 2. figere. 3. tingere. 4. dare pondus. 5. vim cordialem.

Ergo neque ex auro potest fieri aurum vel tinctura.

[*Respon-*

Responsio.

Totum argumentum cum minoris probatione est paralogismus à πρὸς ἡ ad ἀπὸς, quod statim patebit, si pleno sensu & integris verbis res enunciatur, hoc modo.

Si in auro tinctura non est actu, tunc neq. potentia est in auro, ut ex eo fiat arte aurum vel tinctura.

Sed tinctura non est actu in auro

Ergo neq. potentia est in auro, ut ex eo fiat arte aurum vel tinctura.

Libet antequam plenè respondeam, absurditatem argumenti simili sophismate declarare. Perinde est ac si dicerem in animali genere.

Si in ovo non est actu forma pulli, tunc neq. potentia est in ovo, ut ex illo per incubatum gallinae vel alium calorem similem fiat pullus.

Sed hoc est. Ergo & illud:

Deinde in vegetabili genere:

Si in surculis persicae non est actus faciendi ex pruno vel ceraso persicam arborem, tunc nec potentia eis inest has duas arbores in suam naturam convertendi.

Sed in surculis persicae non est actus faciendi ex pruno vel ceraso, aliave arboris stipite persicam arborem.

Ergo neq. surculis persicis potentia inest ut plantator per eas ex pruno vel ceraso transplantet arte sua arborem persicam.

E 2

Ter-

Tertiò in elementorum metabole:

*Si in aqua non est actus transeundi in aerem vel
aliud elementum, neq³ potentia inest.*

Sed prius est.

Ergo & posterius.

Negatur in his omnibus sophismatis consequē-
tia. Quia non sequitur, tinctura in auro non est a-
ctu, ergo nullo modo est aut esse potest in auro.
Plus negatur in consequente, quàm negatum fuit
in antecedente. Antecedens enim loquitur solum
de actu, consequens de actu & potentia simul. Ita-
qua plus est in conclusione, quàm in præmissis.
Tinctura, quod omnes philosophi libenter & ul-
trò fatentur, non est actu in auro, nec aurum in sua
simplici perfectione ad quam ipsum deduxit na-
tura, potest formam suam aliis communicare.
Sic enim Rogerius Baccho in *spec. cap. 3. Si aurum
imperfecta sola liquefactione sibi commista perfice-
ret, esset elixir ad aurum: sed quia natura opera-
tur simpliciter, perfectio in auro simplex est, & in-
separabilis & incommiscibilis. Et magister bonus:
Digestio auri valde differt à digestionem elixiris, quo-
niam digestio auri ut compositi sufficiens est sibi soli,
propter quod si cum aliquo imperfectorum commi-
sceatur in conflatione, non potest digerere illud, nec
de sua digestionem ipsi conferre, ut transformetur il-
lud in aurum. Nac aurum etiam habet in se illas
conditiones tincturæ thesi. 55. ex parte enumeratas,
sed ad illā perfectionē deducitur demū per artificium
nostrum, ut ait quidam philosophus. Et Ægidius*

in dialogo naturæ cap. 6. Mercurius dicitur philosophorum, sicut filius dicitur patris, qui eum genuit. Non enim datum est naturæ producere mercurium istum de potentia in actum absq³ adiutorio philosophi. Et Lilius: Quamvis lapis noster tincturam in se materialiter, sive potentialiter contineat, attamen per se motum vel actum non habet, ut fiat elixir completum, nisi moveatur arte & operatione. Sic ovum non movetur per se ad perfectionem majorem & formam pulli, nisi ulterius à motore extrinseco promoveatur: & surculus perficæ per se actum non habet prunū vel cerasum arbores in suam naturam convertendi, nisi in sitione & opera plantatoris, ita & hic fit. Hæc satis ad paralogismum. Porro silentio prætereundum non est, quod antichymista inepte deblaterat de conditionibus tincturæ ex suo cerebro partim ex cogitatis, partim aliunde auditu tantum acceptis. Perfectionis sive perfectæ tincturæ proprietates à Gebro in lib. 4. sum. perf. in principio ponuntur, quæ sunt numero quinque 1. mundare seu remove superfluum ad hæsiōem inseparabili sui. 2. dare colorem. 3. fusionem. 4. fixationem. 5. pondus. Antichymista audivit aliquando citari Gebrum qui scripserit: necessarium esse in vera tinctura figere, tingere, dare pondus, Gebrum verò ipsum in sua multenni theoria nec legit unquam, nec habet, alioqui non ita mutilatas & depravatas, sed integras & veras recitasset tincturæ conditiones. Duas enim alias nempe primam & quintam thesi. 55. ex suo cerebro confectas

EXTRACTVM CHYMI-

in locum duarum fortassis ex Gebro omiffarum primæ & tertiæ substituit, ut quinaris numerus completus esset. Sed hoc in loco aliter non ineptit, ac si cæcus præscribat pictori mixtiones colorum. In prima sua conditione scribit: tincturam chymicorum ita comparatam esse debere, ut materiam tingendam aptam faciat, ad auri formam recipiendam. Absurdum. Quis te ignorantem artis docuit artificibus præscribere leges tincturæ. Metallis modo supra suffuratus es materiam auri, id est, negasti cæterorum metallorum materiam cum auro communem, nunc eis illam per tincturam vis reddere. Vis à tinctura materiam tingendam aptam fieri ad formam auri recipiendam: at hoc est privationem, quæ est substantialis aptitudo ad formam, in subjectum introducere. Hoc autem esset metalla creare: nam privationem in subjectum istud introducere est proximam materiam auri vel communem metallorum materiam facere. Hac tua phantastica tincturæ conditione tum demum faceres tam auri creatores, quam metallorum aliorum; contra quos, id est contra proprias tuas creaturas in phantasia tua genitas tantopere hæctenus in thesibus tuis declamasti, non contra legitimos artifices. Tinctura namque ex philosophorum sententia aptitudinem tingendi metallis nequaquam tribuit, sed actum. Aptitudo prius naturæ inest materiæ, super quam tinctura projicitur: sicut Geber in lib. de inventione veritatis cap. 2. de septem medicinæ proprietatibus, requirit af-

fini-

finitatem inter elixir & rem transmutandam. Quod si aptitudinem conferret cum actu simul, possemus ex quavis materia etiam extra metallorum genus aurum facere. At naturam imitantes hoc nequimus, sed solum ex subiecto determinato, nempe metallis, quibus solis inest potentia hæc passiva sive privatio suscipiendi formam auri. Duæ sunt potentia, una agentis altera patientis : agens vero patienti potentiam passivam nunquam confert. Aptitudo autem suscipiendi formam auri in actum elicitur non à tinctura, sed ab igni, quia in projectione ejus metallum tingendum oportet esse apertum, ignitum & fluens, ut totum corpus pervadatur. Hæc est prima lex tincturae artificibus posita temerè ab ignorante, alterum crimen omissa verae legis deterius est, quam Geber *libr. 4. sum. perfect.* ita descripsit, nisi omne superfluum per medicinam auferatur ab imperfectis, scilicet ut ab illis tollatur omnis superflua sulfureitas, omnisque terreitas immunda, non perficientur (ita enim legendum est in Gebro ex MS. pro purificantur) Ex quibus verbis liquet, quod etiam si tinctura antichymista tingat, figat, det pondus, tamen si non separet à mercuriali substantia imperfectorum sulphureitatem immundam, terrestrẽ & auro extraneam, non fieri verum aurum & salutare, sed sophisticum & venenatum, quippe à quo halitus illi venenosi nondum separati fuerint, ex qua impuritate in commixto relicta, nec fusionem solarem habebit, quam proprietatem tincturae in ordine apud Gebrum tertiam

antichymista similiter quasi ad rem nihil pertinentem præterivit, cum tamen, nisi fusionem præstet solarem examina auri non sustineat, sed de commixto rursus recedat, ut docet Geber. Ecquid nobis prodesset mercurius à tinctura tua aptatus, fixus, tinctus, pondus habens, at non fusionem? Risum moves artificibus ineptiis tuis, quando dicis tincturam debere esse actu siccissimam, potestate verò humidam & fusilem in igne, cum potius potestate sit siccissima: nam siccitas alchymiae tingit, inquit Rhases *in lib. 3. verborum*, quae potestate Mercurii humiditatem in projectione siccat & ad mediocritatē redigit. Neque hæc est de substantiali proprietate tincturæ, quæ non minus in forma olei & liquoris, quam in forma pulveris præparari potest. Itaque æquè actu humida & potestare siccissima esse potest. Quintam proprietatem tincturæ, quàm antichymista de suo addidit, Geber non posuit. Est enim effectus potius ex proprietatibus illis consequens, sicut & aurum ipsum prius igne examinamus, quàm cordiale esse pronunciamus. Sed notanda est vanitas antichymistæ sibi met contradicētis. Hac enim *thesi. 55.* ait proprietatem tincturæ esse, dare imperfectis metallis vim cordialem, & alexipharmacam. *thesi* verò *64. & 67.* hanc tincturæ proprietatem simpliciter negat, ex uno ore effluens calidū & frigidū. Si tinctura imperfectis metallis in projectione vim largitur cordialem & alexipharmacā, cur non magis per se sine hac projectione corpori humano

mano

mano eandem virtutem supereminenter conferret, vis enim unita fortior, quam dispersa? At in-
 quies: hic ex mente Chymistarum, *thesibus* verò
 64. & 67. ex mente mea loquor. Nihil est, inquam.
 Nam nemo Chymistarum sicut nec Geber inter
 condiciones & examina tincturae istud retulit, sed
 tu solus ex mente tua & multorum annorum phā-
 tasia inani. Disce ergo posthac cautius dispu-
 tare.

XV. *Argumentum prolepticum adversus me-
 tallorum transmutationem, utrum verè
 ex ferro fiet as.*

T *Hesi* 40. scribit antichymista niti Chymicos,
 Metallorum transmutationes essentielles fieri
 posse, & sic eorundem in aurum quoque esse pos-
 sibilem amplius exemplis probare, nimirum ferri
 in cuprum, cupri in orichalcum. Sed *thesi* 41. non
 essentialem hanc speciei in aliam speciem esse trans-
 mutationem: sed accidentalem solummodo se sic
 probare:

1. Ex eo, cum specificatio & formarum in ma-
 terias introductio sit opus à solo Deo dependens,
 ut habet *thesis* sua 15. & 18.

2. Cum per istas aquas minerales non introdu-
 catur color luteus vel rubicundus: sed absterfo ni-
 grore latens rubedoeducta diluatur. Ita ut auri-
 chalcum nihil aliud sit, quam cuprum politum, &
 cuprum factitium nihil aliud, quam ferrum poli-
 tum.

3. Et quænam subdit, est ratio consequentiæ
 E s hinc

hinc argumentari ad tincturam auri ? num color auri rubescens , sed constans confimiliter latet in argento,hydrargyro,plumbo,stanno? & pondus auri in ferro atque cupro.

Responsio.

Metallorum transmutationem possibilem esse, sole meridiano clarius constat ex notissima illa ferri in cuprum transmutatione, tam apud vulgū, quā apud Chymicos. Quod etiam Agricola Chymicis alioqui parum amicus attestatur *lib. 1. de natura fossil. cap. 2.* inquiens: *Smolnicij oppido Carpati montis ex puteo extrahitur aqua in canales triplici ordine locatos, in quibus posite portiones ferri vertuntur in aes. Minutum autem ferrum, quod in fine canalium collocatur, talis aqua ita exedit, ut fiat quasi lutum quoddam. Id vero postea excoctum in fornacibus fit aes purum bonumq.* Cepusij aquis similis est non Ochra fluvius, ut ex falsa relatione Agricola *lib. 1. de natura eorum quae ex terra effluunt cap. 11.* scripsit, sed rivulus quidam acidus cui novi fontis nomen est, apud metallum Goslariae in Ochram decurrens, ut verius traditur in *Pis. lib. 1. cap. 17.* In eo ferrum spacio 14. dierum positum in aes optimum mutatur. Nec solum nativā aquā zrofa, sed & factitiā talis transmutatio fit. Sicut rursus Agricola *lib. 1. de natur. fossil. capit 2.* in fine subdit: *Quin etiam vetus aqua, quae aurum ab argento separat, quia ex atramento sutorio cōficitur, ferrum in aes transmutat.*

mutat. Idem facit lixivium Ruticense ex pyrite calcinato factum, ut Paracelsus docet *in tractatu de tinctura physicorum*, adeo ut hoc factitium cuprum praeferret bonitate ipsi nativo. Unde cum Baro in Castein maxima copia ferro undique coempto, id fieri procurasset, omnisque cupri negotiatio ad ipsum ob praestantiam metalli devolveretur. Suacenses cum Tirolensibus damnum apud Imperatorem supplicibus litteris conquesti obtinuerunt, ut mandato inhiheretur illis, porro hac mercatura pauperiem facere. Ex quibus manifestissime patet, tam artificiali, quam naturali aqua chalcanti ferrum in aes transire. Sed quid noster adhuc antichymista? Ait solummodo accidentalem & non essentialem fieri hic transmutationem, ex eo, quod specificatio & formarum in materias introductio sit opus à solo Deo dependens. Sed ô bone, umbratilis in pulpito speculatio experientiae nihil praedjudicat. Non enim à tua phantasia, sed à rebus potius rei veritas petenda est, ut docet Aristoteles 10. *metaph. cap. 10*. Fallis autem te ipsum paralogismo consequentis. Non enim omnis formarum in materias introductio, est opus à Deo solo & immediate dependens, nisi opus creationis & miraculi. Si enim omnis generatio, in qua forma extrinsecus materiae immittitur, esset creatio seu opus à Deo immediate dependens, sanè neque natura in generatione æquivoca formas materiae immittere posset, & generatio quoque æquivoca non esset natura-

turalis generatio, sed creatio, cum in omni tali generatione forma materiæ extrinsecus adveniat. Atqui ipse antichymista thesi sua tertia falsus est generationem sine semine esse naturæ insitam vi primæ benedictionis, quod est concedere generationem æquivocam, quæ eam ipsam ob causam dicta est æquivoca & sine semine, & spontanea, & ex putredine, quoniam in illa formæ non è materia educuntur, sed aliunde in materiam introducuntur. De quare Scaliger *comment. in libr. 1. Theoph. de caus. plant. capit. 5. Si in fimeto muris forma non est, & mus generatur ibi, muris ibi formam esse novam aliunde immisam necesse est. Quis eam constituit? Ut solem neges autorem alium quempiam statues necessario. Nihil enim fit à se ipso.* Hæc Scaliger. Si ergo omnis aliunde formarum in materias introductio esset creatio, seu opus à Deo sine natura dependens toties opus esset nova creatione, quoties mus è fimeto, vel rana ex luto gignitur, quod est absurdum, & contradictorium eius, quod antichymista asseruit *thesi 23.* Deum à creatione omnium rerum die septima quievisse. Quemadmodum igitur natura utitur troque generationis modo, univoco & æquivoco, præsertim in imperfectioribus, ut gignens murem ex mure per educationem formæ ab interna potentia materiæ seminalis, & murem ex fimeto, quisquiliis vel sentina vel luto Nili intromissa extrinsecus forma: ita homo imitando naturam procurat generationes rerum interdum ex simili, ut apes ex apibus, pyros ex pyris, interdum ex dissimili,

simili, ut apes ex ventre tauri, vespas ex carne asini, scarabæos ex carnibus equi, locustas ex carnibus muli, scorpiones ex basilisco, ranas ex anate, & puros per inficionem ex aliis arboribus transplantata specie. Similiter in mineralibus natura gignit, vitrum, lapides, metalla & cætera ex propria materia: quæ eadem facit etiam homo ex aliena, non quidem contra, sed præter naturam activa naturalia cum passivis coniungendo, ut vitrum ex cinere, lapides vel lateres ex luto, sal ex rebus crematis, cinabarim ex mercurio & sulfure. Ita quoque æs facit alias excoquendo ex propria minera, ut lapide pyrite vel fissili, alias ex diversa speciei materia, ut ex ferro immissa extrinsecus forma veluti principio mutationis per aquam chalcanti. Non quod homo faciat vel creet formam vel materiam (accipit enim utrumque à natura factum) sed quod principium activum cum passivo coniungat ad producendum compositum naturale. Natura est quæ dat formam, dat materiam, quæ mutat, corrumpit, generat: nos tantummodo forisei obstetricamus nostro ministerio, & magisterio.

Altera ratio non est ratio, sed portentosum *χρησφύγετον*, quo comminiscitur in ferro tantum fieri accidentalem mutationem, quia per aquas istas minerales non introducatur color luteus vel rubicundus, sed absterse nigrore rubedo educatur, ita ut æs citrinum nihil aliud sit quàm politum cuprum, & cuprum ex ferro factum nihil aliud sit, quàm politum ferrum. Sed nugatur antichy-

chymista ita de metallis, quemadmodum cæcus de coloribus. Primum enim ignorat, quid sit transmutatio substantiæ, & quid alteratio coloris: Putans transmutationem æris in aurichalcum similem esse ei, quæ est ferri in æs, cum tamen in ferro ferri species in æris speciem transmutetur, in aurichalco verò non species, sed color duntaxat alteretur: qui forti ignitione rursus abit manente æris specie. Deinde nescit latinè quid sit polire, quid tingere appellans aurichalcum cuprum politum, quasi aurichalci coctores essent cupri politores, quem etiam pueri in officinis solæcis mire darguerent & riderent. Cæsalpinus lib. i. de metall. cap. 9. cretis poliri metalla tradit, dicens: *Alia creta sunt, quas fullonias appellant, quibus argentum politur & aurichalcum & ferrum.* Et Agricola de natura fossil. libr. i. cap. ii. *Alia que restringunt metalla, ut cadmia & magnetis æs.* Etenim si cadmia ad æs addatur, aurichalcū fit, si magnetis, (id est alumen plumosum) æs candidū. Audis, absurde antichymista, quem insania multennis speculationis adversus artem chymicam etiam latinè loqui dedocuit, cretis poliri orichalcum, cadmia æs tingi, non poliri. Nitor polituræ effectus est, color tincturæ. Tertio semetipsum contradictione manifesta confutat, negans hic extrinsecus in cuprum colorem luteum introduci. Si enim tinctura artificialis, ut thesi 62. definit, est duarum substantiarum coloratarum compositio, sanè extrinsecus introduci- tur tinctura in cuprum ab altera parte compositionis, nempe à cadmia. Quid enim manifestius est.

est, quàm æs à cadmia tingi extrinsecus, nec aurichalci colorem ab intus ignis vi educi? Si posset in cupro sola vi ignis latens rubedo educi & dilui, quid opus esset admixtione cadmiæ? Color ergo citrinus in aurichalco, non à cupro solo est, sed ab ambabus substantiis junctim, ex quarum mistura fit, tertium neutri simile. Item si color æris citrini esset tantumeducta rubedo dilutior, aut ex sola politione cupri per ignem, non fieret accessio substantiæ in pondere. Color enim intus tantum latens in corpore,eductusque in actum ponderi nihil addit; at politio illud etiam minuit. Atqui ex cadmiæ mixtura æs in igne pondere crescit etiam ad miraculum usque artificum, ut legitur apud Erckerum Cæsareum docimastam. Color itaque orichalci non esteducta latens rubedo in ære neque à politione, sed ex duabus metallicis substantiis alba & rubra fit mistus color medius citrinus. Adhæc si ignis per cadmiam nigrorem æris abstergeret, & id poliret tunc vehementior ignis & diuturnior id magis abstergeret poliretque. At excoctio aurichalci fit certo ignis gradu definitisque horis, ut artifices norunt, & igne intensiore & in eo longioremora evaporat rursus cadmia, reditque pristina æris rubedo. Ergo aureus color à mixtura cadmiæ est, quatenus permanet cum ære, & non absterfione nigroris vel politione; alioqui rubedo non rediret & maior ignis magis dilueret & poliret. Præterea quis tibi dixit cuprum ex ferro factum esse ferrum politum? Dic unam auctoritatem artificis vel viri saltem boni: vel unum saltem argu-

argumentum probabile ad speciem. Quia ita manifestè veritatem quinque sensuum negas ; helleborismis potius refutandus es, quàm rationibus. Quid enim aliud est, cuprum dicere ferrum politum, quàm nivem dicere atram. Ad quam τῆς διαφοράς ἀπώσται nemo adhuc inimicorum artis huius pervenit, imò confitentur omnes, ut supra Agricola, fieri ante æs purum probumque, quod etiam à ferro discernitur tactu, gustu, odoratu, visu, in duritie, amarore, odore, sono, colore. Imò nisi hoc artificio tota substantia ferri in totam substantiam æris transfiret, portionem ferri etiam minimam certo ignis iudicio in æris huius excoctione deprehenderemus. Constat enim Erckeri, Faxii, cæterorum docimastarum & excoctorum metallicorum concordi iudicio æs ad regulam excoqui non posse, si vel parva ferri portio insit, sed manere intractabile. Hinc scribit Agricola *libr. II. de re metallica*, Si particula alicuius instrumenti ferrei casu in catinum, ubi eliquatur, inciderit, aut ab homine malevolo injecta fuerit, æs antequam ferrum consumatur, confici non posse, & sic laborem duplicari. Hoc verò æs, quod ex ferro fit, adeo est tractabile ut etiam præstet nativo, quale in primis est Ruticense, de quo supra audivimus. Dum igitur antichymista contra communem & sensum & consensum hominum, infallibilemque docimastiam artificum dicit hoc æs ex ferro factum non esse æs, sed ferrum politum, nihil aliud ex seipso facit, nisi stultum politum.

Tertio in fine thesæos huius in suis sibi sophisticatio-

cationibus, quasi applaudens quærit, quænam sit ratio consequentiæ hinc argumentari ad tincturâ auri. Respondetur hanc esse, quod cum inimici artis semper inficientur metallorum species verè transmutari, hoc exemplo ferri in æ transeuntis per tincturam ærosæ aquæ seu vitrioli, quod est primum ens æris, evidentissime demonstratur, metallum in aliud metallū verè transmutari posse, & per consequens etiam in argentum vel aurū similibus tincturis speciei vel primis entibus. Nec quoque color auri vel rubedo fixa latet (ut falsò causatur) in cæteris imperfectis metallis nisi potentia remota, sed extrinsecus per tincturam immittitur ab artifice, quemadmodum ferro tinctura cupri foris advenit. Color auri, pondus auri, &c. latet in metallis imperfectis materialiter non formaliter. Sed adhuc responsum satis est in xi. argumento.

XVI. Argumentum & alterum prolepticum, thes. 45. & 46.

Deinde Chrysopæi similia exempla transmutationis specierum adferunt. 1. cibi ac potus in sanguinem. 2. excrementorum in lumbricos, pediculos, ascarides, scarabæos. 3. Lolij in triticum, & vicissim vel tritici in filiginem, platani in oleam, filvæ abiegna in betulas & vicissim. 4. lignorum in lapides, thes. 45. Concedo ista omnia : sed naturam hanc à Deo facultatem per benedictionem accepisse, aio : nam in qualibet materia latere na-
F turam,

82 *EXTRACTVM CHYMICA-*
tuam, quæ materiam sic aut sic disponit, ipsi natu-
ræ effectus docent. At verò quid ista generatio ad
aurificium: cum ostensum sit à natura nullum un-
quam metallum generatum esse. 2. Mutationem
(addit) speciei in meliorem ut platani in oleam
fieri ex soli bonitate à natura benigniore, at in de-
teriorem accidere aberratione naturæ à suo scopo
ob impedimenta, uti monstratur etiam prodeant ex
seminibus animalium atque stirpium. 3. Ligna la-
pidescere demersa in aquas lapidosas, mirum non
esse, si humor iste pervadat lignum, & postea in-
durecat in lapidem.

Responsio.

Transmutationes specierum propinquarum in
propinquas naturæ non insolentes esse conspicitur
in omni rerum naturalium genere, animali, vege-
tabili, minerali & elementari. Quod in duob. prio-
ribus antichymista hic concedit, id pro confesso
acceptamus, quod verò in minerali negat, & in e-
lementari negligit, nos ex supra demonstratis am-
plius revincemus & complebimus. Et unum qui-
dem ex altero demonstratur. Si enim (inquit Dio-
nysius Zacharius tract. 2. de lapide) elementa qua-
litatibus suis sibi mutuò contraria in se invicem
convertibilia sunt, quanto magis ipsa metalla, quæ
non ita sunt qualitatibus contraria, sed unius eius-
demque substantiæ & materiæ. Elementa autem
ex se-

ex semetipsis vicissim & alterius generari probat
Aristot. 3. de cælo, cap. 6. & ipso etiam sensu esse evi-
dens lib. 2. de ortu & int. cap. 4. Ergo multo magis
metalla in se invicem sunt convertibilia. Item si
efficax est argumentum Theophrasti lib. 1. de caus.
plant. ca. 5. quo veluti exemplo à maiori compro-
bat generationem plantarum spontaneam, attipu-
lante Scaligero : Si, inquit, animalia, quæ sunt o-
perosiora nascuntur ex putredine, tanto facilius
planta : pari ratione assumere mihi licet, si anima-
lia & plantæ, quæ sunt operosiora & nobiliora na-
turæ opera de specie in specie transmutabilia sunt,
quanto facilius metalla, quæ sunt simplicioris for-
mæ & propinquiora elementis, ut notum est & at-
testatur Scaliger cum Theophrasto lib. 2. de caus.
plant. cap. 5. Huius verò permutationis specierum
in plantis veriore (quæ antichymista hic de pla-
tani in oleam & tritici in lolium versione) rationem
reddidit Scaliger, inquit : Herbas propriis for-
mis amissis alias induere non est mirum. Habent
enim inter se communia principia. Quæ ratio uni-
versaliter vera est in omni genere naturali. Si enim
quærat cur animal in aliud, planta in aliam, me-
tallum in aliud, elementum in aliud specie transe-
at, generalis ratio est ; quia habent inter se
communia principia, id est ; commune ge-
nus, sive eandem proximam materiam. Quan-
do platanus in oleam, abies in betulam, triticum in
lolium & vicissim abit, non penitus aboletur o-
mnis plantæ forma, sed ultima tantum fit alia,

F 2

nec

nec fit corruptio generis, sed speciei. Quod in vivacibus plantarum seminiis contingit, in imbecillis haud item. In illis natura speciem, quoad potest, in semine conservat; si non potest, satis habet conservare saltem vitam in genere, & transit in alteram speciem non tam volens, quam invita, ut Scaliger ait. Legumina verò ob imbecillitatem si corrumpuntur, non habet refugium in aliam speciem, ubi conservent vitam generis, sed omnino pereunt. Hæ permutationes specierum quæ fiunt sub genere proximo, non sunt adeò remotæ & mirabiles, quàm illæ in quibus cum specie mutatur etiam genus. Quamobrem satis mirari non possum, cur antichymista thesi hac scribat, non esse mirum ligna demersa in aquas lapidosas lapidescere. Si enim vegetabile quale est lignum, in minerale, qualis est lapis, transmeat, non solum species, sed etiam genus, & quidem nō propinquum propinquo, sed remotum remoto permutatur, maximo naturæ intervallo & saltu, non video quid antichymista admiratione dignum putet. Legimus enim *libr. 2. de ortu & int. cap. 4.* apud philosophū: ex aëre terram fieri, sed difficulter, *διὰ τὸ πλείονων εἶναι μεταβολήν*, & in iis quæ symbolum commune qualitatis habent, promptius unum in alterius naturam transire: quæ verò symbolo destituuntur, ut terra & aër, ignis & aqua, tanta facilitate non mutari, sed plus requiri laboris & temporis. Pariter facilior est transitus eorum, quæ specie distant, quàm quæ genere: Quæ enim genere diversa sunt, inquit

inquit Aristoteles 9. *metaph. cap. 10.* plus distant quam quæ specie) quoniam in generum permutatione plus alterationum fieri necesse est, quàm in specierum, quæ unum commune genus velut symbolum & convenientiam substantiæ in propinquis principiis habent. Sic animal in aliud animal, planta in aliam plantam, metallum in aliud metallum facilius transit, quàm animal in plantam, vel contra, vel minerale sive metallum in alterum horum. Quid ergò mirabilius antichymista non mirante substantiarum transmutationem maximo intervallo distantium, qualis est plantæ in lapidem, interim verò stupente supra modum metabolen propinquarum specierum, quæ symbolum substantiæ in uno communi genere habet, id est, metalli in metallum. Perinde est ac si nihil miretur anseres Scotiæ in arboribus nasci, miretur verò anseres nostros in cubatu ex ovis anserum excludi. Esto sanè nihil habeat miri lignorum in cotes conversio : neque ergò miretur generationis metallorū oppugnator, ferri ex ligno genesi eodem naturæ miraculo. In Hybernia enim est lacus) ut Turnes. in Pison. *libr. 1. cap. 17.* & P. Jovius in *descript. Hyberniæ* testantur) foliorum & graminis impatiens, in quo si lignum vel baculus defixus certo temporis spacio steterit, pars ima, quæ terram tetigerit in lapidem, pars altera, quæ aquam, in ferrum convertitur, pars tertia baculi ab aquis prominens lignum permanet. Idem Georgius Fabricius *de re metallica capite septimo* testatur,

tur in Lusatia & Silesia effossum ferrum nova incrementa accipere ex terra arborumque truncis primum liquori cuidam denso similibus, postea magis magisque indurescentibus, donec tandem ferrum evadat. Ferrum hoc fortassis dicere posses, quanquam non verè, lignum politum sicut supra ex ferro factum dicebas ferrum politum maiori insania. Sic & ligna in lapides conversa polita ligna nominabis. Neque ferrum hoc in lacu Hybernico vel in Lusatia Silesiaque metallis ex ligno generatum sophisticum est, & à Satana præstigiòse suppositum secundum thesin 74. propterea quia in principio creationis in primo statim die non sit creatum secundum thesin 5. sed fieri quotidie adhuc potest (per virtutem mineralem aquæ & loco huic insitam colcotarinam, quod est primum ens ferri) pro arbitrio tuo, quo (nisi generationem metallorum ex responso meo ad primum argumentum tuum didicisti dudum) te relegamus ut oculari fide experiaris generari adhuc metalla & insanæ tuæ theoriæ tandè sapiētior factus longum dicas vale, atque persentiscas permutationem specierum æquè in minerali, atque in animali, vegetabili & elementari genere possibilem esse.

V II. Ar-

VII. Argumentum à negatione effectus
medicinalis. thes. 64. 65. 66. 67.

VAnitas tincturæ seu lapidis philosophici manifestata quoque est ex effectibus nugatoriis, quos in corpore humano habeat. Vim enim huic tribuunt, quod omnes ut metallorum, ita humani quoque corporis impuritates auferat: quod causa longissimæ vitæ esse possit: spirituum sanguinis atque partium integritatem conseruet: sit prophylactica & universalis medicina, hoc est, omnes morbos præcaveat, & arceat: summa; quod sit Deus aliquis hominum à morte liberans atque defendens.

Huiusmodi in hominem cadat impietas atque dementia? Deus solus est longitudo dierum nostrorum, non creatura ulla. Ante diluvium fructus stirpium adeò salubres erant, ut valetudinem prosperam atque vitam tuerentur ad multa secula. Illam vim Deus plurimum minuit post diluvium tot iteratis terræ maledictionibus propter peccata hominum. Istas ne maledictiones divinas fictitius lapis ab alimentis & medicamentis omnino auferet, Deoque vim inferret. Quis ex huius lapidis fabricatoribus longævus fuit?

Universalem medicinam sive simplicem sive compositam non ferunt primò contrarii morbi, horumque causæ in alterationibus: secundò diversitas eorum, quæ ex corpore vacuari, propelli atque extrahi debent: tertio imò vel sola

F 4

vene

venenorum diversitas : quartò blasphemia hæc est in Deum conditorem, quod ociosè tantum remedium varietatem nobis largitus est, si curationes omnes hoc uno lapide queant perfici.

Responsio.

Actum esset de omnibus artibus & scientiis, si de eis statuendum foret ex sententia & oculis imperitorum hominum, qualis hic antichymista est. Si rusticus neget Rhabarbaro purgari bilem, margaritis recreari cor & spiritus vitales, quid medicus faciat? Sanè unus stultus potest tantum negare, quantum vix mille sapientes probaverint. Discentem, ait philosophus, oportet credere: qui non credit finem artis acquiri posse, abeat ex acroatorio nostro. Hunc nihil moramur. Artifici cuique in sua arte fides habenda. Vim autem huius medicinæ in humano corpore affirmant unanimi consensu philosophi, quicunque de hac arte scripserunt, inprimis verò Trismegistus, Aristoteles ad Alexandrum, Plato in quartis, Geber, Morienus, Calid, Hortulanus, Rogerius Baccho, Arnoldus, Lullius, Rupescissa, Scotus, Holcot, Ægidius de Vadis, Robertus Vallensis, Richardus Anglicus, Comes Trevisanus, Antonius de Abbatia, Ulmannus, Johannes de Padua, Marsilius Ficinus, Dionysius Zacharius, Flammellus, Augurellus, Laurentius Ventura, Ullstadius, Riplæus, Christo-

Christophorus Parisiensis, Isaac Hollandus, Basilus Valentinus, Paracelsus, Dorneus, Phædro, Severinus Danus, & aliorum, qui Alexiana humilitate latere voluerunt, scripta ad espota, aurora cōfurgens, clangor buccinæ Scala philosophorum, Etymologiæ philosophorum, consilium conjugii solis & lunæ, ludus puerorum, rosarium majus, rosa aurea, palmarium philosophiæ, via universalis, seu studium Florentinum, lilium inter spinas, lilium intelligentiæ, quæstionarius, Directorium summæ summarum, hortus sapientiæ, practica universalis. Habes quinquaginta unum philosophos nominatos & innominatos, idem asseverantes de lapide sive elixire Philosophorum, quorum unius saltem experienciæ plus fidei tribuendum est, quam tuæ tuiq; similium, ô antichymista, quinquaginta millium inexperienciæ temerariæq; negationi. Objiciat nunc aliquis ex notis Michelianis pag. 148. Bernhardus, aliquoties sibi factum esse lapidem narrat, sed ubi historiæ auxiliorum? Respondeo. Bernhardus in præfatione sui libelli expressè scribit his verbis: ego ipsemet expertus sum in multis leprosis, caducis, hydropicis, hecticis, apoplecticis, iliacis, dæmoniacis, insanis, furibundis & aliis quam plurimis. Ecce historias auxiliorum Bernardi, quas prius legisse, quam ita scripsisse decuit. Similiter alibi de Arnoldo: Arnoldus, inquit, metalla & mercurium transmutavit, morbos omnes uno lapide universalis, quando & ubi sanavit. Respondeo. Richardus in correctorio cap. 11. scribit in hæc verba: lapis habet multas seu omnes

mnes ægri tudines curare, quod patet per Arnol-
 dum de villa nova, qui Papam Innocentium ab in-
 firmitate cæteris medicis incurabilem liberavit. Et
 Ulstadius *cap. 34.* Dicit Arnoldus de villa nova se
 curasse Henricum ducem Veronæ ex precibus pa-
 tris sui regis Arragonum, qui tribus mensibus le-
 profus fuit, & tribus diebus convuluit. Ait etiam se
 usum fuisse hac medicina in senectute sua, & quan-
 docunque habebat calorem defectu naturæ vel et-
 iam ex alia causa, ipsam medicinam cum re frigida
 temperasse, si verò habebat frigus medicinam mo-
 derabatur re calida. Et saltem duabus vicibus in
 anno utebatur, semel in æstate, & semel in hyeme.
 Ecce tempora & personas, quibus lapidem Arnol-
 dus usus fuit. Pergit in notis Michelianis *p. 147. &*
capite de usu lapidis p. 452. quis quæso tam sim-
 plex, quin hyperbolen ironicam in philosopho-
 rum verbis noter, quibus deprædicant virtutes la-
 pidis in medicina? Respondeo, ex ore tuo te judi-
 co: In schediasmate 161. ad Heningum statuis con-
 tra libertatem scepticam grassandi in bonos auto-
 res, unicè tenendum illud 1. *elench. cap. 2.* discen-
 tem oportere credere. Et in eandem sententiam
 disputans contra Guibertum *pag. 4.* scribis: æter-
 num esse axioma illud artificibus aliquid in sua ar-
 te providè pronunciantibus, nedum docentibus &
 principia ex ipsa natura proferentibus, suaq; expe-
 rimenta ponentibus credendum esse, & non ideò
 negandum, quod mihi vel tibi videatur res impos-
 sibilis. Philosophi verò qui suis manibus hanc me-
 dicinam confecerunt, ejusq; virtutes experti sunt
 ante

ante nos, uno ore testantur, eā esse omniū morbo-
rum curatricē. Parum ergō tibi constas anticatho-
lice, nec benè morati discipuli munus obijisse vide-
ris, dum præcoce sapientia in philosophorū verbis
antequā mētem eorū plenè affecutus fuisti, hyper-
bolen, id est, ut in schediafmate 127. eam ipse appel-
las, mendaciorū sacram anchorā fingis, quo errore
alios etiam viros nō in doctos seduxisti. Sed nimia
altercatione cum Panaceario veritatem amisisti: si
verò rationis aciem paululū saltē intendisses, pro-
culdubio nec medicinam hanc impossibilitatis, nec
verba philosophorum hyperboles redarguisses.
Non .n. es ex eorum numero, ut fateris ipse p. 147.
in notis Michelianis, qui magisterio adversantur,
sed credis sine hæsitatione lapidem esse universa-
lem tincturam metallorum, & proinde quoq; cre-
dis lapidem sextuplici virtute esse præditum, se-
cundum numerum sex metallorum; qua metalla
calida & frigida humida & sicca, dura & mollia,
gravia & levia, rubra, alba & nigra, reducuntur ad
mediocritatem, sive crasin auri. Si igitur una tin-
ctura ex metallis forma & discrasia diversis & con-
trariis facit unum forma & crasi medium, scilicet
corpus auri, quid obftet, non video, cur non pa-
riter credamus (nam à sex ad octo restat parvus
saltus) unam solam nostram medicinam suffi-
cere ad octo discrasias reducendas in crasin suam
naturalem, præsertim cum ad medicinam u-
niversalem non plures virtutes requirantur,
quàm octo. Docet enim Galenus *libr. i. de temp.*
cap. 8. & lib. 2. cap. 1. novem esse temperamen-
torum

92 *EXTRACTVM CHYMICA-*
 torum differentias, unam quidem, quæ mediocris
 sit, *ἐν μέτρί*, reliquas omnes intemperatas, qua-
 tuor simplices & quatuor compositas, sive cum
 materia sive absq; ea. Quemadmodum igitur Ge-
 ber tincturam universalem definit *li. de invest.* Ma-
 gister *c. 2.* esse superflua demere & absentia supplere
 in metallis: ita Hipp. *in lib. de flatibus* ait nostram
 medicinam, sicut & artem communem in huma-
 no corpore esse adjectionem necessariorum & de-
 tractionem inutilium. Eodem modo utrobq; la-
 pis agit segregando aliena & restaurando vel sup-
 plendo deficientia, & sic à discrasis ad crasin, &
 perfectam sanitatem reducendo. Pergit iterum
 an icatholicus dicens: tamen si existat aliquis arti-
 fex, qui & faciat illum lapidem, & omnes omnino
 morbosita feliciter sanet illius solius adjumento,
 parati sumus pedibus in istam sententiam ire. Ex-
 specto ergò de universali medicina experientiam.
 Respondeo. Non necesse est denuò artis princi-
 pia constituere per experientiam, quæ dudum à
 priscis constituta sunt. Si cujusq; absurdo postu-
 lato satisfaciendum esset, & rursus oporteret te-
 lam novam theorematum ab experientia exordi-
 ri, & non potius per textam à priscis accipere, nul-
 lus foret artium & laborum finis. Artificum sane
 nemo terculum novum tibi coquet, si præcocta
 palato desipiunt. Da mihi, ais, artificem, qui hæc
 præstet & credam. At, inquam, similem singula-
 ritatem petebat dives ille apud inferos pro fratri-
 bus, sed quid tibi & ei responderetur? Habent pro-
 phetas, habent philosophos, quorum supra com-
 me-

memoravi nomina & libros, quibus credere oportet discentem. Illi ipsi namq; sunt, quibus ut Rhas-
 ses in libr. 70. *praeceptorum* ait, innitendum est.
 Necegemus ut ipse scribis lib. 2. contra Guibertū,
 post constitutas artes novis inductionibus, quia
 jam comprobatum est studio, & peritia sapientū,
 usq; rerum magistro, ita sese habere. Si illos non
 audis, nec eos audies, qui existunt nunc artifices.
 Urget amplius anticatholicus jubens argumentū
 proferri ab experientia evidente & historia singu-
 lari. Respondeo iterum, omnia dicta philosopho-
 rum esse argumenta usu explorata & suis ætatibus,
 historiis singularibus confirmata, ut modò suprà
 ex Bernhardo & Arnolde audivimus experimen-
 ta hujus medicinæ. Sed extant eadem de re adhuc
 nostro seculo testimonia publica, & historię indu-
 bitatæ fidei. In ore duūm triūmve consistat omne
 verum. Testimonium publicum est epitaphium
 Paracelsi, quod Salisburgi in nosocomio apud S.
 Sebastianum ad templi murum erectum specta-
 tur, lapidique insculptum his verbis: conditur hic
 Philippus Theophrastus infimis medicinæ doctor,
 qui dira illa vulnera, lepram, podagram, hydro-
 pem, aliaq; insanabilia corporis contagia arte su-
 stulit. Similiter Michael Neander in geographia
 de eo, sic scriptum reliquit: multi Theophrasto
 multū tribuerunt, ejusque ingenio & industriæ,
 quæ tanta fuerit, ut non modò celeriter sanitatem
 amissam corporibus hominum, sed etiam Metallis
 imperfectis perfectionem reddiderit Extat & epi-
 stola senis cujusdam septuagenarii nomine Franci-
 sci

sci natione Misnici, famuli olim Paracelsi ad amicum sciscitantem super hac re, quæ inter alia ita habet: Novi pari industria Paracelsum leprosos, hydropicos, epilepticos, podagricos, morbo venereo infectos, aliosq; innumeros infirmos gratis sanare. Superioribus tribus addamus & quartum, medicis fortassis notius, quod Valescus de Taranta in suæ practicae lib. 5. cap. de stranguria ponit, inquiens: Sine dubio lapis philosophorum inter proprietates optimas (id est virtutes medicinales) & operationes quas perficit in corpore humano, habet proprietatem frangendi lapidem in renibus & vesica, & mundificandi utrumq; ut dicit Berienfis. Habemus itaq; de experimentis universalis medicinae testimonia publica antiquo & nostro seculo celebrata, quæ negari nequeunt, taceo plura quæ ore tantum & fama vulgi circumferuntur, à maioribus accepta, cum supra dicta veritatis amatori satis esse queant. E si autem in adductis testimoniis non omnes morbi in specie nominati fuerint, quos per sanarit medicina nostra, palam tamen est præcipuos & incurabiles alioqui sublatos fuisse. Ex quo consequitur omnes cæteros morbos multo majori facilitate curatos secundum axioma *topic. 2. cap. 10.* Quod magis vel maximè tale est, etiam simpliciter tale est: vel quod superat majus, superat etiam vel vincit minus. Negationes itaque antichymistæ sunt nugatoriae & non virtutes medicinae nostræ, quæ artificum & publicæ fidei documentis irrefragabiliter sunt confirmata. Nunc

ad

ad nostri antichymistæ nugas revertemur. *Thesi.*
 66. inquit: dicere vitam hac medicina pro-
 duci posse, hujusmodi in hominem cadat im-
 pietas atq; dementia? Deus solus est longitudo die-
 rum nostrorum. Atqui ô hypocrita, iterum abu-
 teris verbo Dei ad versus hoc donum Dei, & nobi-
 lissimam artem, sicut supra eodem abusus fuisti
 adversus naturam in generatione metallorû. Præ-
 ter enim id, quod confundis principia scientiarum
 probans conclusiones physicas non ex homogene-
 is & physicis, sed ex theologicis principiis, quod est
 contra *κεληρο* bonæ demonstrationis, ubi nō est
 transcendendum genus, sed omnia axiomata de-
 bent esse *καθ'αυτὸ*, id est scientiæ propriæ; etiam cō-
 misisti manifestum crimen falsi in divinā scrip-
 turam. Nam *Deut. 30.* dicit Moyses ad populum, ipse
 Deus est vita tua, & longitudo dierum tuorum, ne-
 quaquam verò dicit: Deus solus est longitudo dierû
 tuorum, non creatura ulla. Nonne tibi eodem *libr.*
cap. 4. v. 2 præcipit: non addes ad verbum, quod lo-
 quor, nec auferes ab eo? tu autem addidisti ex fi-
 gmento tuo exclusivā, qua adulterasti textum scri-
 pturæ, & sensum pervertisti. Nam si solus Deus im-
 mediatè voluisset esse vita nostra & longitudo die-
 rû nostrorû sine ulla creatura, quid op^o fuisset cre-
 atione mûdi? Quid parentib. naturalib. ? quid pa-
 ne quotidiano? quid aqua? quid sole? quid aëre? &
 cæteris ad vitæ sustentationē necessariis ordinariis q;
 mediis? Deus, homo, & natura non sunt oppositæ,
 sed subordinatæ causæ, quæ in uno effectu cōgruere
 possunt, sicut Paulus nobis declarat admodū discre-
 ti

tis verbis. 1. *Cor.* 3. v. 6. inquiens: ego plantavi, Apollo rigavit, sed Deus dedit incrementum. Sed contra hoc absurdum & etiam illud alterum, quod superius in 15. argumento de formarum in materias introductione à solo Deo immediate dependente refutatum est, vide *Timpler. Metaph. lib. 4. cap. 2. problem. 40.* Exclamatio igitur hæc adversus medicinam philosophorum, mera hypocrisis est, primo sono speciem quandam magni zeli & pietatis præ se ferens, sed tria pius & acutioribus auribus attentius observetur, providentiam & misericordiam erga genus humanum olim in natura positam, & per artes subinde auctam impie & dementer negat. Nam etsi Moses dixerit, Deum esse longitudinem dierum nostrorum, non tamen exclusit panem quotidianum, vel aliud alimentum, sine quo vita nostra, teste Hippocrate, esset tantum *ἐπὶ τῆς ζωῆς*, nec exclusit hanc vel aliam medicinam, quam idem altissimus de terra creavit, & vir prudens non abhorrebit eam, sed stultus antichymista. Sed quid multis? Si Deus solus, ut clamat antichymista est longitudo dierum nostrorum, exclusa medicina, id est si medicinam dies vitæ prorogari nequeunt, quid aliud facit ex seipso nisi inutilem inutilis artis professorem & operarium, qui & suo principi & auditoribus opera & doctrina sua nihilum quidem profit? Contra quam absurdam & ipsi creatoris intentioni contrariam opinionem notanda est egregia illa sententia Arnoldi de villa nova, quam posuit in præfatione libri de conservanda sanitate, & retardanda senectute ad Robertum

tum

tum Hierusalem, & Sciciliae regem inquitens: licet in manu Domini sit omnium sanitas, mors & vita: non tamen Dei bonitas impedit, quin & naturalis inferioris naturae cursus, prout eis desuper infitum est, suas peragat operationes. Alias medicina, quam propriè ad conservationem sanitatis & vitae perfectionem creavit altissimus, frustra esset. Hæc Arnoldus. Quod ipsius medicinae princeps scopus sit vitam prorogare evidens est ex Galeno. 9. *meth. medendi cap. 10.* scribente: Virtutem seu facultates servare, nihil plarè aliud esse, quam vitam servare, & utriq; medicinae, tam quæ morbos abigit, quam quæ sanitatem tuetur, communem esse vitae custodiam. Quid autem vitam custodire aliud est, quam vitam conservare, eamq; conservando in dies producere? Qui semimortuum in lipothymia vel hæmorrhagia jacentem rursus erigit recreatq; medicamentis, nonne à morte liberat. & vitae ejus, quod reliquum est, tempus adjicit? Qui à scorpione vel serpente ictum vel à cane rabido morsum curat, veneno expulso vel restincto, is à morte liberato homini vitae spacium prorogat. Qui pleuritico medetur nesciat empiricus & exemptico phthificus, is à præmatura morte, quæ per phthisin tandem indubitanter inferitur, redimit, vitamque ampliat. Sed de his plura in *lib. 3. chymicarum quæst. cap. 7.* ubi irrefragabilibus rationibus, etiam ex Galeno demonstratum est vitae terminum non quidem naturalem, sed accidentarium medicinâ proferri posse. Quicquid enim vitae prorogatur, vel potest prorogari, id omne solum finem

G

vitæ

vitæ accidentarium concernit, declaratore etiā Avicenna *Fen. 3. primi cap. 1.* artis medicinæ dotes enumerante, ejusq; potentiam, impotentiamq; unā explicante: tria quidem esse, quæ præstare non possit ars, duo verò, quæ præstare facile queat, ubi inquit: ars quæ sanitatem custodit, non est ars, quæ à morte securos nos faciat (audi antichymista neq; communem, neq; secretam philosophorum medicinam esse Deum aliquem à morte liberantem atq; defendentem, ut hyperbolicè loquendo *thes. 65.* ineptis) neq; corpus ab extrinsecis nocumentis (quæ sunt casus inopinati, qui singulis momentis homini evenire queunt, ut vulnera lethalia, cædes, lapsus, incendia, naufragia, præcipitia &c.) muniat, neque unumquodq; corpus ad ultimam vitæ longitudinē perducatur, quæ est secundum hominem absolute, sed de duabus reb. securitatem præbet scilicet putrefactionis in corpore omnimoda prohibitione, & defensione humiditatis innatæ, ne citò dissolvatur, & in ipsius (scil. artis medicinæ) fortitudine consistit, ut ipsum usq; ad debitum tempus secundum suam primam complexionem permanere faciat. Hæc Avicenna. Ergò in medica artis potentia situm est, putredinem prohibere, & nativum humorem, ne citò exhauriatur, diutissimè conservare, & vitam usq; ad debitum tempus prorogare. Et ut rem dilucidius proponā, cum terminus vitæ (sive mors) sit triplex naturalis, accidentalis, & violentus (pro ut ex superioribus colligi potest, & alibi plenius describeretur, & Arnoldus etiam *lib. de humido radicali cap. 4.* super hac re concludit) omnes operationes
medi-

medicorū non ordinari ad retardandā mortē naturalē dictā absolutē, sed potius ad tollenda omnia impedimenta veniendi ad illā. Et paulō post idem: Quando medicus dicit in ordinatione vel consideratione cuiusq; causae salubris, quod mortē retardet vel senīū, aut prolonget vitā & juventutē custodiat & reddat, id totū dici respectu mortis accidentalis, quae evenit a putredine vel humidi nativi praenatura ex haustione accidentali, nō respectu illius quae naturalis dicitur absolutē. Contra alterū terminū vitae accidentariū, id est, mortē violentā, alia cautela opus est cū precib. & pietate. Hoc. n. modo inus monachus diutius vivit, quā centū milites. Sufficiat itaq; nobis gratia haec divina ab arte medicinae, licet ea terminū naturalē vitae non extendat si modo remoretur, & removeat terminū vitae accidentariū, ut ad naturalē illū pervenire queamus, id est ad finem vitae sano corpore & mente conservemur, ne ut psalmus habet, reliquū senectutis nostrae sit labor & dolor, vel ut idē Plinius dicebat, ea sit in aeternā vivacis repuerascentis, sed Deo & proximo amiliq; nostrae successurę potius utiles, quā molesti ad extremū usq; halitū simus. Secūdo quae de salubritate stirpiū & alimentorū ante diluviū & maledictionib. terrae post diluviū toties iteratis antihymista nugatur absque ratione & auctoritate, hae futilitati relinquo; quod mox subdit exclamans. Istasne maledictiones divinas fictitius lapis ab alimentis & medicamentis omnino auferet, Deoque vim inferet? Dicat haec verba potius coquo vel pharmacopæo, quorum est

alimentorum & medicamentorū præparatio atq;
correctio, non Philosopho, qui lapidem sive me-
dicinam suam non alimentis nec medicamentis ex-
hibet, ut in iis heterogenea ab homogeneis sepa-
rentur, sed homini, in quo suam operationem me-
diante calore nativo propriè perficit heterogenea
etiam ex cibo, potu, aëre &c. collecta è corpore per
criticas expulsiões separando, & in temperaturas
ad crasin redigendo, quantum possibile est. Quæ-
rit etiam antichymista, quis ex hujus lapidis fabri-
catoribus longævus fuerit? At inquam ostende mi-
hi philosophum, qui hac medicina non longævus
& immunis à morbis ad extremam usq; senectam
fuerit. Credendum expertis, non tibi, cæterisque
imperitis, qui tantum quærunt, & ad scientiam
nunquam perveniunt. Paracelso diuturnior vita
fuisset, si potius voluisset latere more cæterorum,
quàm in oculis omnium cum invidia & odio mul-
torum versari. Quapropter quod Seidelius p. 136.
Et anticatholicus de usu lapidis p. 147. & 450 de Pa-
racelso, objiciunt, nullius momenti est. Quid Eu-
demus Galenum de medicis Romanis super hac re
docuerit, legere est in libro de præcognitione cap.
4. A violenta morte ex casibus inopinatis nulla nos
medicina præservat, sed à morte accidentaria dun-
taxat ut supra dixi. Tertiò, tres objectiones, quas
contra universalem hanc medicinam thesi. 67. pro-
tulit, falsitatis revincuntur una ratione & hypo-
thesi Galeni & Hippocratis. Ex iis enim quibus lib.
3. chymicar. quæst. cap. 2. demonstravi medicinam
universalem esse possibilem etiam secundum Ga-
lenum,

lenum, satis intelligitur, ut & Galenus docet, omni
 causæ præter naturam & omnibus morbis faculta-
 tes vel virtutem ceu adversatricem esse oppositā,
 quam alibi & naturam & calorem nativum appel-
 lat. Huic (ait doctissimus Valleriola) uni generatio,
 auctio, nutritio ciborum confectio, distributio, &
 in sanguinem atq; humores mutatio, excremento-
 rum expulsio &c. accepta referri debet. Hic sensi-
 ones omnes perficit. Hic motus in corpore omnes
 excitat. Hic tandem munia ea omnia obit, quibus
 vel vita foveri vel incolumitas servari in animāte
 possit. Hic unus malorum omnium depulsor atque
 medicus. Siquidem auctore Hippocrate, naturæ
 morborum medicatrices sunt. Hic valido impetu
 morbificas causas depellit, decretoria facit, excre-
 tiones, quibus finiri morbus queat, movet ipse ac
 concitat. Hic vitæ fons atq; fomes, quantum lon-
 gissimè potest, eandem prorogat & tuetur. Huic
 in summa id quicquid est, quod vegetum & robu-
 rum in nobis apparet, quod solidum & constans,
 quod salubre & bene temperatum, acceptum re-
 ferri summo suo merito debet, à quo omnia pro-
 fluant ea, quæ in animantis tutelā consentiunt. Ta-
 lium operum omnium innatus calor unus opifex
 est. Hactenus Valleriola. Nunc assumo. Si contra-
 rii morbi, eorumq; causæ, item excernendorū vel
 venenorum diversitas non ferunt medicinam uni-
 versalem, nec quoq; naturam ferent unam univer-
 salem morborum medicatricem. Atqui consequēs
 est falsum, & tam naturæ, quā omniū medicorū de-
 cretis adversum. Nam una eademq; natura, unus

calor natus omnes tēperamenti & humorū dif-
 crasias reducit ad crasin, per crises ē corpore noxia
 quæq; excernit, causas morificas, venena & mor-
 bos contrarios depellit, frigida calefaciens, calida
 refrigerans, sicca humectans, & humida siccans.
 Ergo & antecedens falsum esse necesse est, qua ne-
 gatur vis universalis medicinæ, & per consequens
 obtinetur, quod idem præstare possit una medici-
 na eidem naturæ seu calido nativo in similitudine
 substantiæ conveniens & correspondens, qua de re
 prolixius in *lib. 3. chymic. quæst. cap. 9.* agetur. In
 quarta ratione rursus de more suo antichymista
 theologaster blasphemiam spirat, ex suo spiritu, nō
 veritatis dicens: blasphemiam esse in conditorem,
 quod ociosè tantam remediorum varietatem no-
 bis largitus sit, si curationes omnes uno hoc lapide
 queant perfici. At o antichymista in eadem pagina
 contradictoria statuis. Cur enim Deus omnib. ho-
 minibus concederet indiscriminatim hanc medi-
 cinam, id est, perfectam liberationem à morbis, si,
 ut ais *thesi 70.* immoto consilio à Deo decretū est,
 propter abusus innumerabiles subtrahere morta-
 libus copiam auri & argenti: id est, si negata est ho-
 minibus perfecta liberatio à pauperie? Perfectæ
 enim liberationis à morbis & à pauperie eadem fe-
 re & æqualis potest esse abusio. Ideo creavit Deus
 etiam particularia tamq; varia medicamēta, quo-
 niam prævidit non fore omnes homines bonos, sed
 bonos malis mixtos, ne interim ij deferantur. Pec-
 catorum frena sunt morbus & egestas. Cur pau-
 peri non das potius centum florenos quam unum
 num.

nummum? Si tu non potes largiri, certè reges possunt. At non faciunt, non solum quia non possunt, sed etiam quia non cuius prodest esse divitem, ita nec cuius prodest vitam ab ægritudine immunem & longævam adipisci: id quod per huius medicinæ administrationem fit, cuius usus recidivam non admittit, adeò ut corpus à morbis purificet, in decimam usq; generationem ut Paracellus tradit in archidoxis. Apuleius fatetur se à numine edoctum, multa herbarum & lapidum genera esse, quibus homines etiam perpetuam sibi vitam contrahere possint (cujus tamen hyperbole ex arte nostra emendabilis est): sed fas non esse secretum eorum cognoscere, qui cum parvum tempus viventes malis avidè studeant, & nullum non scelus audeant, si prolixitate temporis potirentur, neq; diis ipsis parafuros. Et *Marfil. Ficinus. lib. 2. de vita producenda cap. 1.* inquit: instituta verò hæc nec in itineribus, ignavisq; communicare volumus. Quid enim cupiamus istos diu vivere, qui nec vivunt quidem, quasi fucos nutriamus, non apes? Nec hominibus divulgari perdita voluptatum libidine dissolutis, qui brevem quotidie voluptatem longæ vitæ stultè præponunt. Nec improbis iniquisq; patefieri, quorum vita mors est bonorum. Sed viris duntaxat prudentibus atq; temperatis, solertis ingenii, virib. humano generi vel privatim vel publicè profuturis. Hæc Marfilius. Sicut igitur facile concedimus id quod asserit antichymista *θ. 71.* q. cōmunis hominū vita nō egeat aurificio, id est, q. ex bonis & malis promiscua hominum turba non aurificio,

G 4 sed

sed suis quisque laboribus sustentationem quæ-
re debeat (noster enim lapis philosophorum est,
non cerdonum vel idiotarum) ita nec hæc medi-
cina radicaliter omnes morbos excidens bonis & ma-
lis promiscuè exhibenda est, ne in perniciem bo-
norum foveamus vitam malorum, id est ne mar-
garitis objectis foveamus porcos, qui nos concul-
cent, aut canes à quorum morsututi non foremus.
Medicamenta sunt manus Deorum, inquit ille. U-
niversale manus dextra est, particularia sinistra.
Bonis dextra, malis sinistra suo merito porrigitur.
Quod quidem non ita accipiendum puto quasi in-
terdum ex probabili ratione, urgente necessitate,
non possit unum & alterum granum cæteris medi-
camentis mixtum ejusmodi hominibus exhiberi,
sed quod eis hæc medicina dissimulanda sit, fre-
quentiorq; usus denegandus.

XVIII. *Argumentum à negatione chrysopæia id
secundi effectus thes. 74. 75.*

Firmissimè concludimus omne aurum, quod
pro auro venditatur in historiis chrysopæorum
& à Deo non fuit creatum in principio, ve esse so-
phisticum, merasq; præstigias cacodæmonum, vel
à Satana suppositum.

Et per consequens omnes illos homines, qui hu-
jusmodi laboribus in eum finem dediti sunt, aliis
ut fucum faciant, omnium mortalium esse nequis-
simos, *θεοῦ ἀγχοί*, manifestos impostores, furibus
maximis longè deteriores, indignos Christi-
ano

no nomine, gravissimis verò magistratus poenis dignissimos, si à suo errore avocari se non patiantur, aliisque imponere non desistant.

Responsio.

Nisi hoc argumento antichymistam propriæ imposturæ & omnium eorum criminum, quibus philosophos & bonos artifices coram magistratu & illusterrimis imperii principibus nugacissimè onerat, revicero, mendaciaque in ipsius jugulum rerorifero, ego ero unus reorum cum illis, neque culpam neq; poenam deprecaturus ullam. Quamquam autem paralogismus iste in responso ad primum argumentum satis refutatus fuerit, tamen quoniam illum toties antichymista in tota disputatione inculcat, & hic in fine repetit, tanquam principale fundamentum hæreticæ suæ in philosophia pravitatis, super quo uno extructa tot mendacia, convicia, calumnias, capitalesque criminationes suas arti & artificibus intentat; philosophorum præsertim Aristotelis & Galeni dictis veluti flagellis tantam temeritatem ob professionem castigabimus, illiusque os impudens evidentissimis rationibus tanquam baxeis Socraticis ad satietatem usque obverberabimus. Ad detegendam autem apertius imposturam breviter & succinctè sophisma revisemus in legitima syllogismi forma quod tale est:

Omne aurum, quod à Deo non fuit creatum in

G s prin-

*principio aut est sophisticum, aut à Satana
suppositum.*

*Aurum quod pro auro venditatur in historijs
Chrysopæorum, non fuit creatum in principio.
Ergò aurum Chrysopæorum vel est sophisticum,
vel si est verum à Satana suppositum.*

Ut nihil dicam de forma ubi minor pars est ne-
gativa in prima figura: Maior simpliciter est falsa,
ex ignorantia puræ negationis. Nec ex inductione
aut demonstratione secundum Aristotelem 1. po-
ster. analyt. cap. 15. 2. post. cap. ultimo & 6. ethic. Ni-
com. cap. 3. nec secundum Galenum à ratione aut
experientia, quæ duo sunt sola cognitionis & veri-
tatis instrumenta, lib. 2. secundum locos cap. 1. l. b. 1.
meth. med. cap. 3. libr. de element. cap. 2. ortum ha-
bet legitimum & naturalem, sed spurium & so-
phisticum ex fallacia testimonii, sive crimine falsi.
Captiosum enim non solum est ex alterius scien-
tiæ genere longè, & inconvenienter petitum te-
stimonium, sed multò magis adductum contra
mentem & expressa verba scriptoris. Moses (in-
quit antichymista) in 1. cap. Geneseos non scripsit
aurum vel metalla nasci: Ergò omnino non scri-
psit nasci. Hoc est apertum mendacium contra
Mosen, à quo mox secundo capite expressè scri-
ptum legitur, aurum nasci. Eiusdem fallaciæ so-
phisma est. Moses nihil meminit de benedictione
terræ in generatione metallorum: ergò metalla
non generantur. At inquam, ô bone, ex reticen-
tia Mosi nihil necessario concluditur, & erras si
putas

putas negativè secundum regulam quorundam, extra ambitum theologiae, quodvis in physicis concludi. Quod vel ex hoc uno conjice: quoniam cum Moyses nec meminerit creationis metallorum, pariter neq; metalla creata essent. Utrumque sophisma seu crimen falsi est à *negoti* ad *ἀ-πλῶς* ex *ἀπαίδευσις* seu incitia methodi productum, ut Galenus declarat *libr. 2. de decret. Hipp. & Plat. cap. 3* quod antichymista ignoravit scientificas sumptiones à communibus seu probabilibus, & à captiosis distinguere, cum rectius debuisset, ut idem mox monet in *eodem libro capit. 5* demonstrativæ artis sumptionibus servatis discussionem rei ac judicium à sensibus petere, sed bonus iste quasi non ex scientia, sed forte fortuna verum inveniatur, à quaestione ipsa longè recedens testimonia sacrarum literarum imperitè & impertinenter adduxit. Tales sophisticas & extrinsecus ductas probationes in demonstrationibus semper fugere oportet, ut iterum monet Galenus *libr. 2. de fac. med. cap. 6*. Nos autem qui didicimus nihil esse intellectu, quod non prius fuerit in sensu, (neque enim ex universalibus sine inductione, neque per inductionem sine sensu aliquid scimus, Aristotel. *1. poster. ana'yt. capit. 15.*) supra probavimus sufficienti inductione, & necessaria insuper demonstratione, id est, ut Galenus vocat, experientia & ratione: metalla à natura gigni. Contra ex antichymista, qui negat gigni, quaerimus, quo præcedente

cedente sensu aut singularium sensu perceptorum inductione id neget ? numquid orbem terræ circumierit, & inspectis cunctis metallorum fodinis longa experientia observaverit nihil metallorum gigni ? Minimè. Nam neque sumptus habet, quibus hoc præster, neque etiam sumptus fecit ad unam fodinam saltem visendam, sicut ex tota theoria sua lapidea certò nobis constat. Cum ergò principium hoc sive universale, nulla metalla nasci ex propria phantasia apud semetipsum sine sensu præcurso *ἀπαδείκτως* confinxerit, perspicua est falsitas eius, & ruit omne quicquid inde concludere, conclusionique mendaciorum, convitiolorum, calumniarum, & criminum in artem & artifices superstruere conatus est. Consequens etiam ubi scribit antichymista : firmissimè concludimus, omne aurum, quod non fuit creatum in principio esse adulterinum & vel per præstigias cacodæmonum ita apparens, vel à Satana suppositum, risu & strepitu puerorum explodendum est.

Primum quia inter cacodæmones & Satanam distinguens diversam eis potestatem in eodem subiecto tribuit, quasi illis datum sit præstringere oculos in auro sophistico, huic verò supponere aurum verum. Cum tamen ex sacris literis satis notum sit cacodæmonum & Satanæ nullam esse discrepantiam. Deinde quia antecedens, quod est: omne aurum creatum fuisse in principio, nullumque porro generari, est principium sophisticum,
(ut

(ut suprà jam revicimus) à cacodæmone vel Sata-
na, qui est mendacii pater. antichymistæ phanta-
siæ per præstigias impressum, & in theoria sua pro
vero suppositum. Autorem hunc tenebrarum,
petitorem principii, vel sola obscuritas prodit.
Principium enim hoc non minus obscurum est
atque conclusio ipsa. Oportet autem, si naturæ
lucem & ducem sequimur, teste Galeno *lib. 1. de
simp. med. fac. cap. 35.* omnis demonstrationis prin-
cipia sensui atque intellectui evidentia esse: & *lib.
1. meth. med. capit. 4.* primas propositiones ita evi-
dentes esse, ut ex seipsis fidem faciant. Item ex
communibus principiis, de quibus inter omnes
convenit disputationem auspicari, & transire tum
ad reliqua, ut ibidem tradit Galenus. Quis autem
hominum oculis suis vidit, vel auribus percepit
unquam, omne aurum, quod in toto mundo est,
creatum fuisse statim in primo die creationis, nisi
fortè antichymista tunc cacodæmon, non homo,
quoniā eo die homo nondū erat, spectator fuerit,
qui nūc tā audacter propterea nobiscū litigat? Cui
homini ita evidens est hoc pronunciatum eius, ut
indubiatum uno simul occurso sine ulla demon-
strationis ope sub eius intelligentiam vel sensum
cadat, quemadmodum auctore Galeno *lib. 1.
meth. med. cap. 4.* primæ & immediatæ proposi-
tiones cadere debent? Quis philosophorum vel
Chymicorum id hætenus pro communi & con-
cesso principio agnovit aut recepit? sed potius
antichymista, ut verbis Galeni utar *lib. 1. de fac.
med.*

110 *EXTRACTVM CHYMICA.*
med. capit. 26. ex quærendis quærenda, & ex ob-
 scuris obscura invicem connectens paralogismos
 facit, & tum vel maximè suas ineptias, id est,
ἀπαιδευσίαν prodit. Firmissima igitur antichy-
 mistæ conclusio, mendacium est & calumnia tam
 in naturam, quàm in artem, nempe omne non so-
 lum ab arte, sed etiam à natura productum au-
 rum esse sophisticum. Sed antecedentis falsitas
 multò magis ex consequentium etiam absurdita-
 te palam fit. Si enim omne aurum, quod post cre-
 ationis primum diem, à natura generatur & cre-
 scit, est sophisticum, meræque cacodæmonum
 præstigiæ, aurum etiam Arabicum, (Evilathi
 enim sacris interpretibus Arabia est) quod Moses
 2. *Genes.* nasci tradit, & aurum terræ illius opti-
 mum prædicat, quod privilegium nativitatis ad-
 huc extra controversiam est, non erit verum au-
 rum contra expressam sententiam divinæ scriptu-
 ræ, & omnium artificum atque hominum con-
 sensum. Item si blasphemum est in creatorem di-
 cere ullum individuum esse melius atque perfe-
 ctius altero, & de metallis idem dicere verat pie-
 tas, ut asseruit *Abes.* 37. blasphemus erit Moses, qui
 ratione creationis (nam metalla antichymistæ
 tantum sunt creata, nulla generata) aurum Ara-
 biæ pronunciat optimum. At ô blaspheme anti-
 chymista, qui tuæ opinionis auctorem (fictiti-
 um scilicet) blasphemix damnas ingratus, ad sti-
 vam & ad metalla damnandus es, donec resipue-
 ris, & saltem ad humanam rationem, quam insa-
 nia

nnia excessisti, redieris. Adhæc autem aurum Westphaliæ in cumulis Corbachianis ex minerali sua terra renascens: item aurum Ungaricum in filamentis specie, ut ex Scaligero supra audivimus, sub auras prodiens, aurum ex nube rorulenta in patellæ formæ eo modo, quo ferrum in nubibus generatum depluens, aureus dens pueri illius Silesij testimonio Jacobi Horstij medici & professoris pro vero auro celebratus: hæc inquam omnia ex phantastica superstitione tua erunt non verum aurum, quoniam in primo die creationis non fuere à Deo creata, sed post multa secula demum à natura producta. Nondum finis est. Plaustra aliorum metallorum ex absurdis onusta sequuntur. Argentum in plumbariis Sclavoniæ, item in cumulis bisemuti naturali maturatione certo annorum spacio procreatum, similiter ferrum Ilvæ sive Æthaliæ, ferrum Lygiorum ad oppidum Saggam, ferrum Palatinatus Admontani, ferrum Misniæ, ferrum Sueciæ, ferrum in nubibus generatum, ferrum Hybernici ex lignis, sicut & Lusatiæ Silesiæque, æs in cumulis mansfeldicis, plumbum Fesularum montis Hetruriæ in lapidibus recrefcens, plumbum Palatinatus Admontani zu der Grehling reviviscens in cumulis, plumbum Galeni extra mineras etiam in statuis semper augescens, hæc, inquam, metalla, quorum generationem natura ad nostra usque tempora indefesse continuat, erunt non vera

metalla,

metalla, sed præstigiæ cacodæmonum vel à satana
supposita. At satius est nos credere hanc thesin
antichymistæ, ex qua tot tantaq; absurda sequun-
tur, esse à cacodæmone suppositam. Cæteri ho-
stes artis tantum arte fieri aurum hæcenus nega-
runt, noster autem mendacium duplicat, & plus ul-
tra negando addit, ne natura quidem fieri aurum
verum. Sed profecto perspicimus in hoc teme-
rario viro, id quod Galenus *lib. de marcore cap. 2.*
scribit: in more positum esse sophistarum, ut ma-
nifestissimam etiam experientiam oppugnent, nec
adea quæ videntur (*ut Ar. stot. 2. de cælo. cap. 13.*
loquitur) rationes causasq; quæram. sed ad quasdā su-
as rationes, opinionesq; quæ videntur, trahunt. Et
verū deprehēdimus q̄ rursus Galen. *lib. 8. secundū*
locos cap. 1. ait: quod falsæ opiniones animas homi-
num præoccupantes non solum surdos, sed & cæ-
cos faciunt. De iis Lipsius in *Const. l. b. 1. cap. 5.* præ-
clare ut semper scribit: vidimus stultos & risimus,
quos custos aut magister alligabat straminis vel ex-
igui fili nodo, atq; illi stabant quasi ferro, aut vera
compede de vincti. Similis est antichymistæ a-
mentia, qui futilis opinionis sive fallacis principii
vinculo ita adstrictus stat mente & sensibus, ut sui
oblitus, quid ipse de iudicio auri per sensum dixerit
thesi nona, nempe antimonium, salem armonia-
cum, hydrargyrum &c. à Deo data videri, ut eo-
rum ope aurum, & argentum ab omnibus hetero-
geneis separari possint, ad detegendum omnes im-
posturas auri & argenti factitii, nunc ex tenebris
rationis suæ quasi aliud dignoscendi iudicium pro-
ponat, nempe respiciendum ad solam creationem,

quicquid auri creatum fuerit in primo die creationis, id solum esse verum aurum, quicquid verò generatum arte vel natura, falsum esse & sophisticum aut ~~acacodæmone~~ suppositum. Sed ô absurde, quid aliud facis, quàm quod de sophistis Arist. 8. phys. t. 22. prodidit in re per se sensibus notissima, quærere rationem dimittendo sensum per ἀπὸ τοῦ αὐτῆς διαβολῆς, cum potius rerum sensibiliū proprius iudex sensus sit, ut Zabarella ibidem exponit. Similiter Petrus Ferrariensis cap. 15. margaritæ suæ scribit: Sicut in scientijs practicijs, quando volumus probare veritatem alicuius sensitivi, eam probamus per demonstrationem sensitivam solum, ostendendo veritatem medijs ad sensum, & non ad intellectum: ita quoque oportet nos facere in hac arte. Unde Philosophus 1. poster. anal. Sicut in demonstrationibus universalibus medium monstratur ad intellectum, ita in particularibus medium monstratur ad sensum. Sicut ergò de objecto intellectus non possumus judicare per sensum, ita nec de objecto sensus possumus judicare per intellectum. Et concludit: Ergò qui hanc artem vel aurum artis sola ratione vel intellectu non esse verum arguunt, nihil probant. Hæc Petrus Lombardus. Sinamus igitur hunc antichymistam aliunde & extra genus procul principia ducere, libr. 2. de fac. simp. med. capit. 2. sensumque pro nihilo habere, manifesta omnibus hominibus aperta que impudenter negare, libr. 5. de decret. Hipp & Plat. capit. 1. sibi ipsi adversari in scriptis, ex obscuris de appa-

H

ren-

rentibus ratiocinari *lib. 5. de fac. med. c. 34.* seipsum decipere, omnia confundere, *lib. 1. de fac. med. c. 32.* & in hoc tanquam victoriam statuere, ut sensus defraudet. At nos ex præcepto Galeni *lib. 1. de facult. med. cap. 34.* tanto decet magis ad sensum accedere, tantoque diligentius perpetuo illi attendere, quanto plura in eo peccant sophistæ omnes falsaque de eo asserunt. Huic igitur naturæ pariter & artis calumniatori, ut Galenus tales vocat *lib. 12. de usu partium cap. 6.* opponimus infallibilia criteria auri, quæ fiunt per sensum, quibus metallorum docimastæ & Chymistæ utuntur, qui procul dubio tanta fide & cura de judiciis & examinibus auri non traderent, si imponendi hominibus eis animus esset. Geber postquam in libro *summæ perfectionis* tractavit de principiis huius magisterii, docuit in ultima parte libri probationem & examina perfectionis, ut discipulus sciat non solum aurum verum facere, sed etiam aurum & argentum sophisticum à vero discernere. Perinde ut arithmeticus non solum docet numerare, numeros numeris addere, subducere, multiplicare, & dividere, sed etiam quamlibet numerationis speciem probare, ut quisque certus sit ex arte ne, insecus operatus fuerit. Et Aristoteles non solum tradidit principia syllogismorum, sed etiam in fine docuit, vitiosos & sophisticos à veris dignoscere, & solvere. Non ignorant Chymistæ primi & secundi ordinis medicinis, quæ sunt numero decem, aut etsi plures apud alios inveniantur, redu-

ctibi-

Et ibiles tamen ad illas, secundum Gebrum, sophisticum aurum & argentum produci, & esse medicinas eorum, qui ut Albertus loquitur, per alba al-
bificant, & per citrina citrinant, & procul dubio
deceptores sunt. Sic enim testatur autor textus
philosophiae cap. 1. inquiens: *Quia priorum duo-
rum ordinum medicinae sunt sophisticae, & non tol-
lunt de commisto, relinquitur una sola, quae est de
tertio ordine, & dicitur unica & vera.* Cui expo-
sitioni ipsius Gebri verba consentanea sunt, scri-
bentis libr. 4. *summae perfectae, cap. 2.* per illam nos
excusari à laboribus inventionis decem medicina-
rum. Et libr. 3. cap. 10. idem testatur, quod ratio-
nibus etiam alibi ostendetur. Unde etiam secun-
dum tria quasi diversa principia, ut sunt natura,
lapis philosophorum, & medicinae sophisticae ex
corrosivis. Avicenna in dictione 5. cap. 7. & 8. *Au-
rum & argentum triplex agnoscit, naturale, ma-
gistrale & sophisticum, quod Johannes de lapide
diviso scilicet in duos album & rubrum lib. 1. cap. 3.
& 31.* dilucidius ex effectibus medicinae distinxit,
dicens: *Tribus modis aurum fieri potest. Primo
est aurum naturale seu minere: Secundo aurum
alchymicum: tertio aurum lapidis philosophorum.*
Ex effectu autem sic discernuntur: Aurum al-
chymicum in potu datum non laetificat cor homi-
nis, sed nocet, quia ex corrosivis compositum est,
& vulnus ex eo factum tumescit. Aurum vero
naturale datum in potu, nihil agit, quia tali-
ter ut comestum est, excernitur. Aurum

H z autem

autem lapidis philosophorum est solum, quod
 quæritur in nutrimentum, & etiam liberat à lepra
 & ab omni infirmitate datum in potu vel cibo, &
 vocatur aurum Dei. Sed præter hæc & vulgarem
 dignotionem ex pondere, extensione per malle-
 um, attritu coticulæ & colore, Chymistæ multo
 plura & accuratiora in promptu habent iudicia,
 quorum à Gebro recensentur novem, ut cineriti-
 um, cementum, ignitio, fusio, super vapores acu-
 tos efflorescentia, extinctio ignitorum, admixtio
 adurentium, post calcinationem reductio, argen-
 ti vivi facilis vel difficilis susceptio, & alia duo
 à recentioribus inventa adiectæque, transfusio
 per antimonium, & quartatio sive probatio per
 aquas fortes. His positis contra antichymistam,
 sic argumentor cum Magistro Bono. Quodcun-
 que aurum habet & servat in omni examine per
 ignem & extra ignem omnes específicas propieta-
 tes, passionēs & operationes auri, illud est verum
 aurum & non sophisticum, aut per præstigias ca-
 codæmonum tale apparens tantum. Aurum au-
 tem quod à natura generatur in cumulīs vel in ve-
 nis, aut ab arte per lapidem fit, & huiusmodi. Er-
 go aurum à natura & arte generatum est aurum
 verum. Propositionis veritas hinc constat, quod
 differentiæ specificæ rerum, sive formæ substan-
 tiales sunt nobis ignotæ, ut patet ex 4. metaphys.
in fine & ex 1. de anima. Nec cognoscimus eas, ni-
 si per proprietates & passionēs : & proprietates
 & passionēs per operationes & accidentia : &
 ideo

ideo quales sunt operationes & accidentia in rebus, tales iudicamus proprietates & passionem: ergo & per consequens formas: quia omnis cognitio etiam incipit à sensu, ut patet ex 1. phys. & 1. post. an. & 1. metaphysica. Unde philosophus in 1. de anima, volens nos inducere ex hoc in cognitionem animæ & aliarum formarum dicit sic: Accidentia magnā partē cōferūt ad cognoscendū τὸ τί ἦν εἶναι, id est, definitionem & formam substantialem. Talis autem cognitio accidentium est per sensum: quia sola accidentia sunt objecta sensuum. Unde philosophus 4. metaphys. arguit ex operibus rerum & accidentibus super ipsas formas, his verbis: *Quod enim facit operationes oculi, est oculus: quod verò non, non est oculus, sed imago oculi: & serra lignea non est serra, sed imago serræ.* Nec in rerum natura datur melior & certior modus perveniendi ad scientiam, nisi talis cognitio rei per accidentia propria: quia tum per causam uniuscuiusque rei propriam res cognoscitur, cum de accidentibus eius propriis minimè dubitatur, neque hoc in metallis est difficile, cum non sint diversæ substantiæ, sed homogenea per totum. Assumptio patet sic: quia quicumque vult verè cognoscere aurum & argentum, secundum eorū formam specificam, cognoscet per eorum proprietates & passionem & accidentia & operationes, sive sint activæ sive passivæ. Nunc verò proprium auri est, esse metallum coloris citrini fulgentis, mutum in sono, ponderosum,

rosum, extenfile sub malleo (in eam tenuitatem,
ut eius unica uncia in bracteas diducta etiam de-
cem terræ jugera tegere queat, & tertia pars grani
eius trahi possit in fila 134. pedum, ut Cardanus *de*
varietate rerum scribit) incorruptibile in terra,
aqua & aëre, atque in igne examen per cineritium
cementum, antimonium, & adustionem cætero-
rum adurentium calcinationes, & reductiones,
ignitionem, & fusionem sibi convenientem, ex-
tinctionem item sine mutatione & diminutione
sui, & ponderis & coloris sustinens, in expositione
super vapores acutorum colore debito florescens,
argentum vivum facile suscipiens, imo in eo so-
lum fundum petens, cor confortans, &c. neque
plus de conditionibus auri in toto mundo per phi-
losophos, & fossiores metallorum cognitum est.
Ergo, experientia teste in quocunque metallo si-
ve a natura sive ab arte generato reperiemus o-
mnes proprietates prædictas, & accidentia & o-
perationes, necessario arguimus ipsum esse aurum
verum: & si illarum, quas enumeravimus condi-
tionum aliqua deficiat, non erit aurum. Quia igitur
aurum naturale, & magistrale habet omnia
prædicta, ideo judicamus utrumque esse aurum
verum & non sophisticum. Experimentum au-
tem ex decreto philosophorum testatur hoc ut
dictum est secundum sensum. Quod si non est idē
aurum cum auro vero, quod solum creatum esse
antichymista vult, oportebit eum necessario po-
nere easdem proprietates omnes in specie manare
a con-

à contrariis formis, quod est planè impossibile. Necesse est igitur, quod sint idem. Aut doceat antichymista, qui sibi soli à principibus credi ita insolenter postulat, doceat, inquam, nos & doctissimas, quibus indiciis aliis aurum verum à falso dignoscatur. Sophisticum aurum, ut rursus Petrus Ferrariensis. capit. 23. narrat, semper inficitur ab aëre & igni ignitionis, & pulveribus corrosivis, quibus fit cementum, nec habet molliciem, tenacitatem & ductibilitatem ad malleum nec flexionem, sed facilem fracturam, nec ignitionem auri, nec ponderositatem (imò centies rarius est legitimo) nec sonum tenuem auri, sed æris vel argenti, nec bibit argentum vivum facile, ut aurum, nec cum eo possunt deaurari metalla, nec in mercurio fundum petit, sed supernatat. Eiusmodi autem nec naturale aurum nec magistrale est. Ergo neutrum est sophisticum. Jura-re ausim, ita me Deus amet, neque sophisticum aurum neque argentum ab antichymista visum unquam esse, eumque nec ulli tali examini interfuisse, unde discere potuisset, quibus conditionibus falsum à legitimo discreparet: alioqui aliter locutus fuisset, nec ita omnia more sophistarum confunderet, naturale & magistrale iniquo judicio cum sophistico damnans, & infantem, quod Germanis in proverbio est, cum lavacro effundens. Impostores, quod notum est ijs, qui cum illis versati sunt, in alchymia sophisticantibus suis à cineritio extremè metuunt, nec illud minus fugiunt atque cacodæmones lucem. In hoc

H 4 enim

enim vel uno examine omnis impostura detegitur, omnisq; magica vel dæmoniaca oculorum præstigio evanescit, ut Paracelsus docet, & ejusdem septupli certitudinem, tam scriptura sancta, quam Albertus ex perimento confirmat. Philosophi autem nec cineritium, nec aliud ullum examinis genus detrectant auro suo, quod faciunt, sed notum est ex additionibus Joh. Andreæ *ad spec. in tit.* de crimine falsi, quod Arnoldus Villanovanus virgulas auri, quas faciebat in curia Romana consentiebat submitti omni probationi. Similiter aurum juvenis illius insularis (cujus ita publicè tingendi audaciæ ne, an tam maturè adeptæ difficultatæ artis fortunam, si cum aliorum & præsertim Comitis Trevisani tot annorum laboriosa inquisitione & studio confero, magis mirer, non invenio) quod projectione pulveris cujusdam sui ponderosissimi, pinguisissimi citrini anno. 1603. mediæ ætate coram Jacobo Zvvingero ex Zvvingerorum familia, & Johan. VVolffgango Dienhemio Medico in academia Friburgensi professore, tincturæ una parte millia quingenta octuaginta, quatuor pondera plumbi in aurum transmutante, Basileæ ex plumbo, sicut postea eodem anno diebus 6. & 11. Augusti ex aliis metallis etiam Coloniæ coram multis testibus fecit, probatum fuit, quod post examina aurifabrorum multis parasangis aurum Ungaricum vel Arabicum superabat, ut referunt Hoelandus & Dienhemius, apud quem

pari-

pariter, & Jacobum Zvvingerum frustra ejus auri arte facti adhuc invenire licet. Plures quidem artis effectus nostro tempore cognitos, ut tincturam Hinderhoferi, quæ 7000. partes, Guſtenhoferi, quæ 4060 tingeat, (quæ tamen ambæ erant tela ex aliena pharetra.) Schvvertzeri, de quo auro ab ipſo Auguſto Saxoniz duce per projectionem ejus tincturæ facto ipſe vidi apud Comitiffam quandam armillam duarum unciarum pondere. Item Sendivogii, quæ erat in formaliquoris, quo majorem clavum ferreum mutavit in aurum, quod in examine ignis amicus quidam meus, qui clavum in manu habuit, frustumq; inde decedit, optimum apprehendit, pluresq; oculos testes noviffime recensere, ſed ſufficiunt duo modo, & alibi etiam in publicis typis nominati, adhuc viventes, coram quibus ſi antichymiſta cum his nugis, mendaciis, calumniis, & criminationibus artis & artificum comparuerit in legitimo judicio, extremam ſuam ſtultitiam, inſcitiam & temeritatem in nugando, conviciando, calumniando & damnando cum pudore, & infamia ſui deplorabit, & magis quam piſcis obmutefcet. Quare deſinat poſthac imperitia ſua artificibus importunè obſtrepere, & ſophiſticos fumos ſuos in aulis vendere.

H 5

XIX. Argu.

XIX. *Argumentum à personis artem hanc tractantibus.*

Thes. 33. Quotusquisq; est ex aurifactoribus, qui non vocationem suam deserat, & functionibus muneris sui prætermisissis tempus in auro faciendo frustra consumat? Qui labor thes. 32. maledictionem in ipsa experientia manifestissimam habet.

Responsio.

Sophistæ est nihil distinguere, quod hic antichymista facit, qui dum vitia personarum cum arte ipsa confundit, duplex committit sophisma accidentis. Si imperitorum errores aut frustranei labores vel impostorum fraudes arti aut artificibus per se sunt tribuendæ, etiam antichymista imperitus & impostor erit. Quotusquisq; enim ex medicis illis circumforaneis non deserit opificium suum ocium sectans? Quotusquisque illorum bene medetur, aut non impostor est? Num hæc culpa ipsius medicinæ est, aut bonorum medicorum? Minime verò gentium. Ita quoque si futores, figuli, pictores, lanifici, aurifices, lithotomi, quos omnes vidi desertis opificiis, sine cognitione sui, huic arti sese ingerere etiam apud magnates, quid hoc ad scientiam ipsam, quæ ex se certa est? quid ad philosophos etiam, qui nequaquam ex sordidis
&

& quaestuariis artibus ortum ducunt, sed ex liberabilibus? Extra quas, quicumq; ad hoc magisterium aliam viam quaesiverit, assimilabitur viro per scalas absq; gradibus intenti ascendere, quod cum nequiverit, super faciem pronus in terram decidit, inquit Morienus. Sed heus tu antichymista qua fronte, qua mente philosophos istos accusas delectationis, aut frustrati finis, qui ne ullum in hac scientia verum artificem per omnem vitam tuam vidisti? Xenophanes philosophus Colophonius apud Laertium cum aliquando accepisset Empedoclem Agrigentinum dicere solitum, per difficile esse, hominem sapientem invenire, & merito respondit, quod sapientem esse oporteat, qui sapientem explorare cupit. Ex quo consequitur philosophum esse oportere, qui philosophum vult invenire aut agnoscere. Quod si comes Trevisanus scientiae hujus studiosus per tot annos peregrinatus nullis parcendo sumptibus ne laboribus, non valuit in familiarem consuetudinem horum hominum venire, multo minus a sophista & antichymista quispiam eorum invenietur; cum sapiens etiam coram a stulto non agnoscatur. Accepi a tene quodam adhuc vivo, quo olim adolescens in hac arte magistro usus fui, quomodo vir quidam doctus casu sibi in itinere obviam factus, exinde in diversorio post multos de hac philosophia & philosophis collatos sermones, monstrata etiam mediae naturae, praecipuaeque artis materia, tandem valedicens in haec verba eruperit: Hodie vides philosophum.

Et vita

Et vitâ fortasse tuâ non amplius ullum.

Unde facile existimare licet, quanta raritas in terris sit horum hominum. Galenus lib. 2. *meth. med. cap. 5.* faterur se per omnem vitam suam, quam tamen, ut ex Langii epistolis constat, ultra centum & quadraginta annos produxit, ne quinque quidem viros invenisse, qui esse potius, quam videri docti cuperent. Nisi enim (inquit) quis sapientiam ipsam propter seipsam expetat, ne tempus quidem ullum inveniet, quo se in ejus inquisitione exerceat, imò divitiis, famæ & potentia civili inhians, in horum ambitu vitam totam consummet. Quod si Galeno sesquiseculi tempore non obtigit plures viros verè doctos videre, quid nobis homuncionibus tertia fere parte brevioris vitæ experientia expectandum sit de philosophis istis difficilioris sapientia indagatoribus, eorumq; numero & paucitate in promptu est divinari, quorum respectu Galenici viri initiati duntaxat nominandi essent. Quod cum ita sit, nihil mirandum est (inquit Petrus Ferrariensis *cap. 4.*) sapienti, qui terminos in libris philosophorum hujus artis novit, si non appareat aliquis hanc artem actu habens, sed potius mirandum, quomodo quis possit pervenire ad ipsam, cum ejus inquisitio sit difficilius, profundior, & longioris temporis. Sunt præterea plures alia causa, cur viri tales cum thesauro suo latere, quàm illum publicè deprædandum gestare malint, αὐθάρκεια secundum Deum habentes in se ipsis, nec divitiis, famæ aut potentia civili

civili inhiantes, ut antichymista *thesi. 36.* incivili-
ter & portentose adversus quinq; viros Galeni, &
eos omnes philosophos mentitus est, ex pravitate
ingenii sui alios judicans. Propterea mihi quoq;
suspecta est societas illa philosophorum crucis ro-
seæ, pellicentium alteri partium adversarum sub-
sidium ex hac arte, contra institutum philosophiæ,
quæ civilibus controversiis bellicisq; rebus impli-
cari prohibet, nisi forte contra alienos à fide Chri-
stiana tyrannos, quod & ipsum tamen exemplo
Lullii malè cessisse palàm est. Cum enim regi An-
glorum sex milliones auri ad bellum adversus Tur-
cam & infideles suscipiendum suppeditasset, rex
tanta vi auri non solum contra fidem promissi ad-
versus Galliarum regem bello moto abusus est, sed
& artificem ejus, largitionisq; autorem propterea
quòd esset ab eo postea violatæ fidei redargutus,
persecutus est. Lullius qui procul dubio, ut ex cir-
cumstantiis conjicitur, votum fecerat, se adepta
arte contra infideles pro Christi gloria & ecclesia
usurum, quoniam hac viâ non successerat, aliâ cer-
tiori & sanctiori tentat, magnoq; zelo ipse in Afri-
cam transfretans Bogiæ Tunisiq; evangelium
prædicavit, ubi tandem martyrio coronatus anno
octuagesimo ætatis suæ fatis concessit, sicut in ejus
vita legitur. Sed hoc in *cap. 7. lib. 2. chymic. qua-*
stion, enucleatius disputa-
bitur.

XX. *Argu-*

XX. Argumentum à modo discendi & docendi artem.

Chriftiani hominis non est. 1. Deum tentare, ei que præscribere, quod tu facis aurum à Deo petendo ac sperando citra omnem promissionem Dei. 2. Revelationes petere myfteriorum à Deo. Nam Deus ipse femper certis hominibus (quos ipse ad id vocavit) myfteria sua revelavit: fuamque libertatem ad certos minimè adstringi vult. 3. Alios seducere, & in exitium præcipitare audaciffimis mendaciis atque ænigmatis, quod tu facis more λογισ Apollinis seu potius Satanæ. 4. In verbo Dei, quod nobis æternæ falutis causa datum est myfterium aurificii quære, eidemque affingere.

Responsio:

Nunc intentionem chymistarum & utrumque tam discendæ, quàm docendæ artis modum reprobare & suspectum reddere conatur antichymista, sed frustra. Ex suo enim ingenio solum ad aurum intento fingit scopum alchymie præcipuum esse aurum facere, vnde chymistas more vulgi, vel aulicorum, qui non plura sciunt non medicinæ sed aurifacitores & chrysopæos nominat. Cum tamen multo antiquior & nobilior ejus effectus sit medicina, propter quam primævi patres hanc artem, antequam ulla mercium permutatio esset, & nunc earum sponsor & vicarius fuisset inventus,

tra-

tractarunt ad vitæ longæque conservationem, sicut
lib. 3. quæst. chymic. cap. 2. ubi de autoribus chymicæ & Salomonis scientia quæstio erit, probabitur. Hodieque multos novi, qui non auri sed perfectæ sanitatis consequendæ cupiditate arti operam navant. Et planè sentio, nec philosophiæ nec religioni nostræ congruum esse alchymiam animo ad solum aurum intento seclusa medicina tractare, qua in re mecum sentit Johan. de lapide diviso *lib. i. cap. 44.* & ibidem incommoda inde evenientia recenset. Ita quidem cum perfectis perfectè sentiendum: si quid verò etiam parvulis communem vitam in seculo agentibus indulgendum, ita responderi potest. Esto, secludatur medicina contra philosophorum mentem, & solum aurum in specie petatur, num propterea non liceret artificii aurum absq; ullo dolo, alteriusvè detrimento per legitimam artem ad necessitatem & non ad fomentum atque augmentum luxus sui & aliorum quærenti cum sudore vultus & labore manuum Deum omnis boni largitorem in vota vocare? Numquid peccant metallici fossiores & fodinarum domini, quando benedictionem divinam implorantes ad laborem in fodendo petunt & sperant in specie nihil aliud à Deo, quam aurum, vel argentum vel aliud metallorum? Si hoc est tentare Deum, ei que in specie præscribere, ut tu antichymista ais, quid largiri is debeat, ipsa oratio dominica, quæ petitiones in specie septem, & lithania, quæ multo plures habet, horrendum dictu & blasphemum, meræ tétationes atq; præscriptiones forent, imò tu ipse

ipse met tentator & præscriptor talis esses, qui in curationibus morborum unâ cum ægris in specie petis à Deo sanitatem, & inde in specie aurum, nisi fortassis numos æreos pro pietate tua *thesi* 38. declarata accipere malis. Absq; hoc non in servires tuo principi, nec academia, ne ægrotis. At inquis citra promissionem divinam chymistas id petere. Quis tibi diceret? Unde probas. Nam ex primo capite Geneseos, quia metalla non generentur. At hoc deliramentum tuum est, & alibi satis refutatum Nihilò secius natura metalla generat, & quâvis non generaret, tamen finis artis immotus constaret, qui non est generare metalla, sed dudum generata tantum transmutare. Deinde sacra scriptura (ex qua theologaster iste contra artem semper disputat) in mysteriis ejusmodi mysticum hunc discendi & docendi modum non improbat, sed mandat utrumque. Primum *Jac. 1. v. 4. Philip. 3. v. 15. Matth. 7. v. 7. alterum Matth. 7. v. 6. 1. Cor. 2. v. 6.* Quod verò addit antichymista. Deum semper certis hominibus ad id vocatis sua mysteria revelare hoc ipsum est, quod volumus. Nam sicut.

Virtutem posuere Dii sudore parandam:

Ita non omnibus promiscuè, sed certis, & iis solum, qui in hac arte sudant, student, orant, & laborant, & quidem non nisi animis purgatis hoc mysterium revelat, atque largitur, Qui curvat dorsum suum, inquit Bacten in turba, in liberis nostris legendis, eis que vacat, & non est vanis implicitus cogita-

cogitationibus, Deumque præcatur, in regno regnabit indeficienter, quousq; morietur, Porro quod culpatur doct. inam philosophorum ut per ænigmata, aliaq; obscura dicta seducunt lectores, & præcipitantem in exitium, & leges docendi artem philosophis præscribere audet, plane videtur sus Minervam docere, parum perpendens geometras geometricis, musicos musicis, medicos medicis & sic quemlibet artificem docere disciplinam suam propriis artis vocabulis, quasi solis chymistis licitum non esset suo more & modo artem tradere posteris. Huius autem mysticæ traditionis per tropos, allegorias, & ænigmata, justissimas habent rationes de quibus *lib. 2. chymic. quest. cap. 9.* copiosè differetur. Præcipua verò est, quod mundus, ut & supra ad argumentum 17. diximus, mixtus est adhuc ex bonis & malis, ne malorum proterviam in bonorum exitium armarent, & sic, dum indiscriminatim omnibus apertè docèdo prodesse vellent omnibus nocerent. Vnde Aristoteles in epistola ad Alexandrum scribit: causa quidem, quare tibi revelem secretum meum figurativè tecum loquens ænigmatibus atque signis, est quia timeo nimium, ne liber præsentium in manus deveniat malorum & in potestatem arrogantium, & sic perveniret ad illos ultimum bonum & arcanum divinum, quo summus Deus eos judicavit indignos. Ego sane si aliter facerem, transgressor divinæ gratiæ
I & fractor

& fractor caelestis sigilli essem, nec occultor revelationis. Ea propter tibi sub attestazione divini iudicii delego sacramentum eo modo, quo mihi revelatum est. Præterea quomodo philosophi possunt seducere eos, quos tam fideliter cum Gebro monent & absterrent, ne libros suos legant, scientiamvè attrectent? Ita enim *lib. 4. summa perfect. cap. 12.* inquit: Filii doctrinæ perquirite, & hoc excellentissimum Dei donū vobis solis servatum invenietis. Filii insipientes nequitia & malevolæ pravitatis immensè ab hac scientia fugite, quoniam est vobis inimica & adversa & vos in miseriam paupertatis constituet, quoniam vobis penit⁹ hoc Dei donum divinæ providentiæ iudicio est occultum & denegatum omninò. Quod postremò ponit chymistas in verbo Dei mysterium hoc aurificii quærere, eidemque attingere, responsionis non eget, quoniam est apertum & crassum mendacium. Nam ne litera quidem ex vlllo probato hujus artis scriptore proferri potest, qua docuerint aurificii mysterium esse in sacris literis quærendum.

XXI. & XXII. Argumentum, an ars Alchymia sit licita?

Scribit antichymista *thesi.* 30. alchymiam ut artem illicitam à concilio Anticyrano damnatam deinde *thesi.* 34. nullo privilegio imperatorū, ut cetera honesta vitæ genera donatam.

Responsio.

Adhæc non potest melius responderi, quam ex ore ipsorum jurisconsultorum. Scribit autem doctissimus jurisconsultus Thomas Arfoncinus in respōso de jure alchymia his verbis: An ars aliqua sit licita, considerandum est nū jure divino aut humano sit prohibita. Nam licita & illicita ita discernantur *l. 1. ff. de concubin. l. cum senatus ff. de rebus dub. l. 1. & per tot. tit. ff. de colle. & corporibus.* Quantum ad divinum, certè nullum textum reperio, ubi alchymia & auri confectio prohibeatur: cum tamen innumera vitia & crimina legislator divinus Moses in levitico & deuteronomio persequatur. Neq; puto illum magis prohibuisse distillationes & auri argentiq; confectionem, quam clinodiorum, annulorum, & cæterorum ejusmodi ornamentorum conflaturam, quibus Salomon & alii reges ornabantur. Quantum autè ad jus civile, certè nulla litera in *Digestis & Cod. Justin. vel Novell.* ostendi potest, quæ ad prohibi-

I 2 tionem

tionem alchymiae pertineat, quin potius fusoria ars comprobatur & laudatur, & praemiis decoratur *lib. 1. de excus. artif.* Et de metallariis, quod legitimam artem exercent, dubitari non potest ex *tit. Cod. de metallariis lib. XI.* Ad propositam igitur quaestionem breviter respondetur; Si communis doctorum opinio facit jus ut inter omnes peritos constat, sequitur, quod alchymia sit licita. Verum autem est antecedens; quia Oldradus, Baldus, Iohan. Andreas, Panormitanus, Andreas Iferninus, Albericus de Rosate, Albertus Brunus, Guido Papa & alii complures tam civilis, quam canonicae illam comprobaverunt. Ergo & antecedens verum, nempe alchymiam esse licitam. Tria igitur multennis stropharum meditator antichymista in hac criminatione artis crimina falsi committit. Primo quia in nulla historia, nec in conciliorum tomis legitur fuisse unquam concilium aliquod Anticyranum; deinde, quia nec ullo in concilio ejusmodi quaestio agitata vel haec ars prohibita aut damnata refertur; tertio quia alchymia cum metallaria & fusoria (quoniam cognatarum artium par est ratio) iisdem privilegiis donata censetur. Damnamus igitur multo justius antichymistam cum sua multenni ista theoria ad Anticyras; ubi concilia habentur insanorum, donec sanam mentem & sensus elleboro bene expurgatos receperit.

F I N I S.

EPIGRAMMA IN ANTI-
chymistam metamorphosin ab
alchymia passum.

DVm Papius chymicos male sanâ mente refellit:
Fit Papius chymico Lappius in lapide.
Artem mutandi oppugnans mutatur ab ipsa:
Atq; suo dignum crimine nomen habet.
Vos alii o sores chymiae nunc discite ab illo:
Taliam contempnor praemia quisq; feret
Cui nondum satis est ipsa experientia testis:
Ostendi solem postulat ille sibi.

ARGENTORATI.

Excudebat Conradus Scher.

ANNO M.DC.XVI.

